AYDINLIK

sosyalist dergi

georgi dimitrov
hikmet kıvılcımlı
muzaffer erdost
türkkaya ataöv

birleşmiş cephe mi, sınıflararası işbirliği mi?

türkiye'de sınıflar ve politika

türkiye'de feodalizmin kaynakları
ve bugünkü durumu üzerine bir taslak

yunan iç savaşının gerçek yanı
ve truman doktrininin asıl amacı

bilâ tefrik-i din ve mezhep
istanbul amele ve işçilerine

Mart 1969

5

SAYI : 5 AYDINLIK Aylık Sosyalist Dergi MART 1969

İÇİNDEKİLER :

Kurucular	Vahap Erdoğdu, Erdoğan Güçbilmez, Doğu Perinçek, Şahin Alpay, Seyhan Erdoğdu, Gün Zileli, Cengiz Çandar, Münir Aktolga, Atıl Ant.
Kurucular Adına Sahibi	Münir Aktolga
Sorumlu Yazı İş. Md.	Vahap Erdoğdu
Teknik Yönetmen	Yavuz Tarakçıoğlu

İdare Yeri	Süleyman Sırrı Sok. 2/12 Yenişehir — Ankara
Yazışma ve Abone Adresi	P.K. 100, Cebeci — Ankara
İstanbul Temsilcisi	Fuat Fegan Babıali Cad. 29 Cağaloğlu — İstanbul
Abone Şartları	Türkiye / yıllık 50 TL., altı aylık 25 TL., Avrupa ve Ortadoğu / yıllık 75 TL., altı aylık 40 TL., Diğer ülkeler / yıllık 125 TL., altı aylık 65 TL.
İlân Şartları	Tam sayfa 800 TL. üzerinden hesaplanır. Yayın ilânları indirimlidir.
Dizgi ve Baskı	İş Matbaacılık ve Ticaret Tel : 11 91 83, Ankara
İstanbul Dağıtımı	Fuat Büte, Ankara Cad. No. 34 Tel : 27 89 49
Ankara Dağıtımı	Ankara Umum Gazete Bayileri Kooperatifi
Ege Bölgesi Dağıtımı	Orhan Özşişman, 452. Sok. 5 — İzmir Tel : 38786

AYDINLIK'TA DÜNYA VE TÜRKİYE

Emperyalizmin faaliyetlerinin ağırl k merkezi Orta Doğu'ya doğru kaydıkça, Türkiye'nin de başta gelen alanlardan biri haline geleceği bir gerçekti. AYDINLIK, ilk çıkışında yaptığı «Dünya ve Türkiye» tahlilinde bu gerçek üzerine bütün devrimcilerin dikkatini çekmişti. Miyop politikacılarımızın göremedikleri bu durum, Türkiye'nin bütün stratejik kilit noktalarını tutan Amerikan uzmanlarınca biliniyor. Günü gününe raporlar hazırlanıyor ve hemen Washington'a ulaştırılıyordu. Washington, uzun vadeli Orta Doğu planını yıllar öncesinde tamamlamış ve gerekli faaliyetlerini, Vietnam macerası sonuna yaklaştıkça, arttırmıştı.

ABD, Orta Doğu konusundaki tutumunu, resmî ağızlardan defalarca ilân etmişti. Ta başındanberi Altıncı Filonun Doğu Akdeniz'den ayrılmamasının nedeni budur. Ancak emperyalizm, Orta Doğu'da etkinliğini sürdürebilmek için, istediği biçimde hareket edebileceği ülkeler aramıştır. Bu ülkeler : İsrail, Kıbrıs ve Türkiye'dir. Türkiye Orta Doğu'yu kontrol altında tutabilecek en stratejik yeri işgal etmektedir. Üstelik, Türkiye, NATO ve ikili anlaşmalarla ABD'nin çıkar yörüngesine sağlam bağlarla bağlanmıştır. Türkiye'de iktidarlar ABD'ye karşı büyük bir güven ve itibar beslemiş, hattâ ülkeyi «Küçük Amerika» yapacağını vaadeden bir Cumhurbaşkanı bile çıkmıştı. Kısa zamanda Türkiye, Amerika bakımından Orta Doğu'ya hâkim olmak için en elverişli ülke durumuna gelmişti. Yıllar boyu «uzman» adı altında memleketi köşe köşe tarayan ajanlar tarafından, en kapalı kapılar bi-

le açılmış, en gizli belgeler toplanıp değerlendirilmişti.

Derken, Amerikan emperyalizminin gerçek yüzü Kıbrıs olayları ile Türkiye'de halk tarafından görülmeye başladı. Johnson'un Türkiye Başbakanı «Dünya çapında politikacı» İsmet Paşa'yı bir eyalet valisi gibi azarlaması, millî onurumuza indirilen büyük bir darbe oldu. Çirkin Amerikalının çirkin yüzü ortaya çıkmasına çıkmıştı ama, çirkin Amerikalı da yolunda bir hayli mesafe katetmişti. ABD kendi güvenliğini sağlama bağlayacak güçlü dayanaklarını çoktan hazırlamıştı. Millî bağımsızlık uyanışını önleyecek tedbirleri almıştı. «Yeni bir dünya kurulur, Türkiye de bu dünyada yerini alır» diyen İnönü, sessiz sedasız iktidardan düşürülmüş, İsmet Paşa'nın yerine bir Amerikan firmasının temsilcisi oturtulmuştu.

Ne var ki, Türkiye'deki millî uyanış, ABD emperyalistlerinin isteği aksine, gün be gün güçleniyor; bu bilinç halk yığınlarına ulaşıyordu. İşte, emperyalizmin en korktuğu şey bu idi. Nitekim millici hareketleri sindirmek için hazırlıklara başlanmıştı bile. Tunçkanat'ın açıkladığı ünlü rapor, ele geçen belgelerden sadece biri idi.

ABD EMPERYALİZMİ MİLLÎ BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİNİ EZMEK GÖREVİNİ YÜKLENMİŞTİR

Pentagon generalleri şu gerçeği artık iyi bilmektedir: Millî kurtuluş hareketlerini hiç bir güç durduramaz. Bu nedenledir ki, ABD emperyalistleri, millî kurtuluş hareketlerini «barutun icadından sonra en büyük icat» olarak nitelendirmektedirler. Şimdi, CIA uzmanları için tek bir çıkar yol vardır: Bu hareketleri, mümkün olduğu kadar geciktirme çabası; bulunduğu ülkede önce gayri-millî unsurlardan bir menfaat şebekesi kurmak ve bu menfaat şebekesinde en geri unsurları kullanarak, politik, koruyucu bir zırh yaratmak; bütün feodal unsurları örgütleyip finans oligarşisinin emrine bağlamak. İşte, Taksim'de 16 Şubat 1969 Pazar günü, millîci yurtseverlerin kanını akıtan irtica bu şebekenin bir halkasından başka bir şey değildir.

ABD'nin genel olarak sömürülen ülkelerdeki millî uyanışı önleme taktiği şöyledir: Önce o ülkenin sosyo-ekonomik yapısı tesbit edilmektedir. Bu amaçla, «bilimsel araştırma», anket» v.s. gibi yollarla ülkenin bilim kurumları, eğitim kurumları bol para karşılığında seferber edilmektedir. Burdan elde edilen bilgiler doğrudan doğruya CIA merkezlerine gönderilmekte, yapılan değerlendirmelerle, ülke halkının politik, dinsel, geleneksel eğilimleri tesbit edilmektedir. Arkasından, bu değerlendirmelere göre, önemli kuruluşlar içine girilmekte, ya tamamen denetim altına alınmakta ya da tehlikeli görülenler pasifleştirilmektedir. Bu kuruluşların başında sendikalar, din kurumları, eğitim-öğretim kuruluşları, gençlik kuruluşları ve stratejik önemdeki diğer mevkiler gelmektedir. ABD, sömürülen ülkelerin çoğunda orduyu da rahatça elde etmiştir. Bu ülkelerde orduyu bir süre için statükonun koruyucusu olarak kullanmaktadır. Kilit noktalardaki sivil kişileri, politikacıları satın almaktadır. Ancak, ülkenin giderek dayanılmaz hale gelen ekonomik hayatı

huzursuzluğu artırmakta, düzene karşı çoğalan memnuniyetsizlik sivil yönetimin daha fazla ayakta kalamamasına yol açmaktadır. İhtiyat olarak, askerî bir yönetim sivil yönetimi devralmaya hazır bekletilmektedir. Sivil yönetim, kendini ayakta tutabilecek halden çıktığı anda, faşist bir askerî cunta hemen harekete geçmektedir. Ne var ki, emperyalizmin sömürü mekanizması işlediği sürece durum daha da kötüye gitmekte, cuntalar birbirini izlemektedir. Bu durum, millî kurtuluş bilinci halka yayılıp olgunlaşıncaya kadar devam etmektedir. Bu bilinç yayıldığı zaman, ABD emperyalizmi silâhlı zorbalığını ortaya koymaktan kaçınmamaktadır.

Türkiye'de ise, Amerikan emperyalizmi, daima emperyalizm - feodal ağa - işbirlikçi burjuva ittifakının temsilcisi olan partilerin sivil yönetimini tercih etmiş ve bütün gücüyle bunları desteklemiştir. Çünkü, genel olarak Orta Doğu ülkelerinde ve özellikle Türkiye'de asker-sivil aydın zümrenin (küçük burjuva bürokrasisinin) devrimci ve millîci eğilimleri vardır. Türkiye halkı bu zümrenin yönetiminde emperyalizme karşı zafere ulaştırdığı bir kurtuluş savaşı vermiştir. Yine bu zümrenin eliyle Türkiye toplumu bakımından ileri bir adım olan 27 Mayıs 1960 hareketi gerçekleştirilmiştir. Ve yine bugün Türkiye'deki sınırlı demokratik özgürlükler nasıl bu zümrenin teminatı altında ise, ABD emperyalizmi bu zümrede kendine, güveneceği bir müttefik bulamamaktadır.

Emperyalistler bazen de kendileri bizzat sahneye girmeden iki komşu ülkeyi birbirine karşı kışkırtarak, hattâ bir ülkeyi iki parçaya böldürerek düzeni korumaktadır. Kıbrıs konusunda Yunanistan ve Türkiye, Keşmir konusunda Hindistan ve Pakistan arasındaki mücadeleler, Kongo'da, Nijerya'da, Vietnam'da ve Kore'deki bölünmeler bu politikanın neticeleridir.

ABD EMPERYALİZMİ TÜRKİYE'DE GİDEREK DAHA SALDIRGAN BİR POLİTİKA İZLEMEYE BAŞLAMIŞTIR

Johnson'un yerine Nixon'un gelmesiyle, ABD'nin Türkiye politikası temelinde izlemekte olduğu yolu değiştirmeyecektir. Çünkü emperyalizmin politik hedefleri bellidir; emperyalizmin muhtevasında bir değişme olmamıştır. Amerika'nın Türkiye politikasında yavaş yavaş yeni bir aşamaya girilmektedir. Sıklaşan 6. Filo ziyaretleri, havadan asker indirme tatbikatları, besleme basın ve gerici ve saldırgan örgütlenmeler gittikçe artan bir yoğunluk kazanmaktadır. Dün Johnson'a karşı «Yeni bir dünya kurulur» tehdidini savuran İnönü, bir yandan «anti - emperyalizmi savunanlar, yabancı emellere hizmet ediyor» sözünü tekrarlarken, arabası yandığında Komer'le poz poz resim çektirmekte bir sakınca görmemiştir. İnönü'yü sermaye olarak kullanan bir yakını ise, Pentagon diliyle, büyük bir gazetede Türkiye yurtseverlerinin anti - emperyalist mücadelesini eleştirmektedir. ABD Elçisi Komer, iktidar sözcüsü edasıyla «Amerika'ya karşı olanlar ufak bir azınlıktır» sözlerini tekrarlıyarak, iç politikada ne denli etkin olduğunu göstermektedir.

Altıncı Filo'nun tehditkâr ziyaretleri Türkiye'deki memnuniyet-

sizliği arttırmış, Bölükbaşı verdiği demeçlerde «Türkiye 32 milyona mezar olamaz» sözlerini sık sık tekrarlamıştır. AP içinde bile bir hoşnutsuzluk zamanla sesini yükseltir olmuştur. Yakayı iyiden iyiye ABD'nin eline veren iktidar, ABD'nin emrivakîleri karşısında boyun eğmek zorundadır. Öte yandan, halkın iktidara karşı hoşnutsuzluğu arttıkça, iktidar partisi ABD'ye daha da yaklaşmak zorunda kalmaktadır ve onun yanında yer aldığını ilân etmekten sakınmamaktadır. Öyle ki, iktidarın sözcüsü durumunda olan basın, Amerikalı efendilerine yaranmak için birbiriyle yarış halindedir. Daha ibret verici olanı ise, bu basının Altıncı Filo askerleri ile Türkiye ordusunu, gençliğini, halkını tehdit etmeye kadar işi vardırmış olmasıdır. **Son Havadis** gazetesinin 7 Şubat 1969 tarihli sayısının «Altıncı Filo Yaklaşırken» başlıklı başyazısındaki şu satırları okuyalım:

«Amerikalı denizciler, geçen defa Doğu - Batı soğuk harbinin mücadele mihraklarından birine düştüklerinden habersizdiler. Bu seferki ziyaretlerinde aynı derecede pasif durmayacakları tabiîdir.»

Görüldüğü gibi, filonun geliş amaçları iktidar basınınca gizlenmemektedir. Filonun son gelişinde İncirlik üssünde yer alan havadan asker indirme tatbikatı ise, basına küçük bir haber olarak geçmiştir.

Amerika'nın Türkiye üzerindeki emelleri Başkan Johnson'un Honolulu demeciyle açıklanmıştı. Johnson, Türkiye'nin Vietnam kadar önemli olduğunu söylemiş ve Türkiye'yi Vietnam'a benzetmişti. Geçen Ocak ayı içinde **Yeni Gazete** tarafından fotokopileri ile birlikte yayınlanan önemli bir belgeyi basın, nedense, susarak geçiştirmiştir. Yayınlanan bu belgede, Adana ve Büyük Menderes ovaları Mekong deltasıyla; Ankara - İstanbul yolu ise Ho Şi Minh yoluyla mukayese edilmektedir. Adana ve Büyük Menderes ovalarının pamuk ve tahıl üretiminin buranın köylüleri için arzettiği önem, Mekong deltası pirincinin Vietnam köylüsü bakımından arzettiği öneme «Honcho» Komer'in Türkiye'ye tayin edilmesi ve Türkiye'ye gelir gelmez çeşitli olaylar çıkarması ilgi çekicidir.

Altıncı Filo'nun Türkiye'ye yeniden gelişini protesto amacıyla düzenlenen gösterilerde toplum polisinin halka karşı vahşice davranışı devam ederken, Amerikan Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Robert McCloskey şu açıklamayı yapıyordu: «Amerikan konsolosluğu Altıncı Filo'ya bağlı gemilerin İstanbul'a yaptıkları ziyaretin başarılı olduğu görüşündedir. Amerikalılar Türk makamlarından mükemmel bir işbirliği görmüşlerdir.» Gerçek, gerçekten böyledir. Türk resmî makamları Amerikan emperyalistleriyle **mükemmel** bir işbirliği yapmışlardır. İktidar, kanunî yürüyüş ve protesto hakkını kullanan yurtseverlerin üstüne irtica'ı salarken, bir yandan da polisi işlenen cinayetlere yardımcı olarak görevlendirmekten geri kalmamıştır.

Amerikan emperyalistleri ve onun yerli işbirlikçileri, Türkiye ordusunu kendi emirlerine almak için büyük gayret sarfetmektedirler. Ama, bugünkü şartlar altında, ne kadar uğraşsalar etkili olacak durumda değillerdir. Türkiye ordusunun millîci sesini duyuran General Madanoğlu'nun Senato'daki şu sözleri

üzerinde düşünmeleri gerekir: «Güvenliğin temel örgütü olan ordu gücünün kaynağı, ulusun sevgi ve desteğidir. Bu sevgi ve destek, milleti, kendini ayakta tutacaktır. Onun içindir ki, millet kaynaşımı içinde ulusal ordu olmayı özler durur... Artık Türk ordusu dünya görüşünde olsun, sorunlarında olsun, gereği kadar değilse bile, yeteri kadar bilinçlenmiştir. **Onun içindir ki, Türkiye'de bir Yunanistan denemesi düşünülemiyor, bu yoldaki sorumsuzca davranışlar** da olumsuz yankılar yaratıyor.»

Görülüyor ki, ordunun eski bir korgenerali, bu sözleriyle birtakım teşebbüsler yapıldığını açıklamaktadır. Yunanistan'da olduğu gibi faşist bir cunta yönetimi kurmak hevesinde olanları uyarmaktadır. Bu sözler üzerine Demirel'in suç üstü yakalanmışçasına telâşa kapılması bundan ileri gelmektedir.

Türkiye'de halk, iktisadî baskı altında ezildikçe AP iktidarından gün be gün soğumaktadır. Türkiye'de hızla değişen şartlar, safları gittikçe daha belirgin bir hale getirmektedir. Altıncı Filonun bir önceki gelişiyle Konya ayaklanmasının, son gelişiyle İstanbul ayaklanmasının yer alması, emperyalizmle irtica arasındaki yakın ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır. Halkın uyanışının giderek hızlanması karşısında, Türkiye'de bir yandan geri kuvvetler örgütlendirilirken, bir yandan da Amerikan emperyalizminin vurucu gücü somut olarak halkın karşısına çıkarılmaktadır. Her yerde ve her zaman polis, hâkim sınıfların milis gücü görevini görür. Türkiye'de de böyle kullanılmaktadır.

Türkiye gibi, tarihinde bu deneyimleri en acı bir biçimde yaşamış olan bir ülkede, irticaın böylesine geniş çapta ve cüretli saldırıları, bizzat AP iktidarı tarafından örgütlendirilmekte, teşvik ve tahrik edilmektedir. Bütün bu olayların satılık Babıalî basınındaki ifade ediliş tarzı, her şeye rağmen benzer saldırıların arttırılacağına işaret etmektir.

Öte yandan, Ecevit'in, nedense basında yeteri kadar yer verilmeyen, 1969 bütçesini eleştiren konuşması son derece önemli bir gelişmeye işaret etmektedir. Bu konuşma ile Ecevit, CHP Genel Sekreteri, kesin, tutarlı bir anti-emperyalist ve anti-feodal tutum takınmıştır. Bu konuşmanın yapıldığı ortam nedir? Bir yanda patlak veren demokratik köylü hareketleri, bir yanda bütün Türkiye düzeyine yayılan gençliğin ve çeşitli toplum tabakalarının anti-emperyalist hareketleri, bir yanda İstanbul ve İzmir'e demirlemiş olan Amerikan gemileri ve bir yanda da «Anti-emperyalizmi savunanlar, yabancı emellere hizmet ediyor» diyen bir İnönü, bir CHP Genel Başkanı... Ecevit'in tutumunu, bu şartlar altında kesin bir şekilde ortaya koyuşu; görüşlerinin Madanoğlu ve Kaplan'ın Senato'daki konuşmalarıyla tam bir tutarlılık göstermesi, bize, asker-sivil aydın zümrenin (küçük burjuva bürokrasisinin) bir tüm olarak radikal bir tavır takınmaya ve millî ve demokratik güçler safındaki yerini almaya başladığını göstermektedir.

DEMOKRATİK KÖYLÜ HAREKETLERİ

Ocak ayının yoğun işçi hareketlerine sahne olmasından sonra, Şu-

bat ayında yoğun demokratik köylü hareketlerine sahne olmuştur. Şubat ayına damgasını vuran demokratik hareketlerin mihrak noktası Ege bölgesiydi. Bu bölge geçen ay içinde çok hareketli günler yaşadı. İzmir'in Torbalı ilçesine bağlı Atalan ve Göllüce köylerinde, köylülerin ağa topraklarını işgal etmeleri, Ege'yi olduğu kadar, bütün Türkiye kamu oyunu da sarstı. Ayrıca, tütün piyasası süresince, sayıları 200'e yaklaşan devrimci gençlerle binlerce tütün ekicisinin tüccar ve tefeciye karşı omuz omuza giriştikleri eylemler, üzerinde en çok durulan konulardan biri oldu. Ne var ki, bu eylemler ve Türkiye'de ilk defa bu ölçüde gerçekleştirilen köylü - gençlik ittifakı, Ege basını dışında, Türkiye basınının çoğunda hakettiği yeri almadı.

Atalan'da köylüler 13,500 dönüm tutarında olan ve ağaların hâkimiyeti altında bulunan toprakların bir kısmını işgal ettiler. Ağalar 13,500 dönüm toprağın aslında 1,500 dönümüne sahiptiler, ama geri kalan 12,000 dönümlük hazine toprağını da toprağın sahibiymiş gibi işlemekteydiler. Nüfusu 1,000 civarında olan Atalanlılar, bu topraklar üzerinde kimi zaman ücretli olarak, kimi zaman kiracı olarak çalıştılar. Yani, Atalanlılar tarım proleteri ve yarı - proleter kimliğindeydiler. Ağaların pamuk yerine Meksika buğdayı ekmesi üzerine, Atalanlıların büyük çoğunluğu işsiz kaldı. Hoşnutsuzlukları son haddine varan Atalanlılar, toprakları işgal ettiler ve kendileri sürmeye başladılar. Kollektif çalışmanın ve daha ileri bir üretim biçiminin örneklerini verdiler. Kararları, 600 kişilik işgal komitesi alıyordu.

Atalan'daki işgal, yakındaki Göllüce köyüne de sıçradı. Göllüceliler de ağa topraklarını paylaştılar. Atalan'da ve Göllüce'de görülenler, köylünün bağımsız sınıf hareketlerine girişmeye başladığıdır.

Ege tütün piyasasının açılmasıyla birlikte Ankara, İstanbul ve İzmir'den devrimci gençler, Ege'ye akın ettiler. Akhisar ve Ödemiş'in hemen hemen bütün köylerini gezen gençler, tütün üreticisinin içinde bulunduğu somut çelişmeyi kavrayarak, bu çelişmenin gösterdiği doğrultuda davranarak, binlerce köylü ile birlikte Akhisar ve Ödemiş'te mitingler düzenlediler. Yakın tarihimizde ilk defa, sağlam bir köylü - gençlik ittifakı kuruldu. Gençler yıllardan beri gayrîmemnun fakat hareketsiz olan yığınları, harekete geçirmeyi başardılar. Bu duruma Türkiye'nin yakın sınıf mücadelesi tarihinde pek raslanmadığı için, üzerinde önemle durmak gerekir.

Tütün çevresinde, yaklaşık olarak ikibuçuk milyon insan geçimini tütünden sağlamaktadır. Buradaki tütün ekiminin başlıca özelliği, üretimin küçük toprak parçaları üzerinde yapılmasıdır. Böyle bir durum, tütün tarımının tabiatından ileri gelmektedir; toprak mülkiyetinin dağılışına bağlı değildir. Tütün üretiminde makina pek kullanılmamaktadır; çünkü, makina kullanımı tütünün kalitesini düşürmektedir. Tütün tarımı çok ihtimam gerektirmekte ve bu yüzden çok meşakkatli olmaktadır. Tütün ekicisi yılda 11 ay çalışmakta ve bu çalışma, yaz aylarında günde 20 saate kadar uzayabilmektedir. Tütünün kilosu ortalama olarak 6,60 TL'sına maledilmektedir. Buna karşılık, Te-

kel İdaresi tütünü ortalama 7 liraya, tüccar ise ortalama 4 liraya satın almaktadır. Ege'de tütünün 50 kuruştan satıldığı yerler bile vardır. Tüccarlar aldıkları tütünün içinden birçok ıskarta çıkararak tütünün değerini iyice düşürmektedirler. 4-4 liradan ekiciden alınan bu tütünler, dışarıya asgarî 15-16 liradan satılmaktadır. Böyle bir tablo, ana çizgileriyle tütün sömürüsünün ne olduğunu göstermektedir. Ayrıca, 600 milyonluk kredinin tüccara, 200 milyon kredinin sayıları 454,000'e ulaşan küçük ekiciye verildiğine işaret etmek gerekir.

Ege'de yaşayan tütün ekicilerinin çoğu küçük toprak sahibi, yani küçük burjuvadır. Köy küçük burjuvazisinin yanısıra, topraksız köylüler ve proleterleşmeye yüz tutmuş, toprağını kaybetmekte olan yarı-proleter unsurlar ve zaman zaman işgüçlerini ücret karşılığında satan tarım proleterleri vardır. Bütün bu sınıf ve tabakalar sömürülen yığınları meydana getirmektedir. İşbirlikçi nitelikteki, şehir ve kasaba burjuvazisi, kasaba esnafı ve bir feodal kalıntı olan tefeciler, sömüren sınıf ve tabakalardır.

Ege'de kapitalist üretim ilişkileri tarımda oldukça gelişmiştir. Ancak feodalizmin kalıntıları varlığını muhafaza etmektedir ve kimi yerlerde hâkim unsur halindedir, Ege'de bile, çalışan köylü henüz özgür emekçi durumunda değildir ve bağımsız sınıf hedeflerini izleyememektedir; örgütlenme imkânını bulamamıştır. Bundan başka, feodalizmden arta kalan dinsel kurumlar, Nurculuk, Süleymancılık gibi inanışlar bütün kasabalarda ve özellikle esnaf arasında çok yaygın bir durumdadır. Toprak sahiplerinin köylüler üzerinde çeşitli hakları, bu arada özellikle vesayet hakları vardır. Ege'de köylü kadın, kocasının bir esiri durumundadır. Hepsinden önemlisi, kapitalizmin yarattığı bir kurum olan bankanın hemen yanıbaşında tefecilik, bütün gücüyle yaşamaktadır. Tefecilik Ege köylüsüne öylesine hâkimdir ki, birçok köylerde, köylünün camiler dışında bütün mülkü ipotek altındadır. Tefecilik, kapitalist üretim ilişkilerinin hâkim olduğu yerlerde yaşayamaz. Hiç şüphe yok ki, Ege'de bile, yurdumuzun en ileri bölgesinde bile, feodalizmin kalıntıları varlıklarını muhafaza etmektedir. Ege'de de emperyalizm - işbirlikçi burjuvazi - feodal ağa ittifakı ile bütün millîci sınıf ve tabakaların objektif ittifakı karşı karşıyadır. Bu durumu doğru tahlil eden devrimci gençler, **bu tahlilin emrettiği şiarları kullanarak ve ancak bu sayede** köylülerle sağlam ilişkiler kurabilmişlerdir. Doğru şiarlarla yapılan eylemler, öylesine güçlü olmuştur ki, Akhisar'da mitingci köylülere ve gençlere saldırmaya yeltenen Komünizmle Mücadele Derneği üyesi tüccar ve tefeci takımı, köylüler tarafından sokaklarda kovalanmıştır. Tütün ekicileri, «Artık miting yapmasını, anayasanın bize verdiği hakları ve onları nasıl kullanacağımızı öğrendik» demektedirler. Tüccarın hâkimiyeti altında olan Tütün Ekicileri Federasyonu çökmeye başlamıştır. Söylendiğine göre, AP Manisa teşkilâtı seçim sonuçlarından endişe duymaya başlamış, aralarında ikilik başgöstermiştir. Akhisar mitingine saldıranlardan biri, olaylardan sonra uğradığı bir köyde linç edilme tehlikesiyle karşılaşmıştır.

Bütün bu gelişmeler, Türkiye'nin tütün tarımıyla geçinen köylülerinin büyük bir kısmının ekonomik bilince varmış olduğunu ve giderek siyasî bilinçlenme yolunda olduğunu göstermektedir. Şubat ayında İzmir - Manisa dolaylarında birbiri ardına patlak veren, Konya'nın Yunak ilçesi köylerinde de gelişen köylü hareketleri, son yıllardaki Bafa Gölü ve Elmalı demokratik hareketleriyle de birleşerek, gittikçe büyüyen bir demokratik devrim mücadelesini önümüze sermektedir. Son gelişmeler bu mücadelenin çok hızlandığını gösteren bir işarettir. Mevcut üretim ilişkilerinin gelişmekte olan üretim güçleriyle uyumsuz hale geldiğini ve bu ilişkilerin çatırdamakta olduğunu görüyoruz. Artık, toprak reformu gerçekleştirilmesi mutlaka zorunlu olan bir Anayasa hakkıdır. Siyasî iktidar toprak reformunu yapmadığı sürece, onu halk kendi elleriyle yapacaktır. (Ecevit bu gerçeği Meclis'te yaptığı konuşmasıyla bütün Türkiye halkı önünde dile getirmiştir.) Ege'deki demokratik hareketler, toprak reformu yapılmadığı takdirde, Türkiye'nin tüm diğer köylük bölgelerine sıçrama eğilimindedir. Türkiye'deki siyaset hayatının bütün demokratik unsurları, gelişen köylü hareketinin yanında yer almışlardır. CHP Genel Sekreteri, «Her türlü hakkın üstünde, yaşama hakkı vardır» diyerek açıkça köylü hareketinin yanında yer almıştır. Buna karşılık, emperyalizm - işbirlikçi burjuvazi, feodal ağa ittifakı telâş içindedir.

Son demokratik köylü hareketleri, gelişmekte olan millî demokratik devrimimizin yeni bir halkası, işçi - köylü ittifakının umut verici bir habercisidir.

muzaffer erdost

türkiye'de feodalizmin kaynakları ve bugünkü durumu üzerine bir taslak

I — GİRİŞ

Feodalizm, bugün dünyanın geri teknolojiye bağlı tarım ülkelerinin en önemli meselesidir. En önemli meselesidir, çünkü, tarımsal üretimin geri bir aşamasını ifade eden feodal üretim ilişkilerinin egemen ve hattâ kalıntılarının canlı ve etkin olduğu ülkeler, tamamen ya da hemen hemen bağımlı veya yarı-bağımlı ülkeler halinde bulunmaktadırlar; bağımlı ya da yarı-bağımlı durum ile feodalizm veya yarı-feodalizm birbirleriyle kenetlenmişlerdir; feodal ve yarı-feodal tarımda kapitalistleşme, artık, toplumun kendi iç-dinamizmi sonucu, bağımsız bir köy burjuvazisinin değil, emperyalizmin belirlediği yön ve nitelikte bir köy burjuvazisinin teşekkülü ile birlikte düşünülmek gerekir. Onun içindir ki, feodalizmin doğru tespiti, bağımsızlık savaşı stratejisinin doğru tespiti için ayrıca önem kazanmıştır.

Ama, feodalizm konusunda, çok çapraşık bir durumla da karşı karşıya olduğumuz, bilinen bir gerçektir. Okurun bileceği gibi, feodalizm, klâsik şemada, köleci toplumu izleyen bir üretim ilişkisidir. Marx ve Engels'in, Uzak-Doğu ülkelerine ait o zamanki mevcut literatüre dayanarak ve fakat Marx'ın «ispat edilmemiş sonuçlar» (1) olarak niteliyerek yayınlamaktan geri durduğu metinlerde ortaya koydukları, Doğu'da toplumların gelişmeme-

(1) Karl Marx, «Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı'ya Önsöz», **Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı.**

lerinin sebebini, üretim ilişkilerindeki iç-dinamizme bağlayan Asya üretim tarzı, ancak kapitalist dünya pazarının etkisinde parçalanarak ya feodalizme, ya da kapitalizme dönüşebilmektedir. Ama, Marx'ın «ispat edilmemiş sonuçlar» olarak nitelediği ve daha sonra, Batılıların, geri kalmış Asya-Afrika ülkelerinin bir sınıf çelişkisinden, yani iç-dinamizmden yoksun olduklarını, bu ülkelerin kendilerini «fasit daire»den kurtarabilmelerinin ancak dünya kapitalizminin (yani emperyalizmin) etkisinde mümkün olacağını sezinleten bu teze karşı, sosyalist Asya ülkelerinde konu, adeta sessiz geçiştirilerek benimsenmemiş, Lenin'de, Stalin'de, Mao Çe-Tung'da, bizim bildiğimiz kadarıyla söz konusu edilmemiştir.

Türkiye'de, feodalizmin varlığının kaynaklarının doğru tespiti, bu bakımdan da ayrı bir önem kazanmaktadır. Bir kere, Türkiye'de (ki şüphesiz Türkiye'yi Oğuzların istilâsıyla başlayan bir Anadolu tarihi olarak görüyoruz) dünya kapitalist pazarı etkisinin söz konusu olmadığı bir dönemde feodalizm var olmuşsa, ancak dış kapitalizmin etkisi altında feodalizme geçilebilecek bir üretim ilişkisi olan Asya üretim tarzı, Türkiye için söz konusu edilmemek gerekir. Çünkü, Asya üretim tarzı, ilkel komünal toplumu izleyen bir aşamadır; feodalizmden çok daha ilkel bir üretim aşaması olan Asya üretim tarzına geçiş mümkün değildir. İkincisi, feodalizm, giderek kendi iç-dinamizmi sonucu yani bağrında yarattığı kapitalizmin habercisi yeni sınıflar ile feodal sınıflar arasında keskinleşen çelişki sonucu, kapitalizme dönüşmesi gerektiğine göre, Osmanlı İmparatorluğu feodal bir üretim tarzına sahip olduğu halde niçin kapitalist üretim tarzına dönüşmemiştir? Üçüncüsü, feodalizmin bugünkü durumudur. Bugün iddia edildiği gibi, Türkiye'de feodal üretim ilişkileri yok mudur ve daha önemlisi, şehirlerde kapitalizmin açılıp saçıldığı, gelişmekte olduğu bir ülkede yabancı burjuvazi ile feodalizmin ittifakının söz konusu olduğu emperyalist dönemde, feodal kalıntılar, artık burjuvazinin karşısına etkin bir güç olarak çıkabilir mi, daha doğrusu, millî demokratik devrimin, en devrimci güç olan proletarya öncülüğünde verilmekte olduğu bir dönemde, feodal kalıntılar ile burjuvazi, burjuva devrimleri döneminde olduğu gibi, birbirleriyle karşı karşıya gelir mi? Bu sorunun da cevabı, ayrı bir yazı konusu olarak, özellikle aranmak gerekir.

Ama, bizim en büyük güçlüğümüz, «feodal» üretimin niteliği konusundaki görüş ayrılıklarıdır. Feodalizmin klâsik tanımını aldığı Batı Avrupa ülkelerinde görüldüğü modele tıpatıp uyan üretim ilişkisine ancak feodalizm denebileceğini iddia eden görüşün karşısında, çeşitli görüşler yer almaktadır. «Ödenmeyen artı-emeğin, doğrudan doğruya üreticiden zapt edilmesi» (2), bugün, feodalizmin, marksist tahlil için kabul edebileceğimiz en pratik açıklamasıdır. Hukukî ilişkilerin her ülkede ve hattâ bir ülkede her feodal birimde (ünitede) çeşitlilik gösterdiği bilinen bir olgudur. Emeğin serbest meta haline geldiği kapitalist toplum ile feodalizmi birbirinden ayıran

(2) Maurice Dobb, «The Transition from Feudalism to Capitalism», Science and Society, s. 22.

önemli fark burada düğümlenmektedir. Kapitalist toplumda, kapitalist, pazarda, serbest bir meta haline gelmiş olan işgücünü satın alır ve meta-ürün için de billûrlaşan emek karşılığında, kapitalist, işçiye bir «ücret» öder: Serbest meta olan işgücü, meta olan ürün içerisinde billûrlaşır ve kapitalist, işçiden satın aldığı işgücünün ücretini öderken, işçiden, gerekli-emek (ücreti ödenen) ile birlikte artı-emek (ücreti ödenmeyen) içeren bir ürün sağlar. Bu alış-verişin olduğu yerde, ücretli işçi ve işgücünü satın alan sermaye sahibi kapitalist vardır. Ücretli işçi, iktisadî bakımdan, sermayenin kölesi, modern bir köle olduğu halde, siyasî bakımdan bağımsız, hukukî bakımdan demokratik haklara sahip bir vatandaştır. Gerekli-emek ve artı-emek içeren bu ürünün, kapitalistin mülkiyetine geçişi ile, feodal toplumda, emek sahibinin ürettiği ürünün feodaliste geçişi arasında önemli bir fark vardır: Ücretli işçi, işgücünü, kapitaliste meta olarak satar, artı-emek, bir karşılıklı «anlaşma» ile karşılığı ödenmeden (yani gerekli emek karşılığı ödenerek) kapitalist tarafından **satın alınmış** olur; feodal bakımdan bağımlı olan üreticinin artı-emeği, üreticiden, feodalist tarafından, gene karşılığı ödenmeden, ama **doğrudan doğruya** (yani ürün olarak) ve **zaptedilerek** alınır. Burada bir nokta daha belirmektedir: Feodal toplumda, gerekli-emeğin karşılığı, üreticinin, bizzat kendi ürettiği üründür kapitalist toplumda ise gerekli-emek, üreticiye meta-para olarak ödenir. Artı-emek, kapitalist toplumda, meta-para karşılığı satın alınan işgücünün içinde gizlidir; feodal toplumda ise artı-emek üreticiden bizzat ürettiği ürünün zaptedilmesiyle alınır. Artı-emeğin bizzat ürün olarak zaptedilmesi için her feodal ülkede gereken hukukî bağlar teşekkül etmiş ve bazı bölgelerde genelleşerek yetkinleşmiş, bazı bölgelerde, topluluklarda daha ilkel, daha dağınık şekliyle günümüze gelinmiştir. Bu hukukî bağların amacı, üreticinin artı-emeğinin, karşılığı ödenmeden ve **doğrudan doğruya zaptedilmesini** sağlamaktır.

Burada, bir noktayı daha açıklamak isteriz. Bu nokta ise, tarımda, feodalizmden kapitalizme geçiş yoludur. Feodalizmden kapitalizme, tarımda birbirinden farklı iki geçiş yolu örneği vardır. Biri, toprağın, bütününün veya bir kısmının köylünün eline geçmesiyle, gittikçe kapitalist çiftlikler haline dönüşen köylü işletmeleridir (Fransız Devrimi ve Amerika Birleşik Devletleri örneği); diğeri, derebey malikâneleri, köyler üzerindeki kuvvet ve etkilerini muhafaza ederek, feodal köylü işletmelerden, giderek kapitalist biçimlere geçiştir. Serf köylüler, gündelikçi veya çiftlik kiracısı haline gelirler (Almanya, özellikle Prusya ve Çarlık Rusyası örneğinde olduğu gibi). Biz, tarımda, kapitalistleşme sürecinin başlamış olmasının kapitalistleşme sürecinin tamamlandığı anlamına gelmediğini; aynı tarım ünitesinde feodal ve kapitalist ilişkilerin yerlerini birbirlerine değişmesi sürecinin uzun yılları kapsayabileceğini; iki niteliğin birarada uzun yıllar bulunabileceğini ve ayrıca tarımda, emperyalist dönemde, feodalizmden kapitalizme geçiş yolunun almakta olduğu değişik şekiller üzerinde durmanın hatırda tutulması gerektiğini —ayrı bir yazı konusu olduğu için— işaret etmekle yetineceğiz.

Görülüyor ki, önümüzde cevaplandırılması gereken sorular çoktur. Fakat biz, yazımızın konusuna dönerek, burada, üzerinde duracağımız soruları belirtelim: 1) Türkiye'de feodalizmin kaynakları nelerdir, feodalizm

nasıl şekillenmiştir? 2) Türkiye'de feodalizm mevcut olduğuna göre, kendi iç-dinamizmi sonucu, kapitalizme dönüşmüş müdür ya da kapitalizme dönüşememesinin sebepleri neler olabilir? 3) Bugün Türkiye'de feodalizm, yarı-feodalizm ve feodal kalıntılar var mıdır, durumları nelerdir?

II — OĞUZ KABİLELERİ VE KLAN FEODALİZMİ

Burada, «Türkiye» sözüyle, coğrafya bakımından, aşağı-yukarı bugünkü sınırları ve tarihî bakımdan, Oğuzların Anadolu'ya gelmeleriyle başlayan tarih dönemini alıyoruz.

«Türkiye Selçuklularında Toprak Hukuku» [3] adlı incelemesinde Dr. Osman Turan, Selçuklularda devlet mülkü (mîrî) toprakların mülkiyetini açıklamak amacıyla, Selçukluların (Oğuzların) anayurdu Orta-Asya'da, Türkmenistan Türkmenlerinde, 17. ve 18. Yüzyıllarda görülen toprak mülkiyeti şekline özel bir yer vermektedir. Augahen, **Die Londwirtschaft in Transkaspein**, Berlin 1905, s. 20-29'dan naklettiğine göre [4], Türkmenistan Türkmenlerinde, Kazak-Kırgızlarda olduğu gibi, toprak, özel mülkiyet ve sanaşık denilen cemaat mülkiyeti olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Kazak-Kırgızlarda, «hususî mülkiyet halinde bulunan arazi kabîlenin müşterek mülkiyetinde bulunan toprakların paylaşılması veya şahsa veya kabileye ait olmayan boş yerlerin benimsenmesi suretiyle teşekkül etmiştir» [5]. Yazar, «müşterek mülkiyetin ferdî mülkiyete nazaran daha eski ve iptidaî» olduğu tezini ileri sürerek, Türk göçebeleri ve özellikle Türkmenler arasında görülen bu «müşterek mülkiyetin», «Selçuklular XI. Yüzyılda islâm dünyasına gelmeden önce de, Türkmenlerde ve binanealeyh Selçuklularda mevcut olduğu» sonucuna varmaktadır.

Bu bilgiler, aynı zamanda, Selçukluların (Oğuzların), henüz 10. ve 11. Yüzyıllarda, anayurtlarında, müşterek toprak mülkiyetiyle birlikte, tam ve kesin olmamakla birlikte, ilkel komünal toplumda görülen komünün ortak mülkiyetinden, hayvancılıktan tarıma, yarı-yerleşik bir hayata geçmeye başladıkça, toprakta özel mülkiyetin doğmaya başladığını göstermektedir. Daha önceleri tamamen göçebe olan topluluklar, hayvanlarını, birliğin ortak mülkiyetinde olan arazisinde otlatıyorlardı. Zamanla, hayvancılığın yanında tarım yapmaya başladıkça, birliğin ortak mülkiyetinde olan toprakların bir kısmını, kendilerine özel mülk edindiler. Ama gene de hayvancılık için toprakların bir kısmını birliğin ortak mülkiyetinde tuttular. Daha sonra, tarımın hayvancılığa egemen duruma gelmesiyle birlikte, birliğin ortak mülkiyetinde olan toprakların (meraların, otlakların) ekilebilir olanlarını, toprak, birliğin mülkiyetinde olmak üzere, birliğin üyeleri arasında taksim edilerek özel tasarruf hakkı edindiler. Başlangıçta, sadece tasarruf hakkına

---

(3) Dr. Osman Turan, «Türkiye Selçuklularında Toprak Hukuku», **Belleten**, cilt XII, sayı 47 (Temmuz 1948), s. 549-574.

(4) Bkz. Aynı eser, s. 569.

(5) Rumyantsev'den nakleden Dr. Osman Turan, aynı eser, s. 568.

sahip oldukları topraklar, zamanla, özel mülk haline geldi ve birliğin müşterek mülkiyetinden çıktı.

Göçebelik niteliğinin hâkim olduğu, hayvancılığın üretimde önemli bir yer tuttuğu Oğuz kabileleri arasında, İbn Fadlân, «yüzbin koyuna ve onbin ata şahip kimseleri gördüğünü söylüyor» (6). 11. Yüzyılın başlarında 24 boydan meydana gelmiş olan Oğuzlar her boy'unun başında çok varlıklı olan Oğuz beyleri vardı. Kandaş topluluklar olan Oğuzlar, Mesudi'ye göre, «yüksek (el-eâli), orta (el-evâsıt) ve aşağı (el-esâfil) olmak üzere üç sınıfa» (7) ayrılmıştı. Mesudi'nin açık olmayan sınıflandırmasında, Oğuz boylarının, asilleri (bey), hür insanları (el) ve köleleri (gün) kastedip etmediği bilinememekle birlikte, biz, Oğuz beylerinin kabilenin diğer üyelerinden çok farklı olan varlıklarına (yüzbin koyun ve onbin at) bakarak, artık, Oğuz kabilelerinde, üretim araçlarında, özel mülkiyetin tam teşekkül ettiğini ve kabilenin diğer üyelerini sömürmeksizin bu kadar varlıklı olunamıyacağını bütün çıplaklığıyla görebiliriz. Gene şunu da görebiliriz ki, bu kadar büyük sürülerin bakımı için gerekli olan çoban ve diğer bakıcılar, boy beyinin emrinde çalışan mülksüz insanlardır. Belirtilmesi gereken diğer bir husus da, Oğuzlarda, 10. ve 11. Yüzyıllarda, göçebe Oğuzların, tembel anlamına yatuk dedikleri şehirlerde oturan yerleşik Oğuzların varlığıdır.

Bunlardan çıkaracağımız sonuçlar şunlardır: 1) 24 boydan meydana gelen Oğuzlar, kandaş topluluklardı. Her boy'un başında bir bey bulunuyordu ve bey, ailesiyle birlikte aristokrasiyi temsil etmekteydi. 2) Hayvancılığın hâkim olduğu dönemde, hayvanların özel mülkiyeti vardı ve bu mülkiyet soylular lehine son derece farklılık gösteriyordu. Yani beyler ailesi lehine sömürünün mevcut olduğu kandaş topluluklarda, üretim, komün (cemaat) için değil, özel kişiler adına yapılmaktaydı. 3) Tarımsal üretim gelişmeye başladıkça, toprakta, hayvancılığın gerekli kıldığı müşterek mülkiyet yanında, birliğin müşterek mülkiyetindeki toprakların bir kısmı özel mülk haline dönüşüyordu. 4) Köy ve şehir farklılaşması başlamış olmakla birlikte, Oğuzların hâkim karakteri, kandaş topluluk olan ve göçebe bir hayat yaşayan boy birlikleri, kabilelerdi. Daha kısa bir şekilde söylemek gerekirse, kabileler, birbirleriyle olan kan akrabalığı çerçevesinde toplanmış ve fakat komün adına değil, özel kişiler adına üretim yapılan, üretim araçları özel mülkiyetinin hayvancılıkta olduğu gibi toprakta da başladığı, servet eşitsizliğinin keskinleştiği, sosyal sınıfların ve sömürünün mevcut olduğu bir üretim yapısına sahiptiler.

III — ANADOLU SELÇUKLU MERKEZÎ FEODAL DEVLETİ İLE KLAN FEODALİZMİ MÜCADELESİ

Anadolu Selçuklu devletinin kuruluşu sırasında, Türklerin geçirdiği sosyal ve iktisadî değişikliği, hiç şüphe yok ki, kabileler halinde yaşayan kan-

(6) Prof. Dr. Faruk Sümer, **Oğuzlar (Türkmenler)**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Yayınları, 17 Ankara 1967, s. 37.

(7) Aynı eser, s. 37.

daş birliklerin, sırf kendi iç - dinamizmleri ile yani kendi bünyelerinde meydana gelmeye başlayan servet ve sınıf farklılığının yarattığı bir dinamizm ile açıklayamayız. Çoğunluğunu «Oğuzları» meydana getirdiği Türkler, kendi yurtlarında göçebe, yarı - göçebe ve yerleşik bir hayat yaşarken ve kabile birliklerinin hâkim olduğu bir aşamada bulunurken, Orta - Asya'dan Anadolu'ya dalga dalga geldiler. Burada hem daha değişik bir tabiat ve iklim ile karşılaştılar, hem de yerli halkın üretim tarzı ve tekniğinden etkilendiler. Bu bakımdan, Anadolu'ya ilk gelen kabileler ile Anadolu Selçuklu devletinin kuruluşu sırasında ve kurulduktan sonra gelecek olan kabileler arasında, Selçuklu devleti ile olan mücadele ve bağlılıkları farklılıklar gösterdi. «Anadolu'ya geldikleri zamanlarda önce ovaları, vâdileri ve yaylaları işgal eden Türk oymakları tedricen kaleleri almışlar ve sûrlar ile çevrili şehirlere, askerî ve iktisadî bakımlardan ehemmiyetli merkezlere de nüfûz ederek, oralarda müstakil beylikler» kurmuşlardır. Bu Türkmen beylikleri, «Malazgirt zaferini tâkip eden yıllarda Şarkî Anadolu'da kurulup da, yeni vatanda Türk siyasî birliğini te'sise çalışan Anadolu Selçukluları sultanlarını uzun müddet» (8) uğraştırmışlardır.

Anadolu Selçuklu devletinin kuruluşundan sonra, Orta - Asya'dan Oğuz kitlelerinin dalga dalga Anadolu'ya göçü, Selçuklu devletini ve artık yerleşmiş olan halkı güç duruma sokmuş ve «Devlet, bir taraftan bu kesif göçebe kabilelerine yer bulmak, diğer taraftan emniyet ve âsâyişi temin ederek, memleketi ve reâyâyı korumak maksadıyla, bu akını müslüman olmayan Anadolu topraklarına tevcih etmişti... Fakat imparatorluğu kuran bu göçebe unsurun, gine o imparatorluğun yaşaması için, askerî kuvvetin esâsı olması zarureti var idi. Bu münasebetle, ... devletin henüz dayanmakta olduğu bu **göçebeleri yeni şartlara uydurmak için onları feodal hayat tarzı ve telâkkisinden uzaklaştırmak** [altını biz çizdik, m.e.], ... devlete bağlı müstakar bir unsur haline sokmak icâp ediyordu. ... Selçuklu devrinde toprağa bağlı bir ordunun meydana çıkması, yâni göçebelere arâzi tevzî etmek suretiyle, askerî iktâların kuruluşu» (9), ayrı feodal üniteler halinde bulunan kabilelerin (klan feodalizminin) parçalanarak, saltanat ailesinin temsil ettiği feodal devlete bağlanmaları sağlanmaktaydı. Bu konuda, Prof. Dr. Fuat Köprülü'nün şu sözlerini de buraya aktarmak gerekir: «Selçuklu hükümdarları, irsî eisleninin emir ve iradesi altında yaşayan ve devletin kuruluşunda **birinci derecede** rol oynayan bu kabileleri, küçük parçalara ayırarak ayrı ayrı sâhalarda iskân etmeğe, hudutlara sevk ederek yeni fütûhat için kullanmağa çalışmışlardır. Fakat buna rağmen, kendilerine t a h s i s edilen geniş sâhalarda kesif kütleler halinde yaşayan O ğ u z k a b î l e l e r i vardı ki, **hukuken** az çok i m t i y a z l ı bir mevkie maliktiler. Bunların başındaki nüfûzlu reislerin, **Selçuk hükûmetini** [altını biz çizdik, m.e.] ve onun me'murlarını tanımayarak, doğrudan doğruya **h ü k ü m d a r ı n ş a h-**

---

(8) Ayrıca bu beylikler için de bkz: İbrahim Kafesoğlu, «Selçuklular», **İslâm Ansiklopedisi**, 105. cüz, s. 395.

(9) Osman Turan, «İktâ», **İslâm Ansiklopedisi**, 50. cüz, s. 952.

s ı n a [altını biz çizdik, m.e.] bağlı olduklarını gösteren deliller vardır» ([10]).

Orta - Asya'dan Anadolu'ya gelen ve çoğunluğu Oğuz olan Türkler, henüz kan - bağı birliğini muhafaza eden kabileler halindeydiler ve kabile beyleri, bu birliğin aristokrat sınıfını teşkil ediyordu. Kabile beyleri ve bey ailesi, kabile üyeleri üzerinde gerek hukukî ve idarî bakımdan ve gerekse servet bakımından hâkim duruma gelmişlerdi ve klan feodalizmi diyebileceğimiz, komünal toplumun en yukarı aşaması halinde veya feodal toplumun ilkel durumu halinde bulunuyorlardı. Fakat kabilelerin, kendi bünyelerinde bir birlik teşkil etmeleri, üyelerin kabile beyine bağlılığı, merkezî feodal devlet ile çelişen bir husustu ve merkezî feodal devlet, kabileleri, müslüman olmayan topraklara yöneltip buralarda toprağa yerleştirirken, küçük parçalar halinde parçalamış ve kabile ünitelerini bozarak, kabile üyeleri birliğini zayıflatmaya çalışmıştır. Ama buna rağmen, bu mücadele, bütün kabileler üzerinde aynı şekilde başarılı olmamıştır. Yoğun kitleler halinde yaşayan bazı Oğuz kabileleri, hükümdarın şahsına bağlı, fakat hukuken az çok imtiyazlı durumlarını, yani feodal niteliklerini muhafaza etmişlerdir. Gerek Anadolu'ya dalgalar halinde gelerek, gerek Selçuklu imparatorluğu tarafından küçük birlikler halinde topraklara yerleştirilerek parçalanan kabileler hakkında, bugün Anadolu'daki yer adları bize bilgi verecek niteliktedir. Örneğin 27 sancak içerisinde Kayı boyunun adını taşıyan 97 köy adı, 11 sancak içerisinde Dodurga boyunun adını taşıyan 24 köy adı, 27 sancak içerisinde Avşar (Afşar) boyunun adını taşıyan 87 köy adı ([11]) vs. vardır.

Buna karşılık, Selçuklu devleti, Oğuz kabilelerinin feodal niteliğini parçalayarak kabileler arasındaki kanbağını ve bu kanbağı çevresinde toplanan birliklerin yönetici sınıfını meydana getiren beylerin ve beyler ailesinin hâkimiyetini parçalıyarak, bunları, merkezî feodal devletin yörüngesine sokarken, aynı zamanda, «devlet, saltanat ailesinin m ü ş t e r e k malı» olduğu için, «devletin başında b ü y ü k s u l t a n bulunmakla beraber, memleket ailenin bütün efrâdı arasında t a k s i m olunmuştu; henüz küçük yaştaki prensler bile, k e n d i l e r i n e ait vilâyetlerde, kendi saraylarında yaşarlar; ... bu prensler dahilî idarelerinde tamamiyle serbesttirler;...» ([12]).

Demek oluyor ki, Selçuklu İmparatorluğu, kendi bünyesinde bulunan ve fakat Selçuklu aristokrasisinden gelmeyen ve kabile birliklerini ve dolayısıyla klan feodalizmini parçalarken, diğer taraftan, devletin hâkimiyet kurduğu topraklar, Selçuklu aristokrasisi üyeleri arasında, dahilî idare bakımından tamamen serbest olan parçalara bölünmüştü. «Esasen, Selçukîlerin askerî kumandanları, ... iptidalarda eski kabîle reislerinin yani Selçuk hanedanının eski silâh arkadaşlarının çocuklarından mürekkeptir.» ([13])

---

(10) Prof. Dr. M. Fuad Köprülü, «Ortazaman Türk - İslâm Feodalizmi», **Belleten**, cilt V, sayı 19, s. 332 - 333.

(11) Bkz : Prof. Dr. Faruk Sümer, Oğuzlar, s. 412 ve devamı.

(12) Prof. Dr. M. Fuad Köprülü, adı geçen eser, s. 332.

(13) Aynı eser, s. 333.

Böylece, bağımsız birlikler halinde yaşayan Oğuz kabileleri parçalanıyor ve bütün Türkler üzerinde, Selçuklu aristokrasisi hâkimiyetini kuruyordu. Klan feodalizminden, daha ileri bir feodal aşamaya geçilmiş olunuyordu. Kanbağları, boy veya kabile birliği parçalanıyor, soydaşlardan kurulu feodal devlet birliği teşekkül ediyordu. Tabiî bütün bunlara rağmen hukuken az çok imtiyazlı olan ve yoğun kitleler halinde yaşıyan Oğuz kabilelerinin varlığı, kabile birliğinin parçalanması sürecinin henüz tamamlanmamış olduğunu ortaya koymaktadır.

Fakat bütün bu merkezî - feodal - devlet mücadelesine rağmen, imparatorluk, «(1) Selçuklu ailesine mensup melikler (Fuat Köprülü'de prens), (2) Türkmen beyleri, (3) mahallî hanedan reisleri ve (4) tâbi hükümdarlar» (14), büyük sultana bağlı olmakla birlikte, kendi iç işlerinde birbirlerinden farklı olarak bağımsız idiler ve bazıları merkezî feodal devletten tamamen bağımsız bir feodal niteliğe sahipti.

Şüphe yok ki, gerek büyük Selçuklu İmparatorluğu, gerek Anadolu Selçuklu Devleti, üretimin esasını teşkil eden tarımda, toprak mülkiyeti bakımından homojen bir yapıya sahip değildi ve Selçuklu sultanı, bir taraftan feodal üniteleri, kendi merkezî birliği içinde kaynaştırmak ve beylikleri egemenlik altına almak için parçalarken, diğer taraftan, hem «devlet, saltanat ailesinin müşterek malı» olduğu için, saltanat ailesi arasında paylaştırılmış, hem bazı hükümdarların kendilerine tâbi olmalarını temin etmek için iç yönetimlerinde serbest bırakılmış, bazı yoğun halde kalmış Oğuz kabilelerini aleyhine yöneltmemek için beylere kendi iç yönetimlerinde bağımsızlık tanımak zorunda kalmıştır.

Anlaşılıyor ki, Selçuklu saltanat ailesi ile feodal birimler arasında sürekli bir mücadele devam etmiş; feodal merkezî devlet ile bazıları klan feodalizmi aşamasında bulunan feodal üniteler arasında tükenmeyen bir mücadele sürüp gitmiş, Anadolu Selçuklu devleti, Moğol istilâsıyla parçalandığı zaman, nüveleri bu feodal birimler olan yeni ve bağımsız feodal beylikler ortaya çıkmıştır. Bu beyliklerden biri, daha sonra, diğer beylikleri kendi egemenliği altında kaynaştırarak, Osmanlı devletini kuracaktır.

IV — ASKERÎ İKTA REJİMİ VE FEODALİZM

Anadolu Selçuklularında, merkezî feodal devlet ile feodal birimler arasındaki mücadelenin siyasî yüzünü kabataslak çizdikten sonra, Anadolu Selçuklularında, tarımda üretim ilişkilerini belirtmeye çalışacağız:

Selçuklu İmparatorluğunda, başlangıçta, Türk gelenek ve devlet anlayışına uygun olarak, çeşitli şekillerde bölünmüş olan topraklar, islâmiyetin etkisi altında, ikta rejimine dönüştüler. «Şeriatın kuvvetle müdafaa ettiği hususî toprak mülkiyetine» islâm ülkelerinde dokunulmamakla birlikte, Anadolu'da, Bizanslılardan yani müslüman olmayanlardan fethedilen topraklar, mîrî topraklar haline getirildiler. Ve bu toprakların büyük bir kısmı, askerî hizmet karşılığı, «eski kabile reislerinin yani Selçuk hanedanının

(14) Aynı eser, s. 387.

eski silâh arkadaşlarının çocuklarına» ikta olarak verilmiş, bir kısmı hizmet veya para karşılığı şahıslara temlik edilmiş yani mülk olarak verilmiştir. Bu arada, «Devletin elinde daima iktâ edilmemiş topraklar» da mevcuttu ve zaman zaman devletin divan arazisini arttırmak maksadıyla, iktalar kırpılmaktaydı ([15]).

Mîrî denilen devlet topraklarının, mülkiyet bakımından devlete mi yoksa devleti şahsında temsil eden saltanat ailesine mi ait olduğu, pratik sonuçları bakımından değil mülkiyetin niteliğini tespit bakımından, önem taşımaktadır. Pratik sonuçları bakımından önemli olmaması, devlet ile saltanat ailesi arasındaki özdeşliktir. Bilineceği gibi, devlet, sınıflı toplumlarla birlikte tarihî bir kategori olarak ortaya çıkar. Feodal birimleri, kendi egemenliği altında birleştiren saltanat ailesi, bütün feodallerin temsil edildiği bir devlet değil, herhangi feodal ünitelerden birinin diğer feodal üniteler üzerinde hâkimiyet tesis ederek, aristokrat bir ailenin egemenliğinin temsil edildiği feodal nitelikte bir devlettir. Dolayısıyla, bu feodal devlete ait topraklar, bütün halkın temsil edildiği bir devlet mülkü değil, devlet iktidarının kendi şahsında temsil edildiği saltanat ailesinin mülkü olmuştur. Aksi tezi savunan Doç. Dr. Osman Turan, «Türkiye Selçuklularında Toprak Hukuku» adlı incelemesinde, mîrî toprağın, saltanat ailesine ait değil, devlete yani bütün halkın ortak birliğine ait olduğunu açıklarken, toprağın, henüz cemaatin müşterek mülkiyetinde olduğu ilkel ve eski Türk kabilelerinden örnek göstererek şöyle diyor: «Kabîle teşekküllerinde toprak mülkiyetinin kabileye ait olmasıyla mütekâmil siyasî cemiyetlerde bunun devlete veya onun mümessili olan sultana ait olması arasında fark yoktur. Esasen eski Türk devlet telâkkisinde **Kagan** (kühümdar) bütün kavmin hukuken b a b a s ı vaziyetinde telâkki edilir.» ([16]).

İlkel topluluklarda, henüz üretim araçları mülkiyetinin ortaklaşa olduğu ve ortaklaşa üretimde bulunulduğu üretim ilişkileri ile, üretim araçları özel mülkiyetinin teşekkül ettiği, servet ve yetkiler bakımından sınıflaşmanın meydana geldiği toplulukları, üretim araçları mülkiyeti bakımından aynı olarak nitelemeye imkân yoktur. Kagan'ın «baba» telâkki edilmesi, yani kandaş topluluğun üyelerinin aynı kandan geldiğini ifade eden görüş ile, artık kanbağının tamamen bozulduğu ayrı ve birçok kabilelerden meydana gelen feodal devleti temsil eden hükümdarın niteliklerinin aynı olarak gösterilmesine gene imkân yoktur.

«Kabile teşekküllerinde **kabile reisi**, kabilelerin vücuda getirdikleri birlik (devlet)de de Kagan (hükümdar), velâyet-i pederane vaziyeti dolayısıyla birlik ve ona ait müşterek mülkiyetin de mümessili» ([17]) olacağına göre, Selçuklu toprağının kabilelerin müşterek mülkiyeti olmak ve Selçuklu hükümdarının da bu müşterek mülkiyetin mümessili olmak gerekir. Oysa, aşağıda göreceğimiz gibi, bazı topraklar şahıs mülkiyetindedir ve bazı topraklar müş-

---

(15) Osman Turan, «İktâ», s. 955.

(16) Dr. Osman Turan, «Türkiye Selçuklularında Toprak Hukuku», s. 569-570.

(17) Aynı eser, s. 570.

terek mülkiyete göre bu köylerde oturan halkın müşterek mülkiyetinde olmak gerekirken, bunlar, hükümdar tarafından, topraklarda çalışanlara (yani müşterek mülkiyete göre toprağın sahiplerine) sorulmadan satılmaktadır. Örneğin «İzzeddin Keykâvus, 657'de Seferihisar'a bağlı **Boğus** köyünü Emir İsmail bin Artuk'a elli **sultânî altun**'a ve 660'da, Amasya'da İlarslan köyünü Emir Esedüddin bin Yağıbasan'a üç yüz **sultânî altun**'a satıp temlik etmiştir» ([18]). Satın alınarak mülk edinilen bu topraklar sahibi tarafından, satılabilir, vakıf, hibe ve irs edilebilir.

Bir toprağın cemaatin müşterek mülkiyetinde olması ve hükümdarın bu müşterek mülkiyetin mümessili bulunması ile hükümdarın, mîrî denilen toprağı dilediğine hizmet veya para karşılığı mülk olarak vermesi, birbiriyle mülkiyet kavramı bakımından çelişen hususlardır. Çünkü hükümdar, cemaatin müşterek mülkiyetini, kendi şahsî mülkiyeti gibi tasarruf etmekle değil, cemaat adına hareket etmekle «mümessillik» görevini yerine getirmiş olabilir. Açıktır ki, Selçuklu devletinde, mîrî denen toprak, bütün halkın müşterek mülkiyeti anlamında devletin mülkü değil, feodal devleti şahsında temsil eden saltanat ailesinin mülküdür. Saltanat ailesi, kendi egemenliğini sürdürmek, genişletmek ve pekiştirmek için, daima, büyük ve istenildiği zaman toplanacak bir orduya ihtiyaç duyacaktı. Bu yüzden, Anadolu'da, fethedilen veya daha sonra bazı feodal beylikleri kendi egemenliği altına alarak ele geçirilen topraklar, ikta rejimi altında, başlangıçta «eski kabile reisleri olan Türkmen beylerine» ([19]) ve «Selçuk hanedanının eski silâh arkadaşlarının çocuklarına» ([20]) ikta olarak verildi. Dolayısıyla iktalar, genel olarak Selçuklu aristokrasisini ülkenin egemen unsuru haline getirerek, Selçuklu hanedanının feodal iktidarını pekiştirdiler. «Alâeddin Keykûbâd'ın kardeşi İzzeddin Keykâvüs'a mağlup olarak Ankara kalesine kaçarken Niğde'ye uğrayan Zahîreddin İli, şehir halkını kendine bağlamak ve İzzeddin'e karşı mukavemetlerini temin etmek maksadıyla, halkın mülkiyetinde bulunan bağ ve bahçelerini **satın alarak** onlara : Eğer Keykâvüs'ün askerleri şehri muhasara ederken bağ ve bahçeler harap olursa **benim mülküm** harap olur; eğer ben galip veya mağlûp olursam mülkler tekrar sizin olur.» ([21]) [altını biz çizdik, m.e.] sözleri, satın alınan toprağın olduğu gibi, fethedilen toprağın mülkiyetinin de hükümdara mı, yoksa devlete mi ait olduğunu açıkça izah etmektedir.

Selçuklularda, toprak mülkiyetini, mîrî denen ve bize göre Selçuklu ailesinin mülkiyetinde bulunan toprak ile, Selçuklu hanedanı dışında, şahısların mülkiyetinde bulunan toprak olmak üzere iki ana kısma ayırabiliriz :

Mîrî topraklar, sultana mahsus arazi (arz assultanî), ikta arazisi (arazi al iktâiyye), büyük divân arazisi (arazi divân al - kebîr) şeklinde isim bakımından birbirinden ayrılmakla birlikte, «devletin elinde daima iktâ edilmemiş toprakların mevcut olduğunu, hattâ bazan devletin, divân arâzisini arttırmak maksadıyla, iktaları kırptığını» veya Selçuklu sultanlarının «iktâ ver-

(18) Aynı eser, s. 564.
(19) Aynı eser, s. 571.
(20) Prof. Dr. M. Fuad Köprülü, adı geçen yazı, s. 333.
(21) Osman Turan, «Türkiye Selçuklularında...», s. 562.

mekten daha büyük bir ihsan olduğu için» birçok mîrî sayılan toprakları hizmet karşılığı şahıslara temlik ettiklerini yani mülk olarak verdiklerini veya para ile sattıklarını dikkate alırsak, mîrî toprakların bu çeşit bölünmelerinin, mülkiyet farklılığından değil, işletme farklılığından geldiğini görebiliriz. Yani bize göre mülkiyet bakımından tek tip toprak vardır ve bu toprak, mîrî adı ile belirtilen, fakat saltanat ailesine ait olan topraktır. Bu toprak, hizmet veya para karşılığı temlik edilmiş olabileceği gibi, iktalar şeklinde askerî hizmete karşılık verilmiş veya geri alınmış, ama bu arada daima ikta edilmemiş bir miktarın elde bulunduğu saltanat ailesi toprağıdır. Saltanat ailesi, bu toprakların büyük bir kısmını iktalar şeklinde bazı şahıslara vermiştir. İkta sahipleri, bu toprakta çalışan reayadan kanunî vergileri toplarlar ve buna karşılık iktaların büyüklüğüne göre asker beslerler ve savaş zamanı askerleriyle birlikte savaşa katılırlar. İktaların kuruluşu, denilebilir ki, para ekonomisinin kıtlığından doğduğu gibi, daha ilerde belirteceğimiz gibi, Osmanlı İmparatorluğunda timar rejiminde de ana hatlarını devam ettirerek, para ekonomisinin gelişmesini engellemiş ve kapitalizme geçişi frenleyen büyük bir etmen olmuştur. Daha önce devlete ait vergiler toplanıp, bu vergiler, para olarak hazineden askere devrederken, şimdi, iktalarda, üreticiden doğrudan doğruya ürün şeklinde alınmakta, büyük bir kısmı gerek ikta sahipleri ve gerek üretici olan asker tarafından ürün olarak tüketilmekte, meta-para dolaşımı güdük bir seviyede kalmakta ve para ekonomisi ilkel seviyesinden bir adım öteye geçememektedir.

Burada iktaların bazan iç içe girişine dikkati çekmek gerekmektedir: Daha yukarda belirttiğimiz gibi, Selçuklu devleti, başta büyük sultana bağlı olmak üzere, Selçuklu ailesine mensup melikler, Türkmen beyleri, mahallî hanedan reisleri ve tâbi hükümdarlar tarafından bölünmüş ve «hanedan mensuplarının ve şehzadelerin kendi emirleri altındaki kuvvetler ile hisselerine düşen ülke, eyalet veya vilâyetlerde» serbest bir hüküm sürmekte ve büyük ikta sahipleri de kendi maiyetlerine ikta verebilmekteydiler. Yani askerî iktalar ve iktalardaki reaya, tamamen tek bir merkeze değil, başta büyük merkez olmak üzere, çeşitli büyüklükteki merkezlere de bağlıydılar.

İkta sahibi ile reaya arasındaki ilişkiler, toprağın ve reayanın hakikî sahibi feodal devlet tarafından belirleniyordu. Köylü, işleyebildiği (bir çiftlik) miktardaki toprağı kendi mülkü gibi tasarruf etmekte ve fakat bu toprağı satmak, vakıf ve hibe etmek haklarına sahip bulunmamaktadır. Köylünün elindeki toprağı **ziraat etmek** şartıyla oğluna miras bırakması teamül olarak tanınmaktadır. İkta sahibine tapu bedeli (ikta sahibinin askerî hizmeti karşılığı) vererek tasarrufuna geçirdiği bu toprağı, **boş bırakmak** veya **terk etmek** hakkına sahip değildir. ([22]) Buna karşılık, ürettiği ürünün, devlet tarafından tespit edilen kısmını (tahminen şer'î olan onda birden fazla) ikta sahibine vermekle yükümlüydü. Reaya, kendisinin mülkiyetinde olmayan bu toprağa bağlıydı ve ikta sahibine hizmeti karşılığı verdiği artı-ürün, aslında, feodal devletin kendi askerî giderleri için kendi topraklarından aldığı ürün-rant idi. Genellikle büyük ikta sahipleri, sultan ile sürtüştükleri için sık sık

(22) Bkz: Aynı eser, s. 559-560.

değiştirilmekte ve bütün ikta sahiplerinin ellerinden iktaları alınabildiği gibi, iktalar, ikta sahiplerinin oğullarına miras olarak da kalmakta idi. Gerek reayanın tapu karşılığı tasarrufuna geçirdiği toprağın, gerek ikta sahiplerinin bu yetkilerinin oğullarına miras olarak kalması, Osmanlı İmparatorluğunda timar rejiminde sonuçlarını görebileceğimiz gibi, toprağın bazan timar sahiplerinin, bazan reayanın mülkiyetine geçişinin ilk tohumları olacaktır.

İktaların dışında, saltanat ailesine ait diğer topraklarda da, reayanın aynı bağımlılığa tâbi olduğu, —iktalar haslara katılabildiğine ve haslar iktalar olarak verildiğine bakarak— düşünülebilir. Saltanat ailesine ait topraklarda, reayanın «hür olabilmesi», her şeyden önce, kendi mülkiyetinde toprak sahibi olması, ikinci olarak toprağa bağlı olmaması, üçüncü olarak çalışıp çalışmamakta serbest olması gerekirken, bu üç haktan da yoksundur. Toprak kendi mülkiyetinde değildir; tapu karşılığı kiraladığı toprağa bağlıdır, bu toprağı terk edemez; bu toprağı **işlemekle** yükümlüdür. Buna karşılık, reayanın ikta sahibi tarafından gelişigüzel ve istenildiği kadar sömürülmesi, kanunlar ile önlenmiş bulunmaktadır.

Selçuklularda, saltanat ailesine ait topraktan başka, diğer şahısların mülkiyetinde bulunan topraklar vardır. Bu topraklar, şahısların sahip oldukları küçük bağ, bahçe vs. topraklar olduğu gibi, sultanlar tarafından, şahıslara, hizmetleri karşılığı «birkaç köyü de aşarak bir vilâyeti içerisine alan» genişlikte olan ve mülk olarak verilen topraklar ile, «beylere veya zenginlere para karşılığı olarak» ve mülk olarak satılan köylerdir. Bazan bir ilin sınırlarıyla çevrilen bu geniş toprakların sahipleri, topraklarını, ikta sahiplerinin aksine satabilir, vakf ve hibe edebilir, mülkiyeti miras olarak vârislerine kalabilir. Bu durumda, emekçi olan köylü ile mülk sahibi arasındaki hukukî ve idarî ilişkiler, şimdilik bilgilerimiz dışında kalmakla beraber, bunların feodal nitelikte olduğunu tahmin etmemiz mümkün görünmektedir. Nitekim, daha aşağıda, Doğu'da, Kürt büyük aşiretleri içinde görülen «hükümetler»de tam feodal niteliğin varlığı, bu tahminimizi doğrulamakta, fakat Mâlikâne - Divânî sistemi, bu düşüncemizle çelişmektedir. Ömer Lütfî Barkan'ın «Osmanlılardan evvel, Anadolu ve Suriye'nin muhtelif aksâmında ve hattâ Selçukîlerde de mevcut olduğuna dair delilller mevcut bulunduğunu» ([23]) belirttiği Mâlikâne-Divâni Sisteminde, aşarın bir kısmı toprak sahibi ve bir kısmı da reaya sahibi tarafından alınmaktadır. Yani, Osmanlı İmparatorluğunda, özel mülkiyetin mevcut olduğu bu topraklarda, reayanın sahibi, toprağın sahibi değil, devleti temsil eden saltanat ailesidir. Şayet, Selçuklularda, sultan tarafından, mülk olarak şahıslara temlik edilen topraklar, «Selçukîlerde mevcut olduğu» söylenen mâlikâne - divâni sistemi şeklinde uygulanıyor idiyse, toprak sahiplerinin, reaya üzerinde idarî ve hukukî bakımdan feodal yetkileri olduğu görüşü yanlış olabilecektir.

---

(23) Ömer Lütfî Barkan, «Malikâne - Divâni Sistemi», **Türk Hukuk ve İktisat Tarihî Mecmuası,** cilt II, s. 133.

V — OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA FEODAL İLİŞKİLERİN NİTELİKLERİ

Selçuklu devletinin yıkılışından sonra, ikta sahiplerinin ve toprak sahiplerinin mülkiyet mücadeleleri ve Anadolu beyliklerinin nitelikleri üzerinde burada durmayacağız. Sonuçta, Türkmen Kayı boyuna mensup Osmanlı hanedanı tarafından, Anadolu'da kurulmuş olan beylikler ortadan kaldırıldı, ve Anadolu ile Oğuzların ve diğer Türklerin yayıldığı sahalar anavatan olmak üzere, Osmanlı imparatorluğu kuruldu.

Osmanlı imparatorluğunun kuruluşu, toprakların, yeniden, Osmanlı ailesinin şahsında temsil edilen devletin elinde toplanmasını sağladı. Fakat, toprakların tamamı aynı şekilde, devletin toprağı sayılmıyor. Çünkü, Osmanlı imparatorluğunun kuruluşu sırasında müslümanların şahsî mülkiyetinde bulunan topraklar, islâm hukukuna göre sahiplerinin elinde kalması gerekirken, diğer taraftan müslüman olmayan halkların oturduğu topraklar fethedildiği zaman, hükümdar, «bütün fethedilen arazinin yalnız başına hakikî sahibi» ([24]) olduğu için, bu topraklar, askerî - feodal devlet tarafından, Selçuklulardan intikal eden ikta rejiminden köklerini almış olan timar esasına göre taksim edildi. Şunu da belirtmek gerekir ki, Osmanlı imparatorluğunun, toprakların merkeze bağlanıp bağlanmaması hususunda, islâm hukukuna tam riayet ettiği söylenemez. Fakat, özellikle Kadim Rum vilâyetinde (Amasya, Çorum, Tokat, Sivas ve Şarkî Karahisar) uygulanmış olan mâlikâne - divânî sisteminde, toprağın sahibinin şahıslar olması, daha aşağıda göreceğimiz gibi, Doğu Anadolu'da, bazı Kürt aşiretlerinin (büyük sülâlelerin) topraklarına dokunulmamış olması (hükümetler), imparatorluğun islâm hukukuna riayetiyle değil, bu bölgelerde toprağı, mîrî mülkiyet haline getirmekte karşılaştığı güçlüklerle açıklamak gerekir.

Osmanlı İmparatorluğu feodal bir devlet olmakla birlikte, burada, **köle**'den özgür üreticiye doğru değişen, bir dizi bağımlılıklar görmek mümkündür. **Sultan Süleyman Kanunnamesi**'nin 93. ve 94. maddelerinden anlaşıldığına göre, bir köle, doğuştan köledir; tutulduğu yerde kanunda belirtilen süre sonunda sahibi çıkmazsa, köle, tutulan tarafından satılabilir: «Firarî bir köle veya cariye bir yerde tutulduğu vakit kanunda gösterilen örfî müddet saklanır. Bu zaman zarfında sahibi gelirse müjdesini verir, köle veya cariyenin saklandığı müddetçe kadının takdir ettiği masrafı öder ve kölesini alırdı. Köle veya cariyenin kaçtığı yerin uzaklığı bir günlük ise 30, iki günlük ise 60, üçer günlük veya daha ziyade ise 100 akça alınırdı ki buna köle veya cariye müjdesi denilirdi. Eğer muayyen zaman geçip sahibi gelmemiş ise köle satılırdı. Şayet köle veya cariyenin sahibi asker ve yahud hükûmet adamı ise kölesini satılandan geri alabilir, değil ise geri alamaz; yalnız değerini alırdı» ([25]). «Esir satılsa satandan ve alandan 2'şer akça alınır» ([26]). Şüphe yok

---

(24) Boris Christoff Nedkoff, «Osmanlı İmparatorluğunda Cizye», **Belleten,** cilt VIIII, sayı 32, s. 616 - 617.

(25) **Türk Tarih Kurumu, Araştırmalar ve Düşünceler, Belgeler,** Ankara, 1935, s. 49.

(26) Aynî Ali Efendi, **(Kanunname-i Âl-i Osman) Osmanlı Devleti Arazi Kanunları,** Ankara 1962, s. 65.

ki, köleci devletlerde olduğu gibi, köle, burada, toplu halde üretime sokulmamıştır. Fakat köle, Osmanlı İmparatorluğunda vardı ve bunlar kaçmış olsalar bile gene köle olmaktan kurtulamazlar ve köle olarak kalırlardı. İstanbul civarında, Batı Anadolu'da ve Rumeli'de görülen ve savaş esirleri oldukları tahmin edilen kulluklar ve ortakçı kullar ise, toplu halde ve genellikle tarımda çalıştırılmışlardı. Padişahların ve eski vezirlerin sahibi bulundukları kullukların ürettikleri ürünler, tamamen sahiplerinin mülkü sayılır, bunlar, kendilerine eşya ve servet biriktirmiş olsalar bile, sahiplerinin mülkü sayılırdı. Yani ürettikleri bütün ürün efendileri tarafından alınıyor ve onlara yaşayabilecekleri kadarı veriliyordu; şayet kendilerinde kalan miktardan biriktirmiş olsalar bile, bunlar, ölümleri halinde çocuklarına değil, efendilerine kalıyordu ([27]).

Gerek kölelerin, gerek kullukların ve ortakçı - kulların, kesin bilgilere sahip olmamakla birlikte, Türk ve islâm unsurların dışından edinildiğini tahmin güç olmasa gerek. Çünkü Türkler, feodalizme geçtikleri zaman, henüz kandaş topluluklardı ve soydaşları arasında soylular teşekkül etmiş olmakla birlikte, bu egemenlik kölecilik şeklinde belirmedi. Selçuklularda egemen hâle gelen «Bütün mülk ve reaya sultanındır» (**Belleten**, cilt XII, sayı 47, s. 550) veya «Devlet ve Tebea Sultanındır» (**İslâm Ansiklopedisi**, 105. cüz, s. 397) ilkesi, Osmanlı imparatorluğunun da temel ilkelerinden biri olmakla beraber, savaş esirleri veya Türk ve islâm olmayan unsurlar köleleştirilmiş, fakat «köleci toplum» anlamında belirgin bir durum kazanmamıştır.

Osmanlı imparatorluğunda en büyük üretici sınıf, köylü olan reayadır. Reayanın bağımlılığı konusunda, Selçuklulardan daha fazla bilgiye sahip bunlar, kendilerine eşya ve servet biriktirmiş olsalar bile, sahiplerinin mülhe yok ki, bağımlılık ve özgürlük birden ortaya çıkmış nitelikler değildir ve olduğumuz gibi, birbiriyle çelişen kanunlarla da karşılaşıyoruz. Fakat şüpreayanın herhangi bir konuda bağımlılığını belirten kanunname, bir başka kanunname ile çelişse bile, bu, bağımlılık müessesesinin şekillenmekte olduğunu ifade etmesi bakımından önemlidir. Reayanın bağımlılığı: 1) hükümetlerde, 2) yurtluk ve ocaklarda, 3) mâlikâne - divânî sisteminde, 4) serbest timarlarda ve 5) serbest olmayan timarlarda birbirinden az veya çok değişik nitelikler almaktadır. Hükümetler olarak tanınan Kürt beyliklerinde ve yurtluk ve ocaklık olan Kürt aşiretlerinde, reayanın (aşiret üyesinin) hukukî ve idarî bakımdan bağımlılıkları, serflikleri, mahallî beyler veya aşiret reisleri tarafından yürütülmüş olmakla birlikte, toprak mülkiyetinin diğer şekillerinde, reayanın bağımlılığı, Osmanlı devleti tarafından tayin ve tespit edilmektedir. Fakat hangi halde olursa olsun, reaya, bağımlılık bakımından bir **serf** durumundadır.

Reaya, doğuştan bir sınıf durumundadır ve kendi sınıfını değiştirmekte hür değildir. Bazan, gösterdiği yararlıktan dolayı bir reayaya dirlik veril-

(27) Bkz: Ömer Lütfi Barkan, «XV ve XVI ncı asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Toprak İşçiliğinin Organizasyon Şekilleri, I, Kulluklar ve Ortakçı Kullar», **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, cilt I, sayı 1, 2, 4.

miş olsa bile, «raiyet oğlu raiyet olduğu» için, dirlik, ölümü halinde diğer sipahilerde olduğu gibi, oğluna veya babasına geçememektedir. «Padişahımızın raiyet sipahi olmağı rizayı şerifleri olmadığıçün», «sipahi ama raiyetzâde, atası köhne defterde raiyete kayıtlı» gibi şerhler ile, raiyet oğlu raiyet oldukları için, bazı dirlik sahiplerinin ellerinden dirliklerinin alınması üzerine, padişah, «sipahi olmak için mutlak sipahizâde olmak kaydının tanınmadığını ilân etmekle» ([28]) birlikte, daha sonra yayınlanan bir kanunnamede, «reaya taifesine ... timar verilmeğe asla emrim yoktur» ([29]) denilmektedir. Reaya, çiftini bırakıp, toprağını terkeste, sipahisi, onu, (on yıl geçmemiş olmak şartıyla) bulduğu yerde, alıp kendi tımarına getirmek hakkına sahiptir. «... ve reaya taifesi ki elinde yeri olup müteferrika olsa sipahi göçürüp yerine getirmek kanundur.» ([30]) «Yazılı olan raiyetin birisi bir karyeden kalkıp bir ahar sipahinin timarına varsa ol timarına varan sipahi teftiş ile ol sipahiye ve köylüye haber göndere gelip ol raiyeti alalar.» ([31]) Reaya, ailesiyle birlikte yeni fethedilen topraklara sürgün olarak götürülmekte, ve sürgün olarak yerleştirildiği toprakları terkedememekte, hattâ sürgünün kızı ancak bir sürgün ile evlenebilmektedir. Reaya toprağa bağlı olduğu gibi, çiftçilik yapmaya da mecburdur. Kendi üzerine yazılı toprağı boz bırakan reayadan çift bozan vergisi alındığı gibi, reayanın çiftçiliği bırakıp gemicilik gibi başka mesleklere geçmeye de hakkı yoktur: «... üzerlerine Defterlerde mukayyed olan çiftliklerini ... burakub ziraat ve hiraset eylemeyüb gemicilik eden reâyâsını getürdüb teklif edüp çiftlerin ziraat ve hiraset ettiresin» ([32]). Silistre Kanunnamesinde gördüğümüz şu husus da ayrıca dikkate değer: «Resmi dahi bir raiyet çiftin bırakub arabacılık veya san'at ihtiyar eylese eğer müslüman ise bedeli öşür elli akçe ve yirmi iki akçe resmi çift vere cümle yetmişiki akçe olur...» ([33]). Bunun Batı Avrupa'da, serflerin, serflikten kurtulmak ve kapitalistleşmeye başlayan şehre gitmek için feodallere ödediği bedellerden hiç bir farkı yoktur.

Özetlersek: Reaya toprağa bağlıdır, bağlı bulunduğu toprağı terkedemez, terketmiş olsa, gerek yakalandığı tımarda sipahi tarafından, gerek kendi sipahisi tarafından yazılı olduğu timarına getirilir. Kendisine tapu karşılığında verilmiş olan toprağı ekmediği zaman çift bozan vergisi ödemekle yükümlüdür. Şayet başka bir iş tutacak olsa, yeni tuttuğu işinden alınıp getirilerek tarımda çalışmak zorunda bırakılır ve Silistre Kanunnamesinde gördüğümüz gibi, raiyetlikten kurtulabilmek için, sipahiye, kanunnamede belirtilen bedeli ödemekle yükümlüdür. Bu bağımlılığı tayin eden sipahi değil, devlettir, fakat askerî-feodal devletin bu bağımlılığı kanunlaştırmış ol-

---

(28) Ömer Lütfî Barkan, «Osmanlı İmparatorluğunda Çiftçi Sınıfların Hukukî Statüsü, **Ülkü,** cilt X, sayı 59, s. 417.

(29) Aynı eser, s. 418.

(30) Aynı eser, sayı 58, s. 297.

(31) Aynı eser, sayı 50, s 109.

(32) Aynı eser, sayı 58, s. 297.

(33) Hadiye Tunçer, **Osmanlı İmparatorluğunda Toprak Hukuku, Arazi Kanunları ve Kanun Açıklamaları,** Ankara 1962, s. 206.

ması, sipahi ile reaya arasındaki ilişkileri tanzim etmiş olması, reayanın hiç bir şekilde «hür köylü» olduğunu izaha yetmemektedir. Sipahi ile reaya arasındaki ilişkilerin kanunnamelerle tespit edilmiş olması, yani sipahinin, reaya üzerinde sınırsız hukukî ve idarî yetkileri olmaması, reayanın yarı-köle olmadığını değil, olsa olsa timar sahibi sipahinin feodalist niteliğini (yetkilerinin) eksik olduğunu ortaya koyar; oysa tepede merkezî feodal devlet, kendi bağrında bağımsız feodallerin teşekkülüne zaten imkân vermemektedir; bunun sebebi, reayanın yarı-köle durumunu önlemek değil, devletin başına ikide bir gaileler açacak bağımsız feodal birliklerin teşekkülünü önlemek, aynı zamanda, askerî-feodal devletin emrinde ve ordusunda hazır sipahiler beslemektir.

Gerek serbest olmayan timarlarda, gerekse serbest timarlarda, timar sahibi, kendisine bir çiftlik edinememekte, reaya, timar sahibinden tapu bedeli karşılığı kiraladığı toprağın ancak tasarrufuna sahip olmaktadır. Serbest timarlarda, toprak alınıp satılır, miras kalır, hacz edilir; fakat mülk ve vakf sahipleri, toprağı bizzat kendileri işleyemez ve bütün timarlarda timar sahibi, bu yüzden bir mâlikâne sahibi olamamaktadır. Sipahi, reayadan, kanunnamelerde belirtilenden fazla ürün alamamakta ve reayaya dilediği işi koşamamaktadır. Reaya, toplanan ürünü, bir günden uzak olmamak şartıyla pazara taşımak veya sipahiye bir ambar yapmak zorundadır; bunların ve vergilerin dışında sipahiye karşı bir yükümlülüğü, genel olarak, yoktur. Fakat «Kararname-i Livayı Diyarbakır»dan şu dikkate değer notu buraya aktaralım: «Tamam çift yazılan müslümandan elli akçe resmi çift alınup nim çift yazılandan yirmibeşer akçe alına ve **bir haneye üç gün ırgadiye bağlanmıştır** ve her köye ikişer akçe takdir olunmuştur ki her haneye altı akçe olur gerekse üç gün **sipahilerine ırgatlık** işleri gerekse akçesin alalar ırgatlık işledilerse akçeleri alınmaya» [34]. Burada ise, açıkça sipahiye ırgatlık şeklinde angarya yapmak yükümlülüğü verilmiş bulunmaktadır.

Fakat yazımızın başında belirttiğimiz gibi, esas olan, «ödenmeyen artı-emeğin üreticiden zapdedilmesi» söz konusudur ve ister reaya angarya yapsın, ister yapmasın, artı-emeği, karşılığı ödenmeden ve doğrudan doğruya yani ürettiği ürün şeklinde zaptedilip elinden alınmaktadır. Feodalizm budur ve bu feodalizmin, askerî-feodal devletin askerî amaçlara uygun olarak düzenlenmiş olması, feodalizme merkezî bir karakter vermiş ve bağımsız feodallerin gelişmesini gücü yettiğince önlemiştir.

VI — DOĞU ANADOLU'DA HÜKÜMETLER VE KÜRT SANCAK BEYLİKLERİ

Türkiye'de, Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında, tarımda, kapitalistleşmeye başlangıç teşkil eden mülkiyet değişikliğine geçmeden önce, Doğu bölgesinde süre gelen feodal ilişkilerin kaynaklarına kısaca bir göz gezdirelim:

---

(34) Hadiye Tunçer, **Osmanlı İmparatorluğunda Toprak Taksimi ve Aşar**, Ankara 1948, s. 115.

Şeriat hükümlerine göre, fatihler, «... mağlup ülke ve milletlere kendi ganimetleri nazarıyle bakabilirlerdi; yani bunları, kendi aralarında taksim etmek hakkına maliktiler» ([35]). «... Osmanlı İmparatorluğunda da Hükümdar bütün fethedilen arazinin yalnız başına hakikî sahibi idi.» ([36]). Fakat fethedilen veya hüküm altına alınan ülke halkı islâm ise, o zaman «şeriatın kuvvetle müdafaa ettiği hususî toprak mülkiyetine dokunulmadı» ([37]) ve Doç. Dr. Osman Turan'a göre, bu, «Osmanlı devrinde Kürtlerle meskûn bazı şark vilâyetlerinin mîrî topraklar rejimine tâbi tutulmaması keyfiyetini ... buraların daha önce islâm hudutları içerisine girmek olmaları dolayısiyle İslâm hukukuna göre taayyün etmiş bulunan hukukî durumlarının daha Selçuklular zamanında kabul edilmiş» olmasıyla izah edilmektedir ([38]). Bu teze göre, Selçukluların hükmü altına girmeden önce, Kürtler islâmiyeti kabul etmiş oldukları için, onların hususî toprak mülkiyetine şeriat hükümlerine göre dokunulmamış, yani «zaptedilen memleketler askerlerin mülkü» veya zapteden hükümdarın mülkü olduğu halde, müslüman olan Kürtlerin toprak mülkiyetine dokunulmamıştır. Bu tez henüz ispat edilmemiş sayılmak gerekir. Selçuklular zamanında merkezi Hemeden civarında Bahar olmak üzere teşkil edilmiş bulunan Kürdistan eyaleti, 16. Yüzyılın başlarından itibaren üç yüzyıl, Osmanlı padişahlarıyla İran şahlarının savaş alanı haline gelmiş, İran şahlarının sünnî Kürtlerin başına kızılbaş kabilelerden seçtiği valileri koyması, sünnî Kürtlere daha kötü davranması v.s. dolayısıyla, Hâkim İdris'in (Bidlisi), aşiret reislerine muhtariyet sağlayan feodal bir teşkilât kurması sayesinde, Kürt beylerinin bir çoğunun padişaha tabiiyeti temin edilmiş oldu ([39]). Böylece, önce Diyarbekir eyaletinde 8'i aşiret reislerine yurtluk ve ocaklık şeklinde verilen 19 Osmanlı sancağının yanı sıra, 5 sülâle, kendi bağımsızlıklarını tamamen kurdular. Sonunculara «hükümet» adı verilmekteydi. Daha sonra hükümetlere benzeyen teşkilât tarzı, «Malatya'dan Bayazit ve ve Şahrizur'a kadar, bütün topraklar üzerinde tatbik edildi.» ([40]).

«Hükümet» denilen yerler, mîrî topraklar değildi ve bu topraklarda yaşıyan insanların bütün idarî ve hukukî yetkileri, toprakların sahibi veya aşiretin reisi olan bey tarafından yürütülürdü. Kürt sancak beyliklerinde ise, hükümetlerde olduğu gibi, aşiret reisleri idarî ve hukukî yetkilere sahiptiler, nasp ve azledilemezdiler, sadece savaş zamanı savaşa katılırlardı. Defter-i Hâkaanî Emîni Aynî Ali Efendi'nin, 1018 (1602)'de, Osmanlı İmparatorluğunda, «hükümet» ve «Kürt sancak beylikleri» bulunan eyaletleri şöyle belirtmektedir :

---

(35) Boris Christoff Nedkoff, aynı eser, s. 617.

(36) Aynı eser, s. 616-617.

(37) Dr. Osman Turan, «Anadolu Selçuklularında...», s. 550.

(38) Aynı eser, s. 551.

(39) Bkz : V. Minorsky, «Kürtler», **İslâm Ansiklopedisi**, 68. cüz, s. 1101.

(40) Aynı eser, s. 1101.

«Diyarbekir Eyaleti :

«Ondokuz sancaktır, iki sancağı evvelâ saliyane iken sonradan iltizama bağlanmıştır. Onlarda zeamet ve timar yoktur. Hazine defterdarı, timar defterdarı ve defter kethüdası bulunur. Bu ayrılan ondokuz sancağın beşi hükümet onbiri ise Osmanlı Sancağıdır. Diğer memleketlerde olduğu gibi bunların sekizi Kürt beylikleridir. Memleket fethedildiği zaman sancak olarak Kürt beylerine verilmişti. Gerçi sancaktır amma, Kürt beyleri yurtluk ve ocaklık olarak kabul etmişlerdir. Bunlarda diğer memuriyetlerde olduğu gibi azletmek ve yeniden tayin etmek diye bir şey yoktur. Yurtluk, ocaklık burada babadan oğla geçer. Harice verilmez. Fakat mahsulleri diğer sancaklar gibi yazılır. Defterde tımar ve zeametleri kaydedilmiştir. Bir harp çıktığında tımar ve zeamet sahipleri alay beyi, sancak beyi, diğer alay beyleri ve sancak beyleri gibi harp hizmetini yaparlar. Eğer Kürt beyleri ferman çıktığı halde harbe iştirak etmezse sancağı elinden alınarak oğluna veya akrabasına verilir. Keza hükümetler bu defterlerde yazılmıştır. Yalnız hükümetlerin içinde tımar ve zeamet yoktur. Mülkiyet sistemi ile zapt ve tasarruf ederler. Yani mefruzul kalem ve maktuu kıdemdir. (Malikâne şekli) Avrupa'daki derebeyliklere tekabül eder. Bunların bütün mahsulleri ne olursa hükümet sahibi kendisi tasarruf eder. (Sahipleri defter dışı tutulmuş ve götürü tarzda sahip olunmuş.)

«Sancaklar : Harput, Ergani, Siverek, Nuseybin, Hasankeyf, Çemişgezek, Siirt, Meyyafarıkîn, Akçakale, Habur, Sincar.»

«Yurtluk ve ocaklık olanlar : Klup, Mihrani, Tercil, Atak, Pertek, Çapakçur, Çermik.»

«Mefruzulkalem ve maktuul kıdem olan hükümetler ise, Hükümeti Cezire, Hükümeti Eğil, Hükümeti Genç, Hükümeti Palo, Hükümeti Haro'dır.

«Van Eyaleti :

«Onüç sancaktır. Defter kethüdası ve tımar defterdarı vardır.

«Sancakları : Adilcevaz, Erciş, Muş, Bargiri, Kârgâr, Kesani, Esbayırt, Agakis, Ekratibenikutur, Kal'eibayazıt, Buruû, Ucek, bir de bu eyalete tâbi Bitlis Hükümeti vardır. Mülkiyet tariki ile sancağı tasarruf ederler.»

«Şehrizor Eyaleti :

«Yirmi sancaktır. Defter kethüdası ve tımar defterdarı vardır.»

«Sancakları : Erkil, Keşaf, Şehribazar, Çengüle, Cebelihamrin, Hezarımürt, Dilcoran, Merkâve, Harirdutlu, Nilkâru, Siye, Acur, İroman, Dudat, Berent, Belkas.»

«Uşdi eyalete tâbi hükümettir.

«Van, Diyarbekir ve Şehrizor eyaletlerinde bazı mîrî aşiretler (aşiret beyleri) vardır. Bunlar sancak beyi sayılmaz. Ancak zeamet sahiplerine tekabül ederler. Kendi bayrakları yoktur. Aşiret beyleri de sancak beyleriyle beraber askere ve harbe giderler. Öldükleri zaman tasarruflarında bulunan tımarları oğullarına kalır. Şayet oğulları yoksa bir akrabasına verilir. Eğer

ailede hiçbir fert kalmamışsa diğer zeamet ve timarlar gibi hariçten bir kimseye tapu ile verilir.» ([41])

Doğu Anadolu'da, Osmanlı İmparatorluğu ile olan mülkiyet ve hukukî ilişkileri bakımından birbirinden değişik üç ünite görüyoruz: 1) Hükümetler, tam feodal nitelikte bağımsız birliklerdir. Hükümetlerde toprağa ve reayaya (aşiret üyelerine), Osmanlı devleti karışmıyor, bunlar hükümetlerin egemen yöneticilerinin mülkü ve tebaası kabul ediliyordu. Toprak, tamamen, hükümetlerin yönetici unsurlarının mülkiyetinde miydi, yoksa en büyük kısmı yönetici unsurlara ait olmak üzere, aşiret üyelerinin de kendilerine ait toprakları var mıydı? Bu hususu kesin olarak tespit edememekle birlikte, Şemdinli aşiretlerinde uygulanmakta olan ve bugün de izleri bulunan mülkiyet şekline bakarak, diyeceğiz ki, toprağın büyük bir kısmı aşiret reisi ailesine ait olmakla birlikte, aşiret üyelerinin de birer miktar toprağı vardı. Fakat aşiret reisleri, kendi aşiret bölgelerinin idarî ve hukukî bakımdan tam hâkimi sayılıyorlar, aşiret üyelerinden angarya ve vergi alıyorlar ve aşiret üyelerini cezalandırıyor, gerekirse ölüme makûm ediyorlardı. «Tam feodalite» ([42]). 2) Kürt aşiret reislerine «ocaklık ve yurtluk» olarak verilen Osmanlı sancağı. Burada, Kürt aşiret reislerine verilen sancaklar diğer sancaklardan ayrılmakta, aşiret reisleri idarî yetkileri bakımından hükümetlere yaklaşmaktadır. Aşiret reislerinin ellerinden toprak alınamamakta veya topraklara bir yabancı tayin edilememektedir. Yani toprağın ve aşiretin sahibi, sancak beyi olan aşiret reisleridir. Yalnız, hükümetlerden farklı olarak, sancak beyi olan aşiret reisleri bu yetkilerine karşılık sipahi gibi savaşa katılmak zorundaydı. 3) Osmanlı devlet sancakları. Bunlar timarlarda olduğu gibidir.

Bizim Şemdinli'de topladığımız bilgilere göre ([43]), mîrler (beyler), aşiret üyeleri üzerinde idarî ve hukukî bakımdan tam haklara sahiptiler. Aşiret üyeleri, mîrlerin izni olmadan yer değiştiremiyor, mîrlere hayvan ve tarım ürünlerinden ondalık veriyor ve mîrlerin malikânelerinde ve diğer işlerinde angarya çalışıyorlardı. Mîrler, aşiret üyelerini yargılıyor, cezalandırıyor ve gerekirse ölüm cezasına çarptırıyor ve bu cezayı adamlarına uygulatıyordu.

Osmanlı İmparatorluğunun bu bölgede hâkimiyet tesisine çalışıldığı dönemlerde tamamen bağımsız (sadece askerî bakımdan bağımlı) ve fakat üretim ilişkileri bakımından merkezî feodal devlet ile hiçbir ilişkisi bulunmayan feodal birimlere dokunulmadı. «XIX. asrın ortalarına doğru Osmanlı Devletinde (Hakkâri, Bitlis, Süleymaniye) ... son Kürt beylikleri ortadan kalktı. Bununla beraber büyük kabilelerin bünyesi içinde, Kürt unsurunun **içtimaî ve kavmî vasıfları** payidâr olmakta idi» ([44]). [Altını biz çizdik, m.e.].

---

(41) Defter-i Hâkaanî Emînî Aynî Âli Efendi, adı geçen eser, s. 3-9. Bu konuda ayrıca bakınız: Vasfi Raşit Seviğ, **Toprak Hukuku Dersleri**, Ankara, 1953, s. 151-152.

(42) Vasfi Raşit Seviğ, **Toprak Hukuku Dersleri**, Ankara, 1953, s. 151.

(43) Bkz: Muzaffer Erdost, «Şemdinli Aşiretlerinde Üretim İlişkileri», **Türk Solu**, cilt I, sayı, 22, 23, 24, 25.

(44) V. Minorsky, «Kürtler», s. 1092.

VII — TARIMDA FEODALİZMDEN KAPİTALİZME GEÇİŞİN VEYA İÇ-DİNAMİZMİN KAYNAKLARI

Önümüzdeki soru şudur: Osmanlı İmparatorluğu feodal bir devlet olduğuna göre, niçin kendi iç-dinamizmi sonucu kapitalizme dönüşemedi? Veya kapitalizme dönüştü mü? Bu sorunun cevabını aramaya başlamadan önce, feodalizmden, genel olarak, 1) ticarî alanda, 2) sınaî alanda, 3) tarım alanında kapitalizme dönüşmenin birbirinden farklı olduğunu belirtmek isterim. Çünkü, bizim konumuz, Osmanlı İmparatorluğunun, Batı Avrupa ülkelerinden niçin geride kaldığını tespit değil, Osmanlı İmparatorluğu feodal bir toplum idiyse niçin kapitalizme dönüşmediğinin tespitidir. Acaba Osmanlı İmparatorluğunda, toplum, iç-dinamizmi sonucu kapitalizme dönüşüyor muydu, yoksa kapitalizme dönüşü engelleyen farklı etkenler neler oldu? Bu soruların cevabını, Osmanlı İmparatorluğunda, timar rejiminin bozulmasını izleyerek, toprakta meydana gelen mülkiyet değişikliğini belirterek açıklamaya çalışalım:

Mîrî yani devlete ait toprak mülkiyeti ile serbest mülkler yani özel kişilere ait mülkiyet, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş, yükseliş duraklama ve gerileme devrelerine paralel olarak, birbirleri aleyhine değişen bir seyir izler. Kuruluş ve yükseliş halinde topraklar, daha çok mîrî mülkiyet lehine ve duraklama, gerileme devrelerinde özel mülkiyet lehine bir mülkiyet değişikliğine uğramıştır. Mîrî toprakların en hâkim olduğu dönemde bile, bütün topraklar mîrî değildi ve özel mülk olan topraklar daima vardı.

Mîrî toprakların küçük çiftlikler halinde köylü tarafından tasarruf şekli, zamanla, bu toprakların özel mülkiyet şekline dönüşmesini hazırlıyarak, 1274 (1858) tarihli Arazi Kanunnamesi ile tespit edilen ve artık yarı yarıya özel mülk haline gelmiş olan topraklar, daha sonraki kanunnamelerle özel mülk haline geldiler ve son kalıntılar, 1926 tarihli Medeni Kanunla ortadan kaldırıldı. Biz bu gelişme içinde, hem tarımda kapitalizme geçişi hazırlayan süreci ve hem de tarımda kapitalizme geçişe verdiği biçimin aldığı durumları izleyebilmekteyiz.

Mîrî topraklar, devlet adına sipahi veya emîn tarafından, genellikle, «bir çift öküzle işlenebilecek ve bir çiftçi ailesinin geçinmesine müsait büyüklükte olan ve «çift» tabir edilen **işletme bütünlerinden** biri (bütünleri parçalamak memnudur)» ([4]), köylüye, tapu resmi adı ile peşin kira karşılığı kiralanmıştır. Köylü, toprakların tasarruf hakkını kullanmakta ve bu tasarruf hakkı oğullarına miras yoluyla intikal ederek, «daimî ve irsî bir kiracılık» şeklinde intikal etmektedir. Fakat, bu toprakların tasarruf hakkını başkasına herhangi bir şekilde satamaz, terkedemez, rehin olarak veremez. Böylece, küçük çiftlikler halinde parçalanmış olan toprağın tasarruf hakkının, küçük köylünün elinden çıkması ve bir veya birkaç kişinin elinde toplanması önlenmektedir. Bu nokta, gerek köylünün proleterleşmesini, gerek köy içinde veya kasabada bazı kişilerin daha geniş topraklara sahip olmasını önlemektedir.

Timar rejimi ile birlikte görülen bu feodal nitelik, mîrî toprakların nispî bakımından önemli bir yer tutması dolayısıyla, toprak mülkiyetinin ve tasar-

ruf hakkının satışını önlediği için, tarımda, feodalizm, kapitalizme geçişi engellemekteydi.

Selçuklularda ikta rejiminde olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğunda timar rejimi askerî bir teşkilât olarak kuruldu ([46]) ve İmparatorluğun büyük ordusu, bu timarlardan sağlandı. Timarların büyük bir kısmı, sipahiye, timardan çıkaracağı belirli sayıdaki askerin başında, savaşa katılma hizmeti olarak verilmişti. Yani İmparatorluk, düzenli ve maaşlı ordu yerine, timar rejimini uygulamakla, ürün-para ve para-meta dolaşımını ortadan kaldırarak, bizzat köylünün ürettiği ürün, gerek sipahiye ürün olarak verilmekte ve gerekse üretici durumunu muhafaza eden asker bizzat kendi ürettiği ürününü tüketmektedir. Dolayısıyla, para ekonomisi en düşük seviyede kalmakta ve meta üretimi de geriletilmiş olmaktadır. Sonuçta, kapitalistleşme için gerekli olan meta üretiminin ve kapitalist sermaye birikimi için gerekli olan para ekonomisinin ve meta-para-meta dolaşımının teşekkül edememiş olması dolayısıyla kapitalistleşme aşamasına girilememiş bulunulmaktadır.

Bu feodal nitelik, toplumun sınıfları arasında kapitalistleşmeye ve sınıflar arasındaki çelişkilerin keskinleşmesine engel teşkil ediyordu, ama, toplumun iç-dinamizmi, bir taraftan mîrî toprakların kiralanmış çiftlikler halinden özel mülk haline geçişini, diğer taraftan bu özel mülklerin bazı ellerde toplanmaya başlamasını zorladı. 1274 (1858) tarihli Arazi Kanunnamesi ile şahısların yarı mülk haline getirdikleri mîrî mülkler, daha sonraki kanunnamelerle tam serbest mülk haline getirilirken, bunun esaslarını, kanunla verilmiş soyut bir hak şeklinde değil, tarımda uygulanmaya başlanan ve teamül haline gelmiş bulunan mülkiyet kavramının kanunlar halinde somutlaştırılmasında aramak gerekir.

1274 Arazi Kanunnamesi ile, tasarruf hakkı kiralanan topraklar, mülk topraklar gibi her türlü ürünün ekilebildiği, icar ve iare yoluyla ektirildiği topraklar haline geldi. Bu kanunla, icar ve iare için sipahi veya emînin iznini almak gerekirken, 1329 tarihli geçici kanunla, bu izin de kaldırılarak tamamen mülk topraklar gibi icar ve iare yoluyla ektirilmeleri serbest hale geldi. Gene başlangıçta, mîrî topraklar, reayanın borcuna karşılık sağlığında ve ölümünde haczedilemez ve satılamaz iken Arazi Kanunnamesini (1274) takiben, çıkarılan yeni kanunlarla tadil ve fesh edilerek, «devlet bundan böyle köylünün toprağının başkalarına ait olan borcunu tesviye edilebilmesi için, satılmasında beis» ([47]) görmemiş ve «mîrî topraklar ... hakikî bir mülk haline» sokulmuştur. «Mîrî toprakların, borç için satışıyla sıkı ilişkisi olan, rehin ve vefâen ferağ meselelerinde de aynı istikâmetlerde değişiklikler ya-

---

(45) Ömer Lütfî Barkan, «Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274 (1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi», **Tanzimat**, İstanbul 1948, s. 324.

(46) Bkz: Mustafa Akdağ, «Timar Rejiminin Bozuluşu», **Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Dergisi**, cilt III, sayı 4.

(47) Ömer Lütfî Barkan, «Türk Toprak Hukuku Tarihinde...», s. 387,

pılmasını mucip olmuştur.» ([48]) Mîrî arazinin borç için teminat yatırılması hususunda 1274 Arazi Kanunnamesindeki bazı kayıtlar, 1329'da tamamen ortadan kaldırılarak, toprakların hem serbest bir mülk haline gelmesi tamamlanıyor, hem de toprak mülkiyetinin muayyen ellerde toplanması yolları açılıyordu. Mîrî toprakların serbest mülk haline gelmesinde, pratik bakımdan değeri olmayan, fakat serbest ve mutlak mülkiyet kavramını zedeleyen bazı bağlayıcı hükümler (mîrî topraklar üzerinde ölü gömülemez, kiremit, tuğla gibi şeyler imâline ayrılamaz, üç yıl ardardına boş bırakılamaz v.s.), Medenî Kanun (1926) ile tamamen ortadan kaldırılarak, mîrî topraklar serbest ve mutlak mülkler haline geldiler.

Böylece, toprak mülkiyeti bakımından, reaya ile merkezî feodal devlet arasındaki bağımlılık son buldu. Bunun yanı sıra, Cumhuriyet, 1925'de, aşarı kaldırarak köylü ile devlet arasındaki feodal bağımlılığa (yani ürün - ranta) son verilmiş oldu. Ve merkezî feodal devletin son kalıntıları da ortadan kalktı.

VIII — FEODALİZMİN BUGÜNKÜ DURUMU

Yazımızda sık sık yer verdiğimiz gibi, klan feodalizmi ve feodal üniteler, egemen duruma geçmeye başlayan ve feodal devletin çekirdeğini teşkil eden feodal unsurlar tarafından karşılanmış ve sürekli olarak feodal üniteler ile feodal devlet arasında ve genel olarak feodal devletin lehine sürekli bir mücadele görülmüştür. Sonuçta merkezî - feodal - devlet, en yüksek bir yere ulaştığı zaman bile, Doğu Anadolu'da tam feodal üniteler mevcuttu ve gerek serbest timarlar, gerek vezirlere vs. ye yaptıkları hizmetlere karşılık verilmiş olan timarlar (has ve zeametler), feodal devletin merkezî kontrolünden sıyrıldıkları zaman, serbest mülkleri haline gelen topraklarda, bağımsız feodal üniteler halinde ortaya çıktılar; hele mîrî toprakların serbest mülk haline gelmesiyle toprakların alınıp satılması, toprakların muayyen ellerde toplanmasını sağladı. Reayanın ve toprağın sahibi olan merkezî - feodal Osmanlı devleti, feodal niteliğini yitirip parçalandıkça, bağrında, küçük burjuva ideolojisinin ulusal ve bağımsız devleti doğuyordu. Teokratik olduğu için (islâmî ilkelere bağlı olarak) toprak bağımsızlığını uzun süre koruyabilmiş olan İmparatorluğun bağrında, bağımsızlık ve ulusal devlet, burjuvazinin feodalizme karşı mücadelesi şeklinde değil, millî bütün sınıf ve zümrelerin yabancı boyunduruğuna karşı savaşı içinde teşekkül etti. Bu bakımdan, bağımsızlık savaşı tamamlanırken, ulusal devlet ideolojisi, köylünün demokratik mücadelesi, feodal - merkezî - devletin yıkılışıyla ilk hedefine ulaşmış oluyordu. Fakat hâlâ, Doğu Anadolu'da, hükümet ve yurtluk ve ocaklık şeklinde görülen Osmanlı sancak ve beylikleri ortadan kalkmış olmakla birlikte sosyal ve iktisadî bakımdan feodal birimler olduğu gibi duruyordu; öte yandan, serbest timar ve zeamet sahipleri, toprağın mutlak mülkiyetine sahip olmuşlar, mültezim ve mütegallibe, çiftçinin elindeki toprakları satın alarak veya bu topraklara sahip çıkarak veya borçlandırma yoluy-

(48) Aynı eser, 387.

la daha geniş topraklara sahip oldular. Merkezî feodal devlet, Selçuklular da dahil, bağımsız feodalleri merkeze bağlamak için daima denetimleri altına almaya çalıştığı halde, artık, Cumhuriyet'te, toprakta, mülkiyetin serbest bırakılmış olması, toprakların bazı ellerde toplanmasına yolaçtı. Merkezî-feodal-devletin enkazı altından, feodaller ve yarı-feodaller, siyasî hayatta etkinliklerini duyurmaya başlayan bir güç halinde fırşkırdılar.

Bizim Şemdinli'de topladığımız bilgilere göre, angarya dahil feodal bağımlılık Kürt aşiretlerinde devam ederken (tam feodalite), Anadolu'nun diğer bölgelerinde, geniş topraklar üzerinde kapitalistleşmeye doğru birtakım adımlar atılmış oldu. Fakat, ağa, bir taraftan kapitalist-ağa niteliğine yönelirken, kökleriyle feodal-ağa niteliğini muhafaza ediyordu. Lenin, 1905'te yazdığı, «Küçük-Burjuva Sosyalizmi ve Proleter Sosyalizmi» adlı yazısında, Rusya'da tarımın o günkü niteliğini belirlerken «Bugünkü toprak sahipleri ekonomisi, hem kapitalizmin, hem de serfliğin unsurlarını birleştirir.» diyerek toprakta, «kapitalizm ile serflik ilişkilerinin karma halde bulunduğu bir ekonomi»den bahseder. Aynı şekilde, Türkiye'de, yarı-feodal toprak mülkiyetinin bulunduğu yerlerde bir yandan kapitalistleşmenin unsurlarını görmüş olsak bile, bunu, feodalizmin, serflik sisteminin sona ermiş olduğu anlamına almamak gerekir. Tarımda, kapitalist üretimin karakteristiği, ücretli işçi yani tarım proletaryası ile meta üretimidir. Toprağında tamamen, ücretli işçi çalıştırmayan, ailesiyle birlikte toprak sahibinin toprağına yerleşmiş ve hukuken ve idarî bakımdan toprak sahibine yarı-bağımlı durumda olan ve işgücünü meta gibi serbest olarak satma imkânlarına sahip olmayan yoksul köylü, henüz ücretli işçi veya tarım proletaryası haline gelmemiş olduğu gibi; gerekli-emeğin karşılığını bizzat ürettiği üründen alarak, genel olarak ürettiği ürünü tüketmesi de, henüz tarımda meta üretiminin tamamlanmamış olduğunu ortaya koyar. Anadolu'da yarı-feodal ağa, artı-emeği, meta olarak değil, köylünün ürettiği ürünü .doğrudan doğruya ve zaptederek almaktadır ki, bu, kapitalist üretim değil, feodal üretimdir. Kapitalist üretimde, ücretli işçi, gerekli-emeğin karşılığını ürettiği metaın bir kısmını ürün alarak değil, ücret olarak almaktadır. Oysa burada, köylü, gerekli-emeğin karşılığını bizzat kendi ürettiği üründen bir kısmını alarak sağlamaktadır. Bu bakımdan, büyük toprak işletmelerinde, meta üretiminin henüz uç vermiş olmasına bakarak, buralarda, feodal üretimin artık ortadan kalkmış olduğunu iddia etmek, tamamen yanlış bir görüştür.

Konuyu bu açıdan irdelediğimiz zaman, küçük ve orta köylünün üretiminin, feodal veya kapitalist niteliğini de tespit etmiş oluruz. Yazımızın başlarında belirttiğimiz gibi, 10. ve 11. Yüzyıllarda Oğuzlarda ve daha sonra Anadolu Selçuklularında toprakta küçük özel mülkiyet vardı. Fakat bunların kapitalist unsurlar olduğunu söylemeye imkân yoktur. Şehir küçük-burjuvazisi, zanaatçılıkta, meta üretir ve geçimini, emeğini sömürtmemekle birlikte, ürettiği metaların satışından elde ettiği para ile sağlar. Tarımda görülen küçük ve orta köylü, ürettiği ürünü bizzat kendisi tüketir ve bir kısmını (fazlasını) satarak, diğer meta ihtiyaçlarını karşılar. Küçük ve orta köylünün, tarım küçük-burjuvazisi haline gelmeleri, daha doğrusu tam mânasıyla kapitalist üretim yapmaları için, doğrudan doğruya ve tamamen meta üret-

meleriyle mümkündür. Henüz doğal ekonominin hâkim olduğu ve meta üretiminin genel olarak hâkim duruma geçmediği küçük tarım işletmelerinde, kapitalist üretimin değil, feodal üretimin hâkim karakterini görmekteyiz. Çünkü, kapitalizmde, küçük - burjuva olan zanaatçının, emeğin kapitalist sömürüsü olmadığı halde meta üreterek, kapitalist nitelikte üretim yapmış olması gibi, küçük çapta tarımda da, feodal sömürü olmadan, feodal nitelikte üretim yapılmaktadır. Yani genel olarak, Anadolu'nun küçük köylüsü bir uçtan meta üretirken, diğer yandan feodal üretimin basamaklarını tırmanmaktadır ve biz, küçük tarım yapılan köyde, kapitalist üretim ile feodal üretimin yan yana bulunduğu bir karma ekonomi döneminde bulunmaktayız.

hikmet kıvılcımlı

türkiyede sınıflar ve politika

Türkiye'de sosyal sınıf ilişkileri ve onlardan çıkan siyasi parti karakterleri bir sıra özellikler taşır. Bunların en belli - başlı olanlarını daha çok teorik bakımdan kısaca ele almaya çalışalım.

A — TÜRKİYE'NİN SOSYAL SINIF GERÇEKLİĞİ:
FİNANS - KAPİTAL - DEVRİMCİ GÜÇLER:

Türkiye Batı'dan en az yüz yıl GERİ bir ülkedir. Bu durumuyla «ÜÇÜNCÜ DÜNYA» denilen geri - kalmış, sömürge ülkeler gibi ezilip soyulan milletler arasındadır.

Türkiye gözü kapalı ve baştankara denilebilecek bir «BATILILAŞMAK» yolunda sokuldu. O hevesle memleketin varı yoğu «DEVLETÇİLİK» adı verilen kapitalizmin en hoyrat biçimi altında toplandı. Bu devletçiliğin, yani devlet kapitalizminin birinci sloganı: «Millet yiyemesin sen ye» anlamına geliyordu.

Devletçiliğimiz o egemen karakteriyle bütün ülkenin yeraltı, yerüstü, insan ve hayvan, bütün zenginliklerini toptan «ÖZEL SERMAYE» ye peşkeş çekti. Özel sermaye bu sayede memleketi «EMPERYALİST DÜNYA» denilen ileri kapitalist ülkelerin İHTİYAT KUVVETİ durumuna soktu.

Bu şartlar altında toplumumuzun özel karakteri en büyük çelişkilerle yüklüdür. Türkiye TABANINDA yarı - sömürgedir. Bu karakteriyle bütün millet ANTİ - EMPERYALİST - ANTİ - FEODAL olmak zorundadır. Buna kar-

şılık, Türkiye TAVANINDA (NATO'lar, CENTO'lar, SEATO'lar ile; Avrupa Ekonomik Birliği, Avrupa Parlâmentoculuğu, Ortak Pazar ve benzeri kurullarla) Emperyalizm katında en geniş işbirliklerine katılmıştır. Vatanın ve milletin alınyazısını uluslararası Finans - kapitalin dümensuyuna bağlamıştır. O karakteriyle de egemen düşünce ve davranışlarda nerede ise YARI - EMPERYALİST - YARI ANTİ - SOSYALİST eğilimi taşır.

Türkiye'de ekonomik veya sosyal, politik veya kültürel herhangi bir mesele ele alınırsa, bu objektif çelişkili durum karşımıza dikilir. İster DEMOKRASİ, ister ANAYASA, ister SOSYAL POLİTİKA, ister SOSYAL ADALET, ister SİYASİ PARTİLER konu edilirken, o büyük çelişkiyi gözden kaçıramayız. Bütün değerlendirmelerimizde o derin çelişki ve çatışmayı bir an unuttuk mu, en iflâh olmaz yanılmalara düşebiliriz. Ve en haykıran SAÇMALAMALARI, en karşı konulmaz HAKİKATLER gibi savunmaktan kurtulamayız.

Bugün Türkiye'nin Büyük Millet Meclisi'ne girmiş SİYASİ PARTİLER arası tartışmalar o ana çelişkinin bunalımı altındadır. Geniş halk yığınları içinde yüzüstü bırakılmış SOSYAL PROBLEMLER'in tartışılmalarında aynı bunalım ağır basar. Herkes gerek düşünürken, gerekse davranırken, kıldan ince, kılıçtan keskin bir sırat köprüsü üstünde yürür gibidir. Herkesi bu güç duruma sokan temelli neden, Türkiye'nin yukarıda değdiğimiz ekonomik, sosyal ve politik en yaman çelişkisidir.

Türkiye'de iki güç var:

1 — ULUSLARARASI FİNANS - KAPİTAL'in şartsız kayıtsız ve yüzde yüz yabancı sermayesi emrine girmiş bulunan YERLİ TÜRKİYE FİNANS - KAPİTAL ŞUBESİ;

2 — Bütün GERİ KALMIŞ Üçüncü Dünya adlı ülkelerde olduğu gibi, hiç te üçüncü dünya olmıyan, çünkü şartsız kayıtsız Finans - Kapital'e karşı ve YÜZDE YÜZ YERLİ HALKÇI olmak zorunda bulunan DEVRİMCİ GÜÇLER...

TÜRKİYE FİNANS - KAPİTALİ'nin başlıca KUVVETLERİ nelerdir?

1 — Kendi içinde olağanüstü BİRLEŞİK ve TEŞKİLÂTLI bulunuşu;

2 — Geniş halk yığınları içinde olağanüstü DEMAGOJİYİ ve ÇOĞUNLUĞU sağlayışı...

Türkiye Finans - kapitalinin bu iki başarısı birbirini bütünleyip daha büyük kuvvetlere yol açıyor.

TÜRKİYE DEVRİMCİ GÜÇLERİ'nin başlıca ZAAFLARI nelerdir?

1 — Kendi içlerinde olağanüstü DAĞINIK ve TEŞKİLÂTSIZ bulunuşları;

2 — Geniş halk yığınları içinde olağanüstü BECERİKSİZ ve AZINLIKTA kalışları...

Bu başarısızlıklar birbirinden çıkıp birbirini kovalıyarak büsbütün daha büyük GÜÇLÜKLERE doğru sürükleniyor.

Gerçeklik budur. Türkiyemizin bu gerçekliği en büyük çelişkisini yaratıyor. Halkın en büyük DOSTU olan devrimci güçlere halk, DÜŞMAN gözüyle bakıyor. Halkın en büyük SÖMÜRÜCÜSÜ olan Finans - kapital güçlerine

halk, KORUYUCU gözüyle bakıyor. İster beğenelim, ister beğenmiyelim, İster inanalım, ister inanmıyalım, gerçekliğin olaycası budur.

O yavuz çelişkinin çözümü nasıl yapılabilir?

B — TÜRKİYE'DE FİNANS - KAPİTAL ZÜMRESİ İLE KAPİTALİST SINIFININ AYRILIĞI :

FİNANS - KAPİTAL'in olağanüstü teşkilâtlılığı ve birleşikliği, onu dokunulmaz ve ikna edilmez bir zırhın içinde savunur. Bu zırhı basit ve skolâstik demokratik yollardan gidermek hayal olur. NATO'ya, CENTO'ya SEATO'ya, Ortak Pazara ve ilh. karşı olmak tutumlarında egemen Finans - kapital çevrelerini KANDIRMAK (ikna etmek) umulamaz. O yönde gösterilecek her çaba boşuna vakit ve enerji yitirmektir.

Finans - kapital ne ise odur. O bir avuç adamın su sızmaz teşkilâtlı birliğini VATAN, yahut MİLLET yararları öne sürülerek gevşetmek olacak iş değildir. Böyle bir işi mantıkla kendiliğinden yürütebilmek düşünülemez. Finans - kapitalin MİLLETİ : Uluslararası BANKALAR topluluğudur. Finans - kapitalin VATANI : Emperyalist oligarşinin egemen olduğu «Ruy'i zemin : YERYÜZÜ» dür.

Teşhis yanıltısına düşmiyelim. Halk çoğunluğunu gerici demagojiye kurban eden makanizma : Türkiye'deki sosyal sınıf olarak MODERN KAPİTALİST sınıfının bütünü değildir. O sınıf içinden çıkmış, o sınıfın üstüne yükselmiş olarak baskı yapan FİNANS - KAPİTAL zümresidir.

Bizde emperyalizm açısından başlıca sınıf savaşı, bütün kapitalist sınıfı ile halk arasında olmaktan uzaktır. Gerçek sömürü ve baskı bakımından halkı etkisi altında tutan güç, Finans - kapital zümresi ile o zümrenin yüzde yüz buyruğu altına girmiş bulunan ortakları TEFECİ - BEZİRGÂN sınıfıdır. Kodaman ve nüfuzlu - imtiyazlı bir Finans - kapital zümresi vardır. Halk ve bütünüyle millet o zümrenin vurgunu ve saltanatı altında ezilmektedir. Yalnız bu ezilişin bilincinden yoksun olan geniş halk yığınları, başka bir tepki bilmediği için, iliklerine dek hoşnutsuz olmakla kalmaktadır.

Türkiye'de öyle kapitalistler vardır ki, bunların yüzlercesi, hattâ binlercesi Finans - kapitalin kendilerini ve memleketi nasıl hiçe sayıp sömürdüğünü, ezdiğini ve soysuzlaştırdığını herkesten iyi bilirler. Bu kapitalistlere insanca yaşamalarını sağlıyacak birer «MAAŞ» bağlansa, onlar, sanayi işletmelerini ve ticaret girişkinliklerini tökezliye tökezliye sürüklemektense, seve seve millete bağışlamıya hazırdırlar.

Bu kapitalistler içinden çıkmış bir siyasi parti, kapitalist sınıfımızı işçi sınıfımızla tek cephe kurmaya çağırabilir. Böyle bir çağrıyı yapan örgütün düşünce ve davranışları BURJUVA SOSYALİZMİ adını alabilir.

C — BURJUVA SOSYALİZMİNİN NEDENLERİ :

19 uncu Yüzyılda da büyük, hattâ imtiyazlı sermaye vardı. Onun ağır top ateşi altında; orta ve küçük kapitalistler eziliyordu. O durumun 20 nci Yüzyıldakinden, ekonomik ve sosyal farkları çoktu. Küçüklerin ezilişi, nor-

mal kapitalist rekabet kanunlarına göre oluyordu. Ezilen kapitalistlerin önünde kapitalizmden başka çıkar yol yoktu. Sosyalizm, Ütopik ise, bir hayaldi; Bilimcil Sosyalizm idiyse, her babayiğitin göze alamıyacağı kertede uzak, güç ve işkenceli yoldu. Oluşunda pragmatist olan kapitalist, öyle şeyleri önemsiyemezdi.

20 nci Yüzyılda Tekelci Finans Kapital kodamanları dışında kalan ve «Vahşi» denilen sermaye zümreleri, artık sosyalizmin yaşıyan, somut bir gerçeklik haline geldiğini gördüler. Azıcık düşününce, sosyalizmin kaçınılmazlığını anlamazlıktan gelemezlerdi. Finans kapital önünde her gün baltalanıp horlandıklarını bilmezlikten gelemezlerdi. Ağalar karşısındaki Orta köylü ne ise, Tekelci kapital karşısında «Vahşi» kapitaller o olmuş gibiydiler. Bütün çabaları, ne kendilerine ve ne de millete hayırı dokunmıyan, dibi delik boş fıçıyı doldurmak gibi, Danae işkencesine dönmüştü.

Evren bunalımlarında «Vahşi» kapitallerin durumu büsbütün yürekler acısı idi. Hepsinin üstüne tüy diken olay ise, korkunçtan da öte, ölümdü. «Sınıf körlüğü» hangi kertede olursa olsun «ecel'i kazâ» başlarında dolaşıyordu. Geri Türkiye'nin en hasta politikacıları bile, bir Emperyalist üs oyunu ile, tüm ülkenin 32 milyon insana mezar olabileceğini her gün az daha acıyla kavrıyorlardı. Sosyalizmden başka, hangi çözüm nükleer enerjiyi can alıcı Ezrail olmaktan çıkarıp, işitilmedik zenginlikler kaynağı yapabilirdi? Bu gerçeklik derebeyi afyonu ile uyutulmuş yığınlarca sezilmese bile, kafası işliyen her açıkgöz «Vahşi» kapitalisti düşündürdü. Çünkü Üçüncü Evren Savaşında, yalnız Mehmetçik, yalnız Memleket değil, «Vahşi» yahut «Medeni» Kapitalistlerin de hem kendileri, hem çoluk çocukları Atom Azrailin tırpanından kurtulamıyacaktır.

Böyle bir ortamda, kapitalist sınıfımızın büyük çoğunluğunu tutan «Vahşi» kapitalistler, Finans kapital çetesinden çıkarca ve durumca olduğu kadar, moralca, ruhça da kopuktur. Ne yazık ki, finans kapital'in zehirli oltasına yakalanmıştır. Bütün halk ve millet gibi sancıya, kana sürüklenmektedir.

Onun için, Türkiye'de «Vahşi» sermaye kümelerini, Tekelci Kapital oligarşisinden iyice ayırmak ve uyarmak olagandır. «Vahşi» kapitalistlerimiz, tatlı canları bakımından, içine düşürüldükleri Finans - Kapital «İĞNELİ FIÇI» sından kurtulma eğiliminde olmalıdırlar ve olabilirler. Kapitalizmin Cöngül kanunlu balta girmemiş ormanı içinde durumları düzeltilemez. Ancak insancıl SOSYALİZM düzeninde daha tutarlı ve garantili yaşamak vardır. Bu yaşamayı Millet bütünüyle birlikte BİLİNÇ'lerine çıkarmalıdırlar ve çıkarabilirler.

Kapitalistin insancıl yoldan SOSYALİST oluşu, 19 uncu Yüzyıl için pek **Ütopi** idi; 20 nci Yüzyıl için açık **Realite** olmuştur. Buna en büyük örnek, Uzakdoğuda hergünkü olaylardır. En ileri ülkelerde, kendilerini faşizmin hayvanca satılıklığına kaptırmamış bulunan yüzbinlerle aydın ve basit kapitalist kişi sahnededir. Bunlar, mistik ayakları yerden kesilmiş nice Battal Gaazi çağının küçük burjuvalarından çok daha kararlıca ve sonuçluca sosyalizm yoluna girmektedirler.

D — FİNANS KAPİTALİN TÜRKİYE ORTAĞI :

Türkiye'de, finans kapitalin, yarınına güvensiz bıraktığı «Vahşi kapitalist» zümreleri, sosyal ve politik stratejide; Bâbil çağından kalma ANTİKA TEFECİ - BEZİRGÂN sınıfı ile hiç karıştırılmıya gelmez. Burnunun ucunu şalgam diye ısırmıya ve bindiği dalı her zaman keyif için kesmiye hazır olan Tefeci - Bezirgân sınıfından herşey beklenir. Halk çoğunluğunu bugün hâlâ OY DAVARI biçimine sokan odur. Bu şartlanmış zavallı yığınları tuza koşan kurbanlık koyun saflığıyle Finans - Kapital peşinde sürüleştirip sürükliyen odur. Şehirlerdeki modern «Vahşi» kapitalistler işçilerle karşı karşıyadırlar. Ama Finans - Kapital ile de, az çok gırtlak gırtlağa gelirler. Kasabalarda örümcek ağlarını kurmuş bulunan TEFECİ - BEZİRGÂN hacıağalar sınıfı tekelci Finans - Kapital sayesinde kendi vurguncu ve soygunculuğunu yürütmekte ve halka soluk aldırmamakta çıkarlıdır.

Taşranın Tefeci - Bezirgân sınıfı, dünkü bugünkü acemi çaylak sömürgenleri değildir. Binlerce yıllar tortulaşmış ve milletin ciğerine iliğine işlemiş GERİCİLİĞİN en ağır değirmen taşıdır. Bu sınıf Türkiye KÖYLERİNİ Sümerler çağından beri SÖMÜRGE'leştirmiştir. Türkiye köylülerimizi dünya yüzüne çıkartmıyan «Köy Enstitüsü» kadar basit modern tekniğe ve kültüre bile kavuşturtmayan ve her gün biraz daha halkımızı hep öbür dünyaya, «AHİRETE» ısmarlıyan yolsuz güç, Tefeci - Bezirgân sınıfıdır. Bu sınıf köydeki kentteki mutlak ve zâlim ve müstebit SOYGUNUNU ve ETKİSİNİ yürütmek için gerekli en şeytanca domuzuna yolları yüzyıllar boyu, baba mirası olarak benimsemiş ve büyük bir bilinçle uygulamıştır, uygulamaktadır da.

Demokrat Parti gibi Türkiye yığınları için anlaşılmaz yabancı bir terimi yüzde yüz öztürkçe «DEMİR - KIR - AT» biçiminde somutlaştırıp popülârize eden ve en ücra köylere dek dev petrol şirketlerinin benzin istasyonları ile sokan sınıf olur. 27 Mayıs ihtilâline rağmen Anayasa'nın ve Siyasî Partiler Kanunu'nun açık yasakları oportada durduğu halde, «Demir - kır - at» sembolünü pervasızca Adalet Partisi'ne maleden ve AP şubeleri önüne kızıl neonlu, tek ayağı kalkık ak atlar olarak dizen odur. DP'nin açtığı, AP'nin geliştirdiği büyük Finans - Kapital kumarında en hırslı, en kinli ve en ateşli taşra oyuncuları kasaba tefecileri, eşrafları, âyanları denilen vurgunculardır.

Türkiye Finans - Kapitalistlerinin sayıları parmakla sayılacak kadar azdır. Bu azlık vaktiyle (1945 lerde) Amerikan telkini ve baskısı altında çok partililiğe geçilirken, sırf sayısı yüzünden küçümsenmiş ve önemsenmemişti. Hâlâ da Türkiye'nin hattâ sol düşünür ve sosyalist iktisatçı geçinir kişilerinde ve çevrelerinde «YOK» sanılacak kadar kendisini kamufle etmeyi bilmiştir. Bu «yokculara» o zamanki CHP'yi salık verebiliriz. CHP ululları kendi kanatları altında üreyip türemiş Finans - Kapital palazlarını gülünç derecede azınlıkta ve Bayar ile Menderes kertesinde «Başıbozuk» gördükleri için önemsememişlerdi. Tersine, okşayıp şımartarak, valisine, polisine öğüt ve garanti vererek, başa güreşe itmişlerdi.

Ne var ki, kazın ayağı o azlık Finans - Kapital plûtokratlarında değildi. Onların dünya ölçüsünde uluslararası Finans - Kapital şebekeleri ve birlik-

leri vardı. Ankara'nın «DEVLETÇİLİĞİ» onlar için yaratılmıştır. Herhangi bir devlet dairesinde beklediği yağlı tahsisatı koparamıyan, yahut gecikmiş sayan her yerli ve yabancı Finans - Kapitalist, hemen tırnağı sökülmüşçe bir çığlık koparır ve kopan yaygara bütün emperyalist metropollarında (Paris, Berlin, Londra, Vaşington'un «yetkili» çevrelerinde) top patlamışça yankılar sökün ettirir.

O yüzden Türkiye'nin bir avuç Finans - Kapitalisti: Herkese, hele biraz sivrilmiş veya sivriltilmiş büyük «Devletlû» larımıza, bütün bir dünya kalabalığı imiş gibi görünürler. Ancak bu görüşünün ardında gölgesi hiç yitmiyen ve bitmeyen az çok gerçek yerli bir kâbus vardır. Bu kâbus devletçiliğimizin bütün subaşlarını şu veya bu fırsatla kesmiş etkili Tefeci - Bezirgân hacıağa, eşraf, âyanın ta kendisidir. Onlar döllerini Türkiye'de ve gerekirse emperyalist anayurtlarında her türlü «Yüksek Tahsil» diplomalarıyle silâhlandırıp Türkiye ekonomi ve politikasının köşebaşlarını kestirtmişlerdir. Kendi dölleri yetişmezse, anahtar noktalara çıkmış başka Türkiye burjuva aydınlarını kendilerine damat, bacanak, kayınbirader, enişte yaparak, kendi ağları içine en dişi metodlarla çekmeyi ve orada hazmetmeyi anadan doğma bilirler. Türkiye'de Finans - Kapital egemenliğinin bütün Anadolu'yu ve Rumeli'yi canevinden sarmış geniş yerli makanizması bu korkunç ve tecrübeli, sinsi ve atak Tefeci - Bezirgân taşra eşraf, âyan ve hacıağalarıdır.

İşte bu Finans - Kapital ortağı Tefeci - Bezirgân sermaye sayesindedir ki, Türkiye'ye yabancı bir kanserin metastaz hücresi gibi sokulup yayılan Finans - Kapitalizm kendini sosyal bir tabana oturmuş saymaktadır. Gene o sayede dünyanın en kozmopolit uluslararası «Kurşunî Efendi Hazretleri» olan ve hiçbir vatan ve millet sınırını kendi hisse senetleri ve şirket buyrultuları üstünde tanımayan Finans - Kapitalizm, Türkiye'de kendisinden beklenmedik bir «VATANSEVERLİK» ve sözde «MİLLİYETÇİLİK» spekülâsyonlarını ve provokasyonlarını parti teşkilâtları, gençlik komandoları biçiminde teşkilâtlandırıp dayatabilir. Bu dayatma ile hattâ en aklı başında geçinen, en sınangılı ulu «DEVLETÇİLİLERİMİZ» in bile dirençlerini yıprata yıprata kırar geçirir.

Türkiye'de «kozmopolit» olma bakımından Finans - Kapitale tıpatıp uygun ve çarkla dişli gibi içiçe gelen tek bilinçli ve kasitli sosyal sınıf Tefeci - Bezirgân sınıfıdır. Çünkü bu sınıf oldu olasıya modern «MİLLET» karakterini bilmemiş ve tanımamıştır. İlk Mekke ve Medine kentlerinden beri Antika toplumun kutsal «ÜMMET» düzeyini yaşamaktadır. Ümmetçiliği aşamadığı için, kendiliğinden «VATANSIZ» ve «MİLLETSİZ» olan Tefeci - Bezirgân sınıfı, ister istemez 1300 yıllık Hilâfet ve Saltanat düşkünlüğüne bağlıdır. Saltanatı kendi toprağının devletçiliğinde bulamadığı gün, Finans - Kapitalin uluslararası yapısına giren yerli şubesini başına taç etmekte sakınca bulmaz. O zaman gözünü kırpmaksızın bütün kasaba eşraf ve adâvatını Türkiye devrimci güçlerine karşı, Sen Bartelmi katliâmlarına taş çıkartan, kana susamış eğilimiyle Haçlılar Seferi açmış durumda buluruz.

Bu durum, Türkiye'de hayli sol ve sosyalist edebiyatı, kitaplarda okumuş, millete «turist bakışlı» kimseleri şaşırtmaktadır. Bu kimseler formüllerini biraz gözü kapalı ezberledikleri bir «MODERN KAPİTALİST SINIF»

önünde bulunuyormuş izlenimine aldanırlar. Bir avuç Finans - Kapitalist ile ülke düzeyine yaygın fakat yeri geçmiş çağlarda duran Tefeci - Bezirgân sınıfının kaynaşması bu izlenimi «Hafız-i Kapital» olanları kolayca aldatabilir. Aldanılmamalıdır.

E — İŞÇİ SINIFI İÇİNDE BURJUVA NÜFUZU :

Doğuş çağında ilerici kapitalizm her zaman Tefeci - Bezirgân sınıfıyla taban tabana zıt ve düşmandı. Bu bakımdan Türkiye'nin henüz Doğuş çağını yaşıyan modern kapitalistleri durumundaki «VAHŞİ» kapitalistler sınıfı ile tekelci Finans - Kapital arasında olduğu gibi, Antika Tefeci - Bezirgân sınıfına karşı da bir zıtlık ve düşmanlık bulunması teorice ve pratikçe yadırganamaz. O çelişki ve çatışkılarla «Vahşi» kapitalist sınıfının Türkiye'de hatırı sayılan bir BURJUVA SOSYALİZMİ'ne eğilim göstereceği anlaşılmaz şey değildir. Bu eğilimi su yüzüne çıkaran birçok düşünce ve davranışlar Türkiye'de ekonomi, politika ve kültür gösterileri, günlük akar olaylar durumuna girmiştir.

Olay ve ilişkilerin en tipik örneğini son seçim kampanyalarında gördük. Türkiye İşçi Partisi'nin seçim toplantıları yalnız düşman sağ basının alay konusu olmakla kalsaydı ne iyi! Dost sol yayınlar da işin hayli paradoks yanını epey acınarak not etmekten geri kalmadı.

Yanyana propaganda yapan iki parti gözleniyor. AP toplantısı hep «eli nasırlı» denilen başı kasketli, ayağı çarıklı, yahut lâstik pabuçlu külüstür «ayak - takımı» yurttaşlarla doludur. TİP toplantısına katılanlar, az çok cici fiyango giyinmiş, kıravatlı, iskarpinli yurttaşlardır. Türkiye'de «HALK» : Herkesin bildiği gibi, yamalı züğürt yoksullar topluluğudur. Yoksul halk bugün, henüz AP'nin çevresinde, TİP'in dilinde dolaşmaktadır. Giyinik efendi takımı, halktan çok TİP'i desteklemektedir. En son tahminlere göre TİP'in aldığı 300 bin oyda modern burjuva nüfusumuzun payı herkesçe büyük görünüyor. Bu olay bize neyi gösteriyor?

Bu olay Türkiye'de «Vahşi» kapitalistler sınıfının alınyazısını sosyalizmde yoklamıya başladığını sezdiriyor. Velev ki, «denize düşenin yılana sarılması» da sayılsa, Türkiye'nin «vahşi» kapitalistleri, Türkiye İşçi Partisi'ne sempati duymuşlardır. Türkiye'de İşçi Partisi görülmedik toleransla karşılanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 15 milletvekili ve bir senatör yollamıştır. Bu ve benzeri olaylar iki yönden birbirine zıt, olumlu olumsuz yorumlara kapı açabilir.

Olumsuz yorum bellidir : Finans - Kapital sosyalizmi soysuzlaştırmak için güler yüz gösterir. Olumlu yanı şudur: «Vahşi» kapital yaşantısında tedirgin olduğu için sosyalizme sıcak bakışlarını çevirir.

İngiltere'de 20 nci yüzyıl ile birlikte, 19 uncu yüzyılın LİBERAL adı verilen serbest rekabetçi BURJUVA partisi silindi. Hemen bütün LİBERALİZM yanlılar ve Liberal eğilimliler «LABOUR : İŞÇİ partisine aktılar. Büyük klâsik kapitalist ülkelerinde görülen bu olay, Türkiye için de kendi şartlarına göre geçerlidir. Ne denli geri olursa olsun, küçük ve derebeyi artığı kapitalist

ülkelerden biri olan Türkiye için, bu sosyal gerçeklik yerindedir, normaldir. Teori ve pratik bakımdan şaşacak yan yoktur. Olay, imtiyazlı Finans-Kapitalizmin kendi yarattığı sömürü ve baskı sisteminden ve her gün biraz daha arttırıp azdırdığı insanlık ölçüsündeki ölüm tehlikesinden doğmuştur. Bundan dolayı özellikle Türkiye'de işçi sınıfı ve İşçi Partisi içine burjuva nüfuzunun işlemiş bulunması kimsenin saçını başını yolmasını gerektirmese gerektir.

Hiç kimseyi suçlamak akıldan geçmez. Sırf olanları olduğu gibi görmek için, içerlemeden ve darılmadan Türkiye İşçi Partisi'ni gözönüne getirelim. TİP'in en alımlı sempatizanı olan dergiler, TİP kurucuları içinde kaç tane CIA yahut gizli polis ajanı saydılar. Bunlar yalan değildi. Doğrusu belki de gösterildiğinden daha yaygındı. Yalnız bütün bu doğrular TİP olayını izah etmekte yeterlice kullanılamazdı. O gibi gerçeklikler: «TEKELCİ FİNANS-KAPİTALİN SOSYALİZMİ SOYSUZLAŞTIRMA GİRİŞKİNLİKLERİ» idi. Bu, madalyanın ters yanıdır; işin burjuva sınıfından gelme OLUMSUZ yanıdır.

Burjuva sınıfından İşçi Partisi'ne doğru gelen düz ve OLUMLU etkiler de vardır. Ve bunlar daha az ağır basmamışlardır. TİP'in ilk kurucuları Türkiye'nin — kediye göre butu — «ARİSTOKRAT İŞÇİ» zümresidir. Böyle oldukları kimsenin durumlarını inkâr edemiyeceği SENDİKACILAR'dan anlaşılır. Bu sendikacılardan hiçbirisini: TİP'i kurmak gibi olumlu eylemlerinde küçümsemek, hele kötülemek doğru olamaz.

Ne var ki, doğrunun kendisi kimseyi incitmemelidir. Klâsik bilimcil sosyalizme göre: ARİSTOKRAT İŞÇİ zümresi her yerde, her zaman, işçi sınıfı içinde yaratılmış bir BURJUVA KOLU sayılır.

Emperyalizm dünyadan çapul ettiği AŞIRI-KÂR'dan bir bölümünü ayırır. Bununla metropolundaki işçi sınıfı içinden kendisine ACENTE-DAYANAK olmasını beklediği bir aristokrat işçi zümresi yaratmıştır. Aristokrat işçiler her zaman işçi sınıfı içinde burjuvazinin «NÜFUZU»nu ayakta tutmağa yararlar.

Tekrar edelim. Bu klâsik karakteristiği Türkiye'de hiç kimseye taş atmış olmak için anmıyoruz. Yadırgamıyoruz da. TİP kurucuları aristokrat (asîlzade) işçiler olarak ve böyledirler diye, Türkiye'de onların bir İşçi Partisi kurmalarına karşı mı çıkılacaktır. Hayır. Böyle bir mantık Medrese softa kafalılığının dikalâsı olur. Ayrıca da birçok yanılmalara, boş ve Finans-Kapitali sevindirici saçma çekişmelere kapı açar. O çeşit Medrese çatışmalarının gereksizliğini ve saçmalığını başlıca iki neden ortaya çıkarır:

BİRİNCİ NEDEN: Yoksul işçiler ekmek derdinden başlarını kaşımaya vakit bulamazlar. O sırada iyi dilekli ve geleceklerini daha iyi seçen aristokrat işçilerin kendi yoğurt yeyişleriyle sınıf teşkilâtlarına doğru gitmeleri tarihcil bir kaçınılmazlıktır. Özellikle Türkiye gibi geri ülkelerin sosyal yaşantısı için bu kaçınılmazlığı bilince çıkarmak en olumlu davranışlardandır.

İKİNCİ NEDEN: Türkiye klâsik Batı emperyalizminin metropolu değildir. Finans-Kapital altında bir yeni-sömürge ülkedir. Bizim kapitalist sı-

nıfımızın «Vahşi» çoğunluğu şöyle dursun, Finans - Kapital kodaman azınlığı bile, henüz sadaka ile yani dış yardımlarla «yapma besi» ile yaşar. Kendisi «mühtacı himmet bir dede» dir. Öylesine cılız ve verimli sömürgelerden yahut dünya pazarlarından yoksul kalmış bir yerli millî Finans - Kapital zümresi; İngiltere'deki, Amerika'daki kadar kalın, besili, oturaklı ve etkili bir aristokrat işçi zümresi yaratamaz.

Bütün bu ve benzer daha birçok bakımlardan, Türkiye'de aristokrat işçilerin ekonomik ve siyasi sınıf örgütleri kurmaları olağandır. Korkulacak bir olay gözüyle fazla kuşkuya alınmamalıdır. Önünde sonunda sosyal sınıf determinizmi kendi yörüngesini ve yatağını bulmakta gecikmiyecektir. Yeter ki o açıdan insanlarımız özeleştiriden ürkmesinler ve yığınlara yaklaşmaktan çekinmesinler. Netekim son TİP olayları birçok şeyler ispatlamıştır.

Sendikacıların kurduğu Türkiye İşçi Partisi'ne, ikinci «KAN VERME» olayı aydınlardan geldi. Daha doğrusu bir bölük aydınlar özel çağrılar ve özerk törenlerle kurulu İşçi Partisi'ne sokuldular. Burada da olumlu ve olumsuz etki - tepkiler kaçınılmaz şeylerdir. Örneğin sendikacı kurucular arasında CİA veya gizli polis ajanları çıkar da, sonradan çağrılıp getirilen veya kendiliğinden gelen ve gönderilen aydınlar arasında öyleleri bulunamaz mı?

Tekrar edelim. Konumuz bu değildir. «Öyleleri» bulunsun, yahut bulunmasın; İşçi Partisi'ne yapılan aydın transfüzyonu (kan nakli) nedir?

Aydınların büyük çoğunluğuna, hattâ hepsine, Batı'da kestirme olarak «BURJUVA AYDINLARI» denir. Aydınların kimisi gerçekten burjuvanın domuzudurlar. Kimileri orta halli aydınlardır. Kimi aydınlar KÜÇÜK - BURJUVA'dırlar. Bu tabakaların basamak ayırtlarına pek bakılmaz. Topu birden «BURJUVA AYDINI» sayılırlar. Çünkü GEÇİM yolları ile KÜLTÜR dağarcıkları BURJUVACA'dır.

Türkiye'nin birçokları arasında bir orijinalliği de: «KARMA» lığıdır. Ekonomimiz gibi toplulumuz da karmadır: Yarı Derebeği bir kapitalizm içindeyiz. Bu ortamda aydınlarımız da «KARMA» lıktan kurtulamazlar. Düpedüz ve yalınkat, safkan, temiz «BURJUVA AYDINI» değildirler. Yarı derebeği ARTIĞI, yarı burjuva AŞILAMASI aydınlarımız vardır. Bunlardan kimilerine aristokrat işçi gibi «ARİSTOKRAT AYDIN», kimilerine de sadece «BURJUVA AYDINI» diyebiliriz.

Ancak en doğrusu bizim her aydınımızda eğilim ve kafa yapısı bakımından aristokrat artığı bir başın üstüne geçirilmiş, sonradan edinme burjuva perukası takılıdır. Bütünüyle aydın tabakalarımız bu genel melez karakteri taşırlar. Öyle olunca, aydınlar içinden işçi sınıfı hareketine veya TİP'e «KAN VE CAN» vermeye koşan aydınlarımızın o karma karakterden yüzde yüz uzak ve saf kalabilecekleri olağan sayılamaz. Her kişimiz gibi sol ve sosyalist aydınlarımız da: İnsanüstü, toplumüstü, Türkiyeüstü olamazlardı.

Ve aydınlar işçi hareketine girerken burjuva aydınlıklarından pek çok şeyleri oraya götürmüşler ve götüreceklerdir. Buna işçi sınıfı içinde burjuva nüfuzu denir. Bu nüfuzun sosyalizm düşünce ve davranışlarına etkisi «BURJUVA SOSYALİZMİ» adını alır.

F — ORİJİNAL BİR SOSYAL POLİTİKA :

Türkiye'de TİP'i bir KÜÇÜK - BURJUVA partisi saymak doğru değildir. TİP'i bir BURJUVA partisi saymak ta tamamıyle doğru değildir. Ancak BURJUVA SOSYALİZMİ ile etkilendiği ölçüde TİP'i bir İŞÇİ PARTİSİ saymamak ta doğru değildir. Öyle ise TİP'in sosyal sınıf karakteri nedir?

AYDINLIK (Ocak 1969) dergisinde çıkan, Doğu Perinçek'in güzel bir dikkat ve sabırla yaptığı değerli istatistik araştırması çok ilgilinçtir. Bu istatistiklerde üyelerin yarıya yakın (5646) sayısı «PROLETER» sayılıyor (*). Verilen somut bilgiden bizim çıkarabildiğimiz sonuca göre ise : TİP'in içinde gerçekten modern proleter sayısı 10 üyeden ancak iki üye tutar. Geri kalan 8 üyeden 1'i aydın, 7'si yarı - proleter - yoksul köylü (4 üye) ile esnaf ve burjuvalar (3 üye) dir.

Türkiye İşçi Partisi'nin üye yapısı henüz beklenilen netliğe kavuşmuş sayılamaz. Çıkarılan sonuçlar da tartışmaya değer. Yalnız güdücü kadrolar üzerine edinilen izlenimler apaçıktır. Bu kadroların hiç değilse etken elemanları, tıpkı «AMERİKAN KOMÜNİST PARTİSİ» gibi, hep varlıklı avukatlar, doktorlar, eczacılar ve benzerleridirler. Bunlar halleri vakitleri (yani siyasetle uğraşacak vakitleri ve nakitleri) bulunan, girişkin «LİBERAL» kişilerdir. Son zamanlarda «Hürriyetçi : Liberal» bir sosyalizmin teorileştirilmek istenmesi tesadüf sayılamaz. TİP'e biraz da «tepeden inme» güdücü olarak giren bu kişiler, çok defa büyük merkezlerdeki FİNANS - KAPİTAL zümreleri ile kasabalardaki TEFECİ - BEZİRGÂN sınıfının kaynaşmasından doğmuş baskıya karşı isyan ederek TİP'e atlamışlardır.

İsyan : Finans - Kapital diktasına karşıdır. İngiliz Liberalleri gitgide «İşçi Partisi» içine çadır kurmakta ne denli haklı idiyseler, Türkiye ilerici aydınları da tıpkı öyle ancak «İşçi Partisi» nin bayrağı altında hoşnutsuzluklarını ve umutlarını gerçekleştirebilirlerdi. O gerçekleştirme sırasında bu yiğitlerin kendilerine özge yoğurt yiyişleri olacaktı. Bu yoğurt yiyiş TİP'in TÜZÜĞÜNDE ve PROĞRAMINDA, STRATEJİSİNDE ve TAKTİĞİNDE , egemen yöneticilerinin DÜŞÜNCELERİNDE ve DAVRANIŞLARINDA az çok yankılar yapmaktan geri kalamazdı.

Teorice sosyalizmden daha hürriyetçi ve daha demokratik bir düşünce ve davranış olamaz. Çünkü hürriyet ve demokrasi burjuva devrimcileri tarafından halk yığınlarına verilmiş gibi gösterilen sloganlardı. Burjuvazi iktidara gelir gelmez kendi ortaya koyduğu hürriyet ve demokrasi parolalarını çiğnediği için, halk ve işçi sınıfı, hürriyet ve demokrasi için yeni bir ad aradı ve ona sosyalizm dedi. Bu belli iken, yani sosyalizmin kendisi en gerçek hürriyet ve demokrasi demek iken, sosyalizme yeni birşey katıyormuş gibi, bir kısım TİP liderlerinin «Hürriyetçi Sosyalizm» demeleri, onlara karşı çıkan başka bir bölük TİP liderlerinin «Demokratik Sosyalizm» demeleri totoloji olmuştur. Ancak bütün bu yakıştırmalar yukarıda adı geçen «burjuva nüfuzu», kapitalist sınıfının işçi sınıfı içinde etkisi bakımından anlam

(*) AYDINLIK'ın notu : Bu rakkam sözü geçen çalışmada proleter ve yarı - proleter üyelerin toplam sayısı olarak verilmiştir.

taşır.

Gene o etki yüzünden, yığın hareketine karşı otomatik denilecek biçimde kuşkular ve çekingenlikler belirmiştir. Parti düşünce ve davranışlarında soyut olarak «İŞÇİ, KÖYLÜ, ESNAF» deyimleri yalnız mantık ve söz gelimi olarak önerildi. Uygulamada «HALK» kavramı ağır bastı. O zaman parti eylemlerinde somut (İşçi, Köylü, Esnaf) ilişkileri sentezleşemedi. Soyut (Halk) bir çeşit «OY» biçiminde önem kazandı. Tüzüğün bir (53. cü) maddesinde sırf işçi olanla olmayanı birbirinden ayırmak için, kongrelerde kürsüye çıkarılan ayrı sandıklar, ayrı listeler, ayrı oylamalar ne idi? Bu durumu yaratanların iyi dilekleri parti içinde işçi sınıfı sosyalizmini somutlaştırmak, elle tutulur hale getirmek idi. Uygulamada ise, görevi işçi sınıfının bilinç sentezini yaratmak ve işçi, küçük-burjuva çelişmelerini eritmek olan partiyi, kıyamete dek kaynaşamamış, dolayısıyle çekişen bir ikilik içinde bırakmak sonucu ile karşılaşıldı.

Türkiye'de egemen sınıfların ve partilerin ödlerini koparan bir fobileri vardır: «SOKAK». Burjuva kodamanları bütün ömürleri boyunca yaptıkları en büyük işlere karşılık, en azından bir sokağa adlarını bırakmaktan sonsuz hoşlanırlar. Buna karşılık halkın «Sokak» anlamına gelişi onları sokak allerjisine götürmüştür. Hiç değilse İşçi Partisi Türkiye'de bu «Sokak» fobisini ciddiye almamalıdır. Bununla birlikte «Sokak» fobisinin İşçi Partisi'ne etkisi büyük olmuştur. Parlâmento «EVCİĞİ» kimi sosyalistlere devlet kadar, hattâ millet kadar geniş ve büyük görünmüştür. O nedenle sokaktan kaçacağız diye, parlâmento evciği içine namahremler gibi kapanmak durumu önemsenmiştir. Nerede ise parlâmento kürsü olmaktan çıkmış, millet yerine geçer olmuştur.

Teorisiz hareket olamıyacağı bilinci haklıdır. Ancak teorinin kaynağı çetin pratik ve otokritiktir. Pratiğe ve özeleştiriye sıkı sıkıya bağlı olmayan teori, herşeyden önce teori değildir. Ona rağmen burjuva eğiliminin etkisi, teoriyle pratiği birbirinden kopardığı için, İşçi Partisi içinde her gün yeni ve «BAĞIMSIZ» bir sosyalizm teorisi yaratılmağa girişilmiştir. Bu teoriler pratikten ve otokritikten kopuk kalmıştır. Dolayısıyle de en sonunda en çok bağlanılan sosyalizmden dahi «BAĞIMSIZ» düşmüştür.

Teorik alandan pratiğe, taktiğe ve stratejiye geçilince, işveren sınıfının etkileri daha üzülünecek sonuçlar vermiştir. Elbet her siyasi parti Anayasa ve kanun çerçeveleri ile sınırlıdır. Türkiye'nin Finans-Kapital baskısı halktan birçok kanun ve yasa haklarını uygulamada esirgemiştir. Bunu gören İşçi Partisi, karşısındakilere yem olmamak için üyelerini her davranışta kayıtlamıştır. Bu kayıtların birinci nedeni «POLİS KORKUSU» olmuştur. Oysa AP'nin «ALLAH KORKUSU» böyle bir polis korkusundan daha az insanı küçültücü olur. O yüzden İşçi Partisi üyelerinin morali çok aksak, kuşkular içinde kalmıştır.

Bütün bu ve benzeri başka olaylar hep sosyal sınıf eğiliminin kaçınılmaz yankıları, yani burjuva sosyalizminin etkileridir. Olayların tümü gözönünde tutulunca ortada bir burjuva sosyalizmi kaçınılmaz oluyor. Hem BURJUVA, hem SOSYALİST: Birbirini çeler iki kavramdır. «Burjuva-Proleter» yahut «Proleter-Burjuva» demek gibi bir şey. İlk bakışta mantıksız geliyor. Ancak, Emperyalizm çağında olagandır: Kapitalist sınıfı içinde bir sürü kapi-

talistlerin «VAHŞİ» sayılıp ard safa itilmeleri ne demektir? Burjuvaların bir çeşit proeterleştirilmeleri demektir.

Kapitalizmin serbest rekabet çağında da, sayısız kapitalistler, rekabet yüzünden ezilerek işçileşirlerdi. «Vahşi» denilen kapitalist, öyle açıkça proleterden başka bir yeni tip Emperyalizm gibi, yeni tip sosyal kategoridir. «Vahşi»ler, işgücü satın alarak sömürürler. Bu kapitalist **çıkarlarına** rağmen egemen sınıf olma **durumlarını** Finans - kapitalistlere kaptırmışlardır. Tarım işçileri köylerde, sosyal dinamizmlerine rağmen, **«Yarı - proleter»** sayılırlar. Şehirlerde yaygın bulunan «Vahşi» kapitalistler de, tıpkı öyle, sosyal etki - tepkilerinde «Yarı - burjuva» durumundadırlar. Sanki, çıkarlarıyla BURJUVA'dırlar, durumlarıyla «DEKLASE» (sınıfından edilmiş) bulunurlar.

Böylesine ilişkiler ortamında «Burjuva Sosyalizmi» somut bir anlam kazanır. Burjuva sosyalizminin etkilediği Siyasi Partiler olabilir. Bir Partinin hem İŞÇİ PARTİSİ, hem BURJUVA PARTİSİ oluşu, aristo mantığınca «saçma» gelebilir. Kişilerin hayalinde uydurulmuş bir yakıştırma değilse, «saçma» değildir. Evren savaşları, krizleriyle bunalmış bir dünyada hele Türkiye gibi ekonomi ve toplum çelişkileri içinde kıvranan bir ülke, bunaltı ve girdaplı akımlardan kurtulabilir mi? Bu nedenle Türkiye'de ilerici devrimci kapitalistler olabilir. Sosyalizmde çözüm bulabilirler.

Burjuva bir işe girdi mi, o iş daha reel bir öncelik kazanır. Anadan doğma pragmatist ve pratik insan olan kapitalist, pek çok küçük burjuvanın göremediklerini görür, diyemediklerini der. Üç buçuk Amerikan kırması şirkete kul köle olmadıkça: özel sermayesinin de, kişi mülkiyetinin de, en kutsal Vatan, Millet duygularının da sarsıldığını anlamakta gecikmez. Derebeği artığı yığınlar gibi, kıyamete dek göksel kuruntularla geviş getirmiye katlanamaz. Türkiye de bir sosyalizmin doğmasını, işçi partilerinin kurulmasını, ceberut finans - kapitale karşı bir denge sayabilir.

G — BURJUVA SOSYALİZMİ ve TEORİ PROBLEMİ :

Birinci Kuvvayı Milliye savaşı günlerinde Türkiye'nin YERLİ MİLLİ KAPİTASİLT sınıfı şimdikinden bin kere daha azlıktı. Bir yandan yabancı sermaye ajanı komprador burjuvalar, öbür yanda Tezeci - Bezirgân sermayeciler toplumu kıskıvrak bağlamışlardı. Kompradorun kökleri yabancı dünyada, Tefeci - Bezirgânın kökleri antika dünyada idi. Bu iki millet düşmanı sınıf arasında, yerli milli kapital eser halinde iken bile, ordu gücünü kendisiyle birlikte bulabilmişti. Modern olmaktan gücünü alan dinamik milli burjuvazi, bugün Türkiye'de burjuva sosyalizmine gelmekte yeni bir güç kazanmış olur. Proletarya sosyalizmi içine çetin problemler sokmuş bulunur. O nedenle sosyalizmin teorisine ve pratiğine birçok çelişkiler girer.

TİP içinde kişi veya grup kavgaları gibi görünen çatışmalar gerçekte proletarya sosyalizmi ile küçük - burjuva ve burjuva sosyalizmleri arasında bulunan çelişkilerden kaynak alır. Bu çelişkileri açıklamak sosyalistler arası kişi ve grup tartışmalarını aydınlatarak İşçi Partisi'nin güçlenmesine yardım edebilir. O bakımdan, tepede olsun tabanda olsun, her sosyalist örgüt üyesi açık konuşmaktan korkmamalıdır. Elbet her örgüt gibi TİP te, bir

sıra kişilerden ve gruplardan kuruludur. O kişilerle grupları çatışmasız saymak, problemsiz hattâ ülküsüz saymak olur. Bilimcil sosyalizmin, herşeyde olduğu gibi, tartışma ve eleştiride dahi kuralları ve kurulları bellidir. O kurallar içinde problemleri saklamak, çözümsüz bırakmak olur. Bunun sonucu örgütü, birbirini tartarak ve tartışarak kaynaşmış üyelerden kurulu canlı bir organizma olmaktan çıkarabilir.

Teori alanında burjuva sosyalizmi sağlam temellere dayanmak istiyor. Sosyalizmin bilim temeli Marksizm'dir. Burjuva sosyalizmi «Marksist» davranmadıkça etki göstermiyeceğini bir yol daha kavramıştır. Bu durum herkes için ilgi hattâ teşekkürle karşılanmaya değer. Çünkü proletarya sosyalizmi arasında bir «en azından ortaklık; asgarî müşterek» doğmuş sayılır.

Burjuva sosyalizminin başlıca **metodu** Marksizm'i skolastik ve metafizik yoldan ele almaktır. Onun bu eğilimine karşı herşeyden önce, bilimcil sosyalizmin diyalektik mantıkla yürüdüğünü açıklamak gerekir. Ancak bu açıklama falan veya filân kitaptan alınmış pasajlarla değil, somut Türkiye gerçeklikleri içinden verilecek örneklerle yapılmalıdır. Yoksa, arasıra görüldüğü gibi, tartışmalar Medrese «cedelciliği» ne ve belki de yersiz kırıcılıklara düşebilir.

Burjuva sosyalizminin başlıca **doktrin** kaynağı METAFİZİK SOSYOLOJİLER'dir. Bunlar bilimcil sosyalizm doğdu doğalı, ona karşı çıkarılmış sürüyle teoriler, hipotezler ve ilh.. dır. Burjuva sosyalizmi çok kolayca ve rahatça proletarya sosyalizmini «BURJUVA SOSYOLOJİSİ» ile karıştırabilir. Ona karşı Marksizm'in metafizik sosyoloji doktrinleriyle kısıtlanamıyacağı belirtilmelidir. Ancak bu belirti de gene dünya ve Türkiye gerçekleri içinden seçilmiş somut örneklerle canlandırılmalıdır.

TİP içinde öyle düşünce tezleri ortaya çıktı ki, bunlar dünyanın,— son incelemede —, en «LİBERAL» doktrinlerinden esinlenmişlerdi. Bu düşüncelere karşı Türkiye'nin gerçeklikleri belirtildiği zaman, kimi kişiler bir suikastla karşılaşmış gibi irkildiler. Suçlamalar patlak verdi. Tartışma ve eleştiri havasının getirdiği en ufak heyecan, çarçabuk kişicil «MAKSAT» lara bağlandı. Dehşetle aforoz edildi. Sanki çok benimsenen «MİLLİ BAĞIMSIZLIK» diye diye, «SOSYALİZME KARŞI BAĞIMSIZLIK» ortaya çıktı.

Bu çeşit tepkileri söz yerinde ise, «TABİİ» göreceğiz. Dünyanın en ileri ülkelerinde dahi, «sosyalist» olsun olmasın, «LİBERALİZM» böyledir. Bir yanda hep ruh, düşünce, san'at özgürlüğü uğruna ölümler göze alınacakmış gibi edebiyatlar yapılır, ötede beğenilmiyen eğilimler bir bahane ile; düşünceye, san'ata, ruha aykırı bulunur ve «SUSUŞ KUMKUMASI (Sükût konspirasyonu)» ile boğulur. Biraz daha gidilirse sınır dışı edilip yasaklanır. Bu kural Türkiye'de başka türlü olamazdı.

Türkiye'de burjuva sosyalizmi, liberalizm kaygısıyla «ANARŞİZMİN BABASI» nı yahut Marksizm'in avortonlarını (düşük revizyonistlerini, reformistlerini, oportünistlerini) öğrenmeyi «ÖZGÜR DÜŞÜNCE» şartı olarak ısmarladı. Buna birşey denilmeyebilirdi. Ancak bu görünüşte burjuva liberalizmi işine gelmiyen düşünceleri, sosyalizm olsalar dahi , ostrasizme uğrattı. Okuyana çarpacak şeytanmış gibi taşladı. Bu kertesi artık bilinen basit burjuva liberalizmi bile olmuyordu.

Bu davranışlar sosyalist harekette gerçek teori alanını hayli çoraklaştırdı. Pratiği aydınlıksız bıraktı. Düşünceleri yozlaştırdı. Bir zaman kitap yasağını Finans-Kapitalin diktası çıkarmıştı. Şimdi liberalizm o yasağı «Hürriyetçi Sosyalizm» adına uyguluyordu. Burjuva sosyalizminden arınmış bir PROLETARYA SOSYALİZMİ beklenemezdi. Konu proletarya sosyalizmi ile burjuva sosyalizmi arasındaki kader ortaklığı idi. Bu problemi koymak ve çözüme götürmek proletarya sosyalizmine düşer.

Çarlık Rusyasında olduğu gibi, bugün de burjuva sosyalizmi ile proletarya sosyalizminin bir arada alacakları yol vardır. Bu iki akım daha epeyce süre TİP içinde birbirlerine alışmaya, hattâ yardımlaşmaya çağrılı görünüyorlar. Ona göre davranmalı. Ne yağlı kisbetle güreş minderinden kaçmalı, ne güreşe sustalı bıçakla girişmeli. Burjuva sosyalizminin sırtı yere gelinceye dek, sıkı güreşi göze almalıdır. Liberal sosyalistlere elden geldiğince anlatılmağa çalışılmalıdır. Yenilmek ölmek değildir. Belki tersine: «Galip sayılır bu yolda mağlûp!» Son olağanüstü TİP kongresi bu bakımdan ibret alınacak bir örnektir.

H — BURJUVA SOSYALİZMİ ve PRAGMATİK GERÇEKÇİLİK :

Kapitalist sınıfı Türkiye'de birkaç yüzyıl boyu sosyal hareketlerin kaçınılmaz öncüsü oldu. Birinci Kuvayı Milliye Savaşı ardından emperyalizme üst olunmasına dek varan gelişim, Türkiye için sosyalizmden başka çıkar yol kalmadığını göze batıdı. Bu şartlar ortasında burjuva sosyalizminin samimi olduğundan kuşkulanmak insafsızlık olur.

Burjuva sosyalizmi ne sosyalizm üzerinde, ne Marksizm üzerinde, ne diyalektik maddecilik üzerinde tartışmayı sevmiyor. Bütünüyle modern sosyalizme karşı saygı besliyor. Buna karşılık kendisine her yaptığında saygı gösterilmesini istiyor.

Türkiye'nin modern kapitalist sınıfı Birinci Kuvvayı Milliyecilikte ÖNCÜ rolünü unutamamıştır. Bu öncülüğün kendisine verdiği iyi anılar, güzel duygular ve tatlı umutlar onu tiryaki etmiştir. Onun öncülük dileğini pratik açıdan onaylamak, hattâ teşvik etmek doğru olur. Bu gereği her proleter sosyalisti, bilince çıkarmak zorundadır. Ve bilince çıkan her olay, en az zararlı sayılabilir. O zaman prensipte pazarlık biter, taktikte esneklik başlar.

Her burjuva anadan doğma PRAGMATİK'tir. Proletarya sosyalizmi elbette Amerikan pragmatizmini TARİHCİL MADDECİLİĞİN yerine geçiremez. Burjuva sosyalizmi için iş bunun tersidir. Hiçbir burjuva; bugünden yarına daha kılını kıpırtadırken pratik bir YARARLIĞI eliyle tutmazsa, yahut tutacağına inanmazsa, adımını atmaz. Ve sosyalizmden cayabilir.

O zaman şöyle bir paradoksla karşılaşıyoruz : İKİNCİ KUVVAYİ MİLLİYE SAVAŞI alanında dahi burjuva sosyalizmi rakipsiz öncü olmak isteyecektir ve istiyor. Bu isteğinden ötürü kendisi ancak öğünebilir. Durum gerçekliğe de uygundur. Türkiye'de egemen olan FİNANS-KAPİTAL ZÜMRESİ ile TEFECİ-BEZİRGÂN SINIFI proletarya sosyalizmine değil, ancak burjuva sosyalizmine göz yumabilir. Finans-Kapital çetesi yalnız **burjuva** saydığı kimselerin **sosyalizmine** daha az korku ile bakabilir ve daha az baskı yapmaya kalkar.

Türkiye'de BURJUVA SOSYALİZMİ'ni; emperyalizme ve Tefeci - Bezirgân sınıfına karşı mızrak ucu gibi kullanmak birçok kuvvet israflarını önleyebilir. Bu bakımdan bütün devrimci güçler burjuva sosyalizmini belirli dönemece dek «ÖNCÜ» olarak tutmakta büyük bir sakınca görmiyebilirler. Yeter ki ne dediklerini ve ne yaptıklarını bilsinler ve bilince çıkarabilsinler.

Yığınlarla ilişki bakımından burjuva sosyalizminin bir de «GERÇEKÇİLİĞİ» vardır. Halkımız 7 bin yıllık Tefeci - Bezirgân sistemiyle koyun sürüsüne çevrilmiştir. Bir koyun nasıl çoban ve köpekleri olmadan yaşıyamıyacağını içgüdüsüyle benimsiyorsa, tıpkı öyle, Türkiye halkından tek tek ele alınacak işçi, köylü ve esnaf, dolayısıyle de her aydın ona alışmıştır. Kendisini arada kaval maval çalarak, kimi sopalıyarak ve sık sık köpeklerini üzerine saldırtarak idare edecek olanı arıyor gibidir. Bu içgüdüye göre «DEVLETÇİ» çoban başa geçmedikçe, birşeylerin olamıyacağına inanılmıştır. Şimdiye dek izlenen denemeler onu ispatlamıştır. TİP gibi örgütlerde kimi güdücülerin inanılmaz davranışları, bu açıkça itiraf edilemiyen iç anlayıştan kaynak alır.

İşte «ESKİ» sosyalistlerin denemeleri ortadadır. Onlar işçilerinkinden bozuk madde şartları altında işçi uğruna işkencelere ve ölümlere katlanarak savaşmadılar mı? Sonuç ne oldu? Bir gün ansızın ortaya çıkan «YENİ» sosyalistlerce bile taşa tutulmaktan kurtulamadılar.

Taşlıyanların veya taşlananların haklı yahut haksız oldukları ayrı konudur. Taşa tutulma bir gerçekliktir. Bu gerçekliği seyreden köylülerle esnaflara hiçbir şey denilemez. İşçiler ise : İçleri yana yana taşlıyanların patenti altında kuzulaşmışlardır. Oldu bittiyi «şimdilik» kaydiyle kabul ediyorlar. Biliyorlar ki sahneyi burjuva sosyalizmi kaplamıştır. Ama sürüyü sürüden biri gibi davranan «eski» sosyalistler bugün güdemiyor. Bir «sosyalist efendi», bir çoban sosyalist gerekiyordu.

Aydınlar, ezeli Kapıkulu içgüdüsündedirler. Taşlananları «Efendi» olmayı bilmedikleri için güçsüz ve haksız çıkaracak «bilimcil - politik - kültürel - moral» ve ilh. gerekçeler arayıp ince eleyerek sık dokuyorlar. Böylece, halka sürü diye bakmaktan ve sopalı çoban metoduna köpeklik etmekten daha «akıllıca» ve kârlıca siyaset yapılamıyacağına can ve yürekten inanıyorlar.

Alçak gönüllülükte yerle bir olan «Eski» sosyalistlere karşı, kimi yeni sosyalistlerin transandantal çalım ve pozları başka türlü güç izah edilebilir. Kendi açılarından yenilerin bu «samimiyet»lerine hak vermemek elden gelemez. Hiç değilse derleyip toplayıcı oldukları sürece ve kesin proleter tepkisi ile karşılaşıncıya dek, Burjuva Sosyalizmi «efelenmekte» gerekçesiz kalmıyacaktır.

İ — BAŞKASINA ÇUVALDIZ, KENDİNE İĞNE :

Dünyanın belki başka hiç bir ülkesinde sosyalizm tartışmalarına o çeşit pragmatizm sorunları girmemiştir. Girmemiş, diye olayları atlıyamayız. O «gerçeklik» bütün kısa vâdeli düşünce ve davranışları kendi «TAKTİK»lerinde sık sık ödüller. Buna, bir yüce Devrim ilkesinin diliyle dillenerek «TAKTİKA» adını veren nice örnekler gelmiş geçmiştir. Bunlar, karşı cephenin maaşlı katlarına «yükseldikten» sonra bile maskelerini indirmemişlerdir.

Ancak, burada, başkalarının gözündeki çöpü alırken, insan kendi merteğini görmezlikten gelmemelidir. Kısa vâde «TAKTİKA»lar, «eski» sosyalistler arasında dahi benzer sonuçlarla taçlanmamış değildir. Adları lâzım değil, gizli polis dosyalarında ayrıntılı düşünce ve davranışları saklıdır. İttihatçılar, iktidara gelir gelmez, Abdülhamide verilmiş bütün hafiye jurnallarını, resmen hiç kimseciklere okutmaksızın, Beyazıt Meydanında yaktırdılar. Türkiye öyle bir «karda gezip, izini belli etmiyenler» ülkesidir. İnşallah sosyalistler, bir gün iktidara gelirlerse, o sınanmış yerli malı usulü bir daha denemezler. Gelecek kuşaklar epey «Çalgılı İbret» seyrederler.

Ne «Eski» kahramanlar gördük. Tatlı «CAN» ları sıkıya girince «gerçekçi» davranmışlardır. Kimi «Proletaryaya adanmış hayatlarını» kurtarmak üzere öz arkadaşlarına suç sıçratarak, — TİP'in ünlendirdiği, — «Dar Geçit» ten sapa sağlam geçeceklerini ummuşlar, ucuz kurtulamadıklarını iş işten geçer geçmez anlamışlardır. Kimi, başı dururken kuyruğu ile suya dalan şaşkın ördek gibi, yaranacağız diye, esmayı hem kendileri üzerine, hem yüzlerce masum insan üzerine yıldırımlar düşürerek çekmişlerdir. Daha şimdiden, İttihatçı usulü «jurnalları yakma» sevdasıyla edebi ve siyasi ne romantizmler çıkarılmıyor, basılıp satılarak ne kârlar edilmiyor?

Devrimci savaş lügatinde «provokasyon» adını alan o çeşit «eylem» lerin ürkek tayları, hem suçlu hem güçlü olmakta gecikmediler. Hele ilk fırsatta yeryüzünün tartışmasız sosyalist ortamına beklenen «Kahraman» pozuyla «Göçmen» olur olmaz, bütün günâhlarından «PİYR'Ü PÂK» edilmek için neredeyse kurbanları bir daha ateşe atıldılar. Çünkü pek az kimse, kendinde ondan daha başka türlü davranma ve düşünme eğilimi bulmuyordu. Ve bu kadarı, yalnız klâsik Burjuva Sosyalizmi de değil, ayrıca Bâbil Artığı Antika kapıkulluğu cevherine bağlanabilirdi.

Sonuç neriye vardı? Kısa vâdeli «TAKTİKA» açısı ortada. «Balkanlarda bir tane», yahut «Dünya çapında büyük» yalancı pehlivanlar,·Türkiye sınıflar boğuşunda «TAKTİKA BİLMİYEN» eski sosyalist kıyım kıyım doğrandıkça, Sosyalizm Cennetinin Kevser şarabından ırmaklar akan yeşillikli pâluze duvarlı köşklerinde «ÖTER ALLAH DEYÜ DEYÜ!» bülbüller gibi keskin sosyalizm şakıdılar. Onları pekiyi tanıyanlara karşı bile önce «TEHLİKELİ ŞÖVALYE», sonra «Vazgeçilemez ve SAKINILAMAZ» lider kesilme ateşli hastalığına tutuldular.

«MAKSAT» ne idi? Her çağda «Milletvekili - Senatör» olmayı beceren bir ulu kişinin, söz dinlemez işçi akrabasına dediği gibi : «Siyasette balık gibi olacaksın! Dalga nereden çarparsa, öbür yana kaykılıp, dümeninde yan geleceksin.» Maksat, her ne olursa olsun «BAŞ OLMAK» değil mi?

Siz muharebede ölen bir askerin «Mareşal olduğunu gördünüz mü? Belki mezarı bile belli değil; adını etini kargalar yemiştir. Yaşıyacaksın, gözüm, başkalarını öldürüp onların omuzlarına basa basa yükseleceksin. Davranışını yakından görenler, yaptığında epey kalleşlik, hayli tabansızlık bulsalar bile; ölüler konuşmazlar. Az ötedekilere : «Külâhını kurtaran kaptandır». Şarktır bu; kim kime? Eloğlu ne yapmış, yapmış «üste» gelmiştir ya. Altta kalanın canı çıkmışsa, kabahat kendisinde. Ölülerle bir iş yapılamıyacağına göre; savaş sonunda ancak ayakta kalabilene «Başkumandanlık» rütbesi ve «Ma-

reşallık asâsı» verilebilir. Başka türlüsü olamıyacağı için kalleşlik «KURNAZLIK» yerine geçer, tabansızlık çabaya süreklilik getirmiş sayılır.

«Sosyalist ahlâk», yahut «İnsancıl namus» mu? Kısa vâde «Gerçeklik» önünde yenilenlerin ahlâkı ve namusu aranır. «Küçük - burjuva» alışkanlıklarını bırak. Gömülenler tanıklık edemezler. Düşman, enayi değil gizli dosyasını yaysın. Tarihî dosyalar ele geçse, «BEYAZIT MEYDANI» ne güne duruyor? Buna karşılık, ŞARK aydını demişler ona. «LÂLE» yi, isterse bir soylu çiçek, dilerse boyuna takılmış kızgın demir anlamına çekiverir. Sen Edebiyata, Şiire, Müziğe, Tiyatroya, Romana davula, zurnaya bak. Babas'nı satmıya «Evrensel Dehâ», ihanete «TAKTİK inceliği» denilir. Kâğıt bu : Üzerine yazılanı «almam» diyebilir mi? Üstelik, Sümer medeniyeti batmış, Gilgameş Destanı kalmıştır. Prensip savaşı unutulur : Edebiyatı, kuşaktan kuşağa masallaşır.

Demek, Antika soylu burjuva sosyalizmi dünkü, bugünkü değil. Kimi batağın içinde solucan, kimi gizli servislerin gölgesinde «Devlet kuşu», kimi, «Viran olası hânede evlâd'ü iyâl var» siperinde «Tarikat» müridi veya şeyhi. Kimi yabancı ülkelerde «Vatan aşkını» ezip ezip suyunu içen peygamber. Kimi ana yurdun kapı arkasında baltayı bulunca, kutupları keşfetmiş tatsız tuzsuz Deli Bekir. Kimi, bilinen eşeği alafranga boyalarla telliye pullıya babasına satmıya çalışan Kayserili.

Niçin, iğri oturup, doğruyu söylemiyelim? Bu toprak düşünür yetiştirmez : «Bir ben müstesna» havası; «Bilim adamı», yahut «Büyük cengâver» ecnebi vizesi almamışsa kabul edilemez, suyu, yeni midir? «Yeni» sosyalistler o katakompların arasından güneşe çıktılar. Sonra, eski «Gerçeklikler»; hep bozgun. Doğru dürüst ne maaş, ne rütbe. Böyle hortlaklar, kâbuslar değil mi Türkiye'de sosyalizmi kırk yıl geciktiren ve işçi sınıfı hareketinin canına okuyan? Bunlara soluk aldırtmamalı. Hele enayilikleri hiç benimsenebilir mi?

Onun için, kimi «yeni» sosyalistleri pek yadırgamamalı. Bu eğilim sınıf ve tarih köklerinden geldiği ölçüde dayanıklı. Kısa vâdeli «Gercekçilik» ten her sosyalistin uzak düşmesini beklemek «AKILCIL» olamaz. Eskiler de, Yeniler de bunu anlamalıdırlar ve anlıyorlardır. İklim açıkgöz yetistiriyor. Aç'kgözün eskisi gibi yenisi de bulunacaktır. Yenilerinin, eski açıkgözlerden daha az açıkgöz olmalarını dilemek insafsızlık olur. Proletarya sosyalizmi işçi sınıfının eline geçip gelişinciye dek, Küçük - burjuva ve Burjuva Sosyalizmi açıkgözlüğünü sekterliği ile yarıştıracaktır.

O da onun görevi. Proletarya Sosyalizminin görevi de : «Düşünce ve Davranışı Mihenk taşı tutmak, ne «Eski», ne «Yeni» Sosyalistleri (sırf «yeni» yahut «eski» oldukları için) toptan bir torbaya doldurmamaktır. Halkımızın : «Eskiye itibar olsa, bit pazarına nur yağardı» sözü kadar, «Yeni Memmed Ağa kesesini düşünür» şarkısı da yerinde söylenmelidir ve söylenecektir. Kimsenin kara gözleri için gözyaşına bakmamalıdır. Ona göre sosyalizmin düşünce ve davranışında herkes hizaya gelmelidir. Çünkü Kişi TAPINCI ile kişi SAPINCI, bir madalyanın iki yüzüdür.

türkkaya ataöv

yunan iç savaşının gerçek yanı ve truman doktrininin asıl amacı

Dünya ve Amerikan tarihinde «Truman Doktrini» diye bir olay vardır. Tüm devrimci güçleri ilgilendiren çok önemli bir açıklamadır bu. Komşumuz Yunanistan ile Türkiye'yi vesile edinerek ilân olunmuştur. Bu yüzden, bir kat daha önemlidir bizim için. Amerika'nın resmî açıklamalarına ve memleketimizdeki o zamanki tepkilere bakılırsa, Amerika Birleşik Devletleri'nin İkinci Dünya Savaşından sonra, barış uğruna «dünya çapında sorumluluklar yüklenmesinin» işaretidir bu. Amerika'nın «inzivadan çıkışı» nın belirtisi, Sovyetler Birliği'ni «çevreleme siyaseti» nin başlangıcıdır.

İkinci Dünya Savaşından sonra Batı dünyasında ortaya çeşitli efsaneler atıldı. **Bu efsanelerden biri de Truman Doktrininin barış uğruna yapılmış bir hareket olduğu üstüne bugüne dek sürdürülmüş olan propagandadır.** Türkiye'de de bu açıklama bir kurtarıcı gibi kabul edilmiş, Truman'ın adı yüksek öğretim kurumlarımızın yetkili organlarında barış ödülü için aday olarak ileri sürülmüş, türlü yayın organları Truman Doktrinini uzun yıllar yanlış anlamış, yanlış yorumlamışlardır.

Oysa, Amerika tarihinin özellikle 1898'den sonraki döneminde hiçbir zaman bir inziva siyaseti izlemediğini ve hem zenginlik, hem de siyasal ve ekonomik kurumlarını yaşatabilmek için bilinçli olarak bir emperyalizm siyase-

ti gütmüş olduğunu artık, anlamak gerekir. Bu noktayı, **Amerikan Belgeleriyle Amerikan Emperyalizminin Doğuşu** ([1]) adlı araştırmamda ispatladım sanıyorum.

Amerikan tarihinde bir yenilikmiş gibi gösterilen Truman Doktrini de emperyalist siyasetin yeni ve daha genel bir aracı olmaktan başka bir şey değildir. Bununla ilgili ve gene **AYDINLIK** dergisi için hazırladığım bazı konuları şimdilik bir tarafa bırakarak, Truman Doktrininin çıkışı ve buna asıl vesile olan Yunan solunun 1945'den sonraki durumuna dönüyorum. Bu konuda da Amerikan ve İngiliz belgeleri, Yunan iç savaşının amacı, Yunan solunun niteliği ve Batı'nın tepkisini açıklamaya yetmektedir.

24 Şubat 1947'de Washington'daki İngiliz Büyükelçisi, Amerikan Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Dean Acheson'u görüp, hükûmetinin artık Yunanistan'dan çıkmağa kararlı olduğunu söylemişti. İngiltere emperyalizmin bekçiliğini Amerika'ya devrediyordu. Teklif Başkan Truman'a, çok önceden kararlaştırdığı yeni bir uygulamayı ilân için fırsat vermişti. 12 Mart 1947'de Amerikan Kongresinde okuduğu ve bundan böyle Truman Doktrini ([2]) diye diye bilinen bildiri Yunanistan ve Türkiye'ye 400 milyon dolarlık yardım vâdedip sivil ve askerî personel gönderilmesini öngörüyor, fakat çok daha önemli olarak, genel havasıyla Amerika'nın savaş sonrası değişiklikleri engelleme görevini yüklendiğini açıklıyordu.

Amerika'ya kalırsa, **—Amerikan ihtilâli de çoktan bitmiş olduğuna göre — artık ihtilâller, dönüşümler, değişmeler sona erecekti. Truman kendi ülkesindeki tutucu çevrelerin sözcülüğünü yapıyor ve bütün dünyadaki tutucu unsurlarla da işbirliği ilân ediyordu.** İkinci Dünya Savaşı gibi bir çatışmadan sonra büyük uyanışların beklenmesi normal olduğuna göre, bir yardım bildirisinin içine bir tutuculuk doktrinini sıkıştırmak ölçüsüz bir körlük olarak da tanımlanabilir. **Truman yeryüzünde bütün dinamizmi aslında devrimci güçlere bırakıyor, ölmekte olan imparatorluklar da dahil olmak üzere, Batı düzenindeki değişme girişimlerine karşı bekçilik edeceğini açıklıyordu.** Amerika değil mi ki komünizme karşıydı, ne derece oligarşik olursa olsun, Yunanistan'da da her türlü hükûmeti destekleyecekti.

Konuşmayı emperyalizmin tecrübeli uygulayıcısı Churchill desteklemiş, İşçi Hükûmeti pek beğenmemişti. Fransa'da şüpheler belirtiliyor, İtalya ise yeni bir savaştan korkuyordu. Wallace - Truman'ı savaş hazırlamakla itham eden, eski Başkan Yardımcılarından Henry Wallace - İngiltere, Fransa ve

(1) Türkkaya Ataöv, **Amerikan Belgeleriyle Amerikan Emperyalizminin Doğuşu**, Ankara, Doğan Yayınevi, 1968.

(2) Royal Institute of International Affairs, **Documents on International Affairs**: 1947 - 1948, London, Oxford Üniversity Press, 1952, s. 2. Truman 12 Mart konuşmasını yaptıktan 13 gün sonra, 2.5 milyon hükûmet memurunun güvenlik soruşturmasından geçmesi için bir emir imzaladı. Truman şöyle diyordu: «Eh, Demokrat Partiye komünist yakıştırması son bulur artık.» David Horowitz, **From Yalta to Vietnam: American Foreign Policy in the Cold War**, Middlesex, Penguin, 1967, s. 97; D. F. Fleming, **The Cold War and Its Origins**, New York Doubleday, 1961, C. I, s. 468.

İskandinavya'ya giderek yaptığı konuşmalarda Truman Doktrininin askerî yönünü eleştiriyordu. Amerika'da resmî ağızlar Wallace'ın pasaportunu elinden almak gibi tepkilere kadar tedbirler düşünmüşler, hattâ 1796 Kanununa dayanarak muhakeme edilmesini bile isteyenler olmuştu. Öte yandan Churchill, daha bir yıl önce, Fulton'da, ünlü «demir perde» konuşmasını yaptığı zaman, bunu çok kimse beğenmemiş, fakat konuşma özgürlüğüne set çekilmemişti. Macaristan'da bu sırada yer alan iktidar değişikliğini Truman Doktrininin ilânına yoranlar varsa da, oradaki Küçük Esnaf Partisi Hükûmetinin düşmesi kaçınılmaz sayılmalıdır.

Truman Doktrininin ilânının «soğuk savaş»ı başlatmadaki büyük rolüne değinmek için önce şunu hatırlatalım: Dışişleri Bakanları Moskova Konferansı 10 Mart 1947'de açılmıştı. Yunanistan ve Türkiye'ye yardım vâdeden Truman Doktrini tam iki gün sonra açıklandı. Moskova Konferansının pürüzlü konularından biri savaş zararlarını ödeme sorunu olduğu için Truman'ın bu hareketinin Moskova Konferansı açılır açılmaz yer alması, iki tarafın uzlaşma olanaklarının azalmasına yol açmıştı.

Sovyetler Birliği'nin de katıldığı bir zirve toplantısı daha henüz başlamışken onu uluslararası bir anti-komünizm «cihad»ıyla sabote eden Truman Doktrini, aslında, başka ülkelerin içişlerine karışmak şekline bürünecekti. Eski sömürgeci İngiltere Amerika'ya başvurmaktan başka yol göremeyecek kadar Yunanistan'ın sorunlarını çözmekten âciz kalmıştı.

Truman Doktronini olduğu kadar, savaş yıllarının dönüm noktası olan 1947 yılının olaylarını anlayabilmek için, Yunan İç Savaşının ardındaki gerçeği bilmek gereklidir. Başkan Truman'ın Amerika «hayat tarzı»nı benimsemeyeceklere karşı açacağı ideolojik «cihad»ın başlangıcı bu iç savaş olmuş, Truman dünyanın artık kesin çizgilerle ikiye bölündüğünü bu vesileyle ilân etmişti.

Bugün Vietnam'da olduğu gibi, Yunanistan'da da Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin niteliği, «Kuzeyden yapılan saldırı» gibi yanıltıcı ve doğru olmayan birtakım sözlerle uzun süre yanlış yansıtıldı. Orada da Amerika, halk üstünde büyük baskısı olan gerici bir hükûmete destek oldu, büyük şehirlerin dışındaki gelişmelere cephe aldı ve İkinci Dünya Savaşı sırasında faşizme başarıyla karşı koyarak halk tarafından tutulan sol hareketi ezmeğe kararlı olan İngiltere'nin yardımına koştu.

Kabul etmek gerekir ki, Amerika'nın Yunanistan ile ilgisi bir müdahale niteliğindeydi. Bazı Amerika'lıların bunu «iyi niyetle» bezenmiş göstermeleri yakın zamanlara kadar ileri sürülen efsânenin yanlışlığını örtmeğe yetmemektedir. Amerika'nın müdahalesi isyana kalkışanları bastırmak şeklinde gösteriliyorsa da, bu türlü görüntüler olaylarla ilgili gerçekleri gizleyememektedir. Bu efsânenin merkezinde Amerikan Başkanı **Truman'ın «silâhlı bir azınlık ya da dış baskılarla boyunduruk altına alınmağa karşı koyan özgür halkları destekleme» sözleri** yatmaktadır [3]. Başkan Truman'ın 12 Mart

---

(3) Joseph M. Jones, **The Fifteen Weeks**, New York, the Viking Press, 1955, s. 272.

1947'de Amerikan Kongresinde yaptığı ünlü konuşmasının bazı cümlelerini ve yargılarını hatırlayalım:

«... Yunanistan'daki Amerikan İktisadî Heyeti ile Amerikan Büyükelçisinden gelen ilk raporlar, Yunanistan özgür bir ulus olarak hayatta kalacaksa, yardımın gerekli olduğuna dair Yunan Hükûmetinin görüşünü desteklemektedir... **İnsanî ihtiyaçlar ve sefaleti istismar eden militan bir azınlık, ekonomik gelişmeyi bugüne dek imkânsız kılmış olan siyasal karışıklığı yaratmayı başarmıştır.** Yunan devletinin varlığı bile, kuzey sınırları başta olmak üzere, hükûmet otoritesine birçok noktalarda karşı gelen komünistlerin önderliğindeki birkaç bin silâhlı kişinin terörist eylemleri ile, artık tehlikeye düşmüştür. Bu arada Yunan Hükûmeti duruma egemen olamamaktadır. Yunanistan kendine yeterli ve saygı duyulan bir demokrasi olacaksa, yardım görmelidir. Yunanistan'a yardım etmekte olan İngiliz Hükûmeti 31 Mart'tan sonra hiçbir ekonomik ya da malî yardımda bulunmayacaktır. Durum tezelden harekete geçmeyi gerektirecek önemdedir. **Yunanistan'a verilecek parayı bizim denetlememiz çok önemli bir noktadır.** Yunan Hükûmeti geçen yıl yapılan bir seçimle işbaşına gelmiştir. 692 Amerikalı da dahil olmak üzere, yabancı gözlemciler, bu seçimi Yunan halkının görüşlerini doğru olarak belirttiğine inanmaktadırlar. **Yunanistan'ın komşusu Türkiye de dikkatimize hak kazanmıştır.** Türkiye'nin de dış yardımımıza ihtiyacı vardır. Silâhlı bir azınlık ya da dış baskılarla boyunduruk altına alınmağa karşı koyan özgür halkları desteklemenin Birleşik Devletler'in siyaseti olması gerektiğine inanıyorum.»

Yıllar sonra Başkan Lyndon Johnson'un Vietnamlı gerillacıları Ngo Dinh Diem'in «ekonomik mûcize»sini engellemekle suçlaması gibi, Harry Truman da 1947'de faşist Alman işgâlinden daha yeni çıkmış bir ülkede ekonomik kalkınma olamamasını içteki bir azınlığa ve dış etkilere yoruyordu. Doğruluğundan kuşkulanılmaması gereken verilermiş gibi, Amerika'nın yıllarca kabul ettirdiği efsaneler tarih yorumunu değiştirmiş, insanları yanıltmıştır.

BİRİNCİ EFSANE

Bu efsanelerden biri 1941-1944 yıllarındaki Yunan gerillacılarının Stalin'in deneti altında ve onun yayılma politikasının bir beşinci kolu gibi çalışan birtakım teröristler olduğudur. Hatırlamak gerekecek ki, Almanlar Yunanistan'ı Nisan 1941'de işgal ettiler. İşgâlleri Kasım 1944'e dek sürdü. Bu zaman içinde, Yunanistan birtakım Quisling hükûmetleriyle yönetildi. Yabancı faşist işgâline karşı Ulusal Kurtuluş Cephesi (EAM) daha Eylül 1941'de kurulmuştu. Bu örgütün derlenip toplanmasına, gerçekten Yunan Komünist Partisi (KKE) ön-ayak olmuştu. Fakat EAM hareketine daha sonraları Profesör Svolos'un Popüler Demokrasi Birliği, Sosyalist Partisi, Birleşmiş Sosyalist Partisi ve Tarım Partisi de katılmışlardı (4). Faşizme karşı ortak mücadelede EAM hiçbir Yunanlıyı şu ya da bu partiden diye geri çevirmedi, hattâ

---

(4) Leften Stavros Stavranos, **Greece: American Dilemma and Opportunity,** Chicago, Regnery, 1952, s. 69.

kralcıları bile. [5] Yunan generali Safaris bu mukavemet hareketine liberal politikacıların katılmadıklarını, «iş yapmayıp sadece konuştuklarını» söylüyor. [6] EAM, Ulusal Kurtuluş Ordusunu (ELAS) Aralık 1942'de kurduğu zaman, Yunan dağlarında gerillacılar savaşa başlamışlardı bile. Bazı tutucu mukavemet guruplarına da rastlanıyorsa da, ELAS hepsinden kalabalık ve halka en yakın olanıydı. **ELAS gerçek anlamında bir Ulusal Kurtuluş Cephesi olmuştu.** Hareketin içinde papazlar da vardı, işçiler de [7]. Amerikan tarihçisi McNeill'in de kabul ettiği gibi, 1944'ün sonunda EAM'a tam 2 milyon kişi bağlıydı [8]. Öbür ufak tefek mukavemet gurupları ya İngilizlerin kanadı altına girmiş, ya da sonunda Almanlarla ve İtalyanlarla işbirliğine sürüklenmişlerdi [9]. EAM örgütü Eylül 1942'de yayınladığı bir broşürde ise, halkı açlık ve hastalığa karşı korumak istediğini ve halkı işbirlikçiler ve müstevlilere karşı aktif ve pasif direnmeye çağırdığını belirtiyor, işgâlin sona ermesinden sonra da, savaşı yürütüp zafere ulaşan kuruluşların yeni hükûmeti kurarak bütün kişi özgürlüklerini geri getirmesini, genel bir af ilân edilmesini ve yeni bir seçime gidilmesini öngörüyordu [10].

EAM'ın savaş sırasında Yunan halkını, kurtuluş mücadelesini temsil ettiği kabul olunmalıdır. EAM ve ELAS'ın niteliklerini belirtmek için egemenlik bölgelerindeki bazı yeni uygulamalarını özetlemek yararlıdır: Komünist olmayan Yunanlı yazar Sarafis'e göre, ELAS kıt'alarının köylü evlerine müdahale ettikleri görülmemişti, kimsenin malına dokunulmuyordu. Almanlarla işbirliği yapanlar dışında [11]. **Köylerde halkın seçtiği komiteler kurulmuş, kadınlara ilk defa oy kullanma hakkı tanınmıştı. Her türlü muhakemeler halk mahkemelerinde, halk önünde yapılıyordu. Yunanistan'ın kurtarılmış bölgelerinde halk kendi-kendini-yönetime şimdiye dek hiç görülmedik bir ölçüde katılmaktaydı. «Uygarlık ve kültürün yararları dağlık bölgelere ilk olarak varmaktaydı. Okullar, bölgesel yönetim, mahkemeler ve savaşın durdurduğu kamu hizmetleri tekrar çalışmağa başladı. Tiyatrolar, fabrikalar ve parlâmenter meclisler ilk defa harekete geçtiler.»** [12] **Kooperatifler ve tarım okullarının sözü ediliyor, parasız hastahaneler tasarlanıyordu.** EAM ve ELAS Yunan halkını demokrasi yolunda eğitiyordu. Halk bu deneyleri ne o ana dek geçirmişti, ne de daha sonra tekrar gördüğü oldu.

Bu gelişmeler içersinde Yunan Komünist Partisinin (KKE) yeri neydi?

---

(5) Leften Stavros Stavrianos, «The Greek National Liberation Front (EAM); A Study in Resistance Organisation and Administration», **Journal of Modern History**, C. XXIV, No. 1. (March 1952), s. 42-55.

(6) Stefanos Sarafis, **Greek Resistance Army: The Story of ELAS**, London, Birch Books, 1951, s. 9.

(7) W. H. McNeill, **Greek Dilemma: War and Aftermath**, Philadelphia, 1947, s. 99.

(8) **Ibid.**, s. 132.

(9) Stavrianos, **Greece, op. cit.**, s. 72.

(10) McNeill, **op. cit.**, s. 92.

(11) Sarafis, **op. cit.**, s. 33.

(12) Stavrianos, **op. cit.**, s. 9.

Partinin savaştan önceki başkanı Nikos Zahariades işgâl yıllarını Dachau toplama kampında geçirmişti. Komintern ile yakın ilişkileri olan, Moskova'da eğitilmiş bir ihtilâlciydi. Savaş yıllarında onun yerine geçen Yorgi Siantos ise pratik görüşlü bir Yunan köylüsüydü. Komünizmin uluslararası örgütleriyle bir ilişkisi olmamıştı. Savaş yıllarında kendi de işgâl altında olan Sovyetler Birliğine Siantos ile ilgilenebildi, ne de onun partisiyle. Yunanistan'daki İngiliz Büyükelçisi Sir Reginal Leegar da «savaş yıllarında Sovyet Hükûmeti Yunanistan'ı pek az düşünebildi» diyor ([13]). General Sarafis'in Kızıl Ordu'dan bir kez silâh yardımı istediği, fakat Sovyetler'in veremedikleri de ileri sürülmektedir ([14]). Siantos'un 26 Temmuz 1944'e dek Sovyetler ile hiçbir şekilde ilişki kurmadığı belirmektedir. Bu tarihte ise, Albay Popov ELAS karargâhını ziyaret ederek mukavemet ileri gelenlerinden, bazı siyasal isteklerinden vazgeçerek İngilizlerin destekledikleri hükûmete katılmalarını istemişti ([15]).

Tanınmış bir Yunan anti-komünisti olan Kousoulas EAM'ı şöyle tanımlıyor: «**İşgâlin en umutsuz saatlerinde EAM'ın açıklamaları karanlığı yırtarak, tutsak bir ulusa avuntu ve cesaret veren parlak bir umut ışığı oldu**» ([16]). 3 Aralık 1944 Pazar günü Atina'daki İngiliz askerleri ateş açtıkları zaman, terörizm suçunu işte, bu Yunan soluna yüklemeye özel dikkat göstermekteydiler. Halka ve Kurtuluş Cephesi mensuplarına ateş emrini verdiren İngiliz Başbakanıydı. Churchill Atina'daki İngiliz Komutanı General Scobie'den «işgâl edilmiş bir şehirde, bölgesel ayaklanmaya» karşı koyar gibi davranmasını istiyordu. ([17]). **Churchill'in bu tavrı emperyalizme karşı başkaldıran herkesin aslında terörist olduğu konusundaki inancını gösteriyordu.** Fakat 17 Şubat 1945 tarihli **New York Post**'a yazan Leland Stowe bize bambaşka bir görünüm çiziyor:

> «Kaç yıldır tanıyıp namuslarına güvendiğim yarım düzüne kadar İngiliz ve Amerikan gazetecisiyle Atina'da karşılaştım. Ekimin yarısından bu yana Yunanistan'ın bir ucundan öteki ucuna gezip durmuşlardı. Bu usta gazeteciler Atina'da [İngilizler tarafından] silâha başvuruluncaya dek terör havasına benzeyen hiçbir şeye rastlamadıklarını söylüyorlar. **Collier's**'den Frank Gervasi ve **Chicago Sun**'dan M. W. Fodor, Thebes, Lamia, Larissa ve birkaç yüz millik gezilerinde öbür şehirlerde ne yağma görmüşlerdi, ne de «katliâm». Vahşet hikâyelerinin doğru olup olmadığını ortaya çıkarmak istemişler, hiçbirinin izini bulamamışlardı» ([18]).

İngilizlerin ateş açtıkları ana dek Yunanistan'da terör havası olmadığı

---

(13) Sir Reginald Leeper, **When Greek Meets Greek,** London, Chatto and Windus, 1950 s. XVI.

(14) Sarafis, **op. cit.**, s. 225.

(15) Dimitrios G. Kousoulas, **Revolution and Defeat: The Story of the Greek Communist Party**, London, Oxford University Press, 1965, s. 193.

(16) **Ibid.**, s. 151.

(17) Stavrianos, **op. cit.**, s. 134.

(18) **Ibid.**, s. 124-125.

Batılı kaynaklarla ispatlanabileceği gibi, Sovyetler Birliği'nin EAM'a «saldırgan bir siyaset» dikte ettirdiği savı da gerçeklerden uzaktır.

Churchill'in kendi **Anılar**'ında belirttiği gibi, 29 Ağustosda Caserta yakınlarında Papandreou ile buluştuğu zaman, ona «**bir ön kriz beklemeden durup dururken ilk darbeyi vurmak çok arzu edilir birşeydir. EAM'ın önüne geçmenin en iyi yolu budur**» demişti ([19]). İngiliz Dışişleri Bakanına 7 Kasım 1944'de yazdığı bir yazıda da «Papandreou'nun Kraliyet Yunan Hükûmetini desteklemek için İngiliz kuvvetlerini kullanmada tereddüt etmemeliyiz» demekteydi ([20]). Churchill 3 Aralıkta Yunan halkına ateş emrini verdiği zaman kendi kabinesine de danışmamıştı. **Anılar**'ında gece saat ikiye dek bunu sadece Anthony Eden ile konuştuğunu söylüyor. 5 Aralıkta Atina'daki İngiliz General Scobie'ye gönderdiği bildiride de şu emirleri verdiğini belirtmekte:

> «... Şehre [Atina'ya] yaklaşan EAM - ELAS guruplarını nötralize etmek ya da ortadan kaldırmakla sorumlusun. Sokaklarda tam denetim kurmak ya da bazı insafsızları toparlamak için dilediğin emri vermekte serbestsin. Atina'da İngilizlere ya da bizim işbirliği yaptığımız Yunan yetkililerine karşı gelen her silâhlı erkeğe ateş etmekte tereddüt etme. **İşgal edilmiş bir şehirde gelişmekte olan bölgesel ayaklanmayı durdururmuş gibi hareket etmekten geri durma.** Atina'yı ele geçirmeli ve orada egemen olmalıyız. Bunu yapabilirsen kan dökmeden başarman tabiî büyük birşey, fakat gerekirse kan dök.»

5 Aralıkta Atina'daki İngiliz Büyükelçisi Leeper'e gönderdiği ([21]) yazıda da «sen ve Papandreou [İngiliz Generali] Scobie'den emir alacak, ikiniz de onu destekleyeceksiniz» diyordu ([22]). Yunan devlet adamı İngiliz generaline tabî olacaktı. Üç gün sonra, ayrıca General Scobie'ye gönderdiği yazıda «açık hedef EAM'ın yenilgisidir. Savaşın durması arka plânda kalır demekteydi. ([23]). Takviye güçleri ve muhtemelen Feld - Mareşal Alexander'i birkaç güne dek yollayacağını söylüyordu. Churchill'in bu tutumu İngiliz Avam Kamarasında bile eleştiri konusu oldu. Şöyleydi eleştiri: İngiliz kuvvetlerinin Yunanistan'da ve Avrupa'nın bazı başka yerlerinde demokratik güçleri silâhdan arındırmak ve düşmanı yenilgiye uğratmakta bu denli kahramanca yardım eden halkçı hareketleri bastırmak için kullanıldığı söyleniyordu.

Görüldüğü üzere, İngiliz savları asılsızdır. Ekim 1944'de Churchill Stalin'e Balkanları iki etki bölgesine bölmeyi önermişti. İngiltere Yunanistan'ı kendine ayırmış, Sovyetler Birliği'ne Bulgaristan, Romanya ve Macaristan'ı bırakmış, Yugoslavya da yarı yarıya bölüşülmüştü. Churchill'in kendi sözleriyle, «Stalin... Ekim [1944] anlaşmasına tamamıyla sadık kalmış ve Atina sokaklarında komünistlerle çarpışırken, **Pravda** ya da **Izvestia**'dan bir tek

(19) Winston Churchill, **The Second World War: Vol. VI, Triumph anr Tragedy**, Boston, Houghton Miffin, 1953, s. 284.

(20) **Ibid.**, s. 286.

(21) **Ibid.**, s. 289.

(22) **Ibid.**, s. 290.

(23) **Ibid.**, s. 291.

kınayıcı ses yükselmemişti.» ([24]). Stalin öbür ülkelerle, oradaki ihtilâl girişimleriyle ilgilenemiyor, uzak duruyordu. Büyük yıkıntıya uğradığından, daha çok Sovyet toprakları üstünde yeniden bir toplum yapımına yönelme çabası içindeydi. Savaş boyunca EAM'ın hiçbir işine karışmadı. Sonunda ağzını açınca Yunan solunu frenleyecek sözler etti o kadar.

EAM'ın İngilizlerle olan ilişkisine gelince, onlardan kuşkulanmak için sayısız neden sıralanabilirdi. Önce, İngilizler Yunan Kralını ve sağcıları destekliyorlardı. Tüm kurtuluş mücadelesi sırasında ve Aralık ayındaki çarpışmalarda onların yanında yer almışlardı. EAM gene de, gerek Batı devletlerine karşı hesaplı bir açıklık içinde oluşundan, gerekse Sovyetler Birliği'nin uzakta duruşundan ötürü Sürgündeki - Hükûmetle önce Kahire'de, sonra 1943 ve 1944'de Lübnan ve Caserta'da ilişki kurdu. Stavrianos'a göre, Kahire ilişkisi ve o sırada İngiltere'nin kralı desteklemesi «Yunanistan'daki iç savaşın başlangıcı» oldu ([25]). Oysa Yunanistan'ı 1945 yazında ziyaret etmiş olan Leeland Stowe EAM'ı şöyle tanımlıyordu: «**EAM, Yunanistan'daki bütün yiğit, yürekli ve aydınlanmış olanları, gençler içinde en canlı, olgunlar arasında en açık görüşlüleri içine alan gerçek bir halk hareketiydi.** ([26]) **İngiliz ve Amerikan hükûmeti de bu soruna aynı gözle bakmak istemiyordu. Bakacak olsa, bir halk hükûmeti sonucu kendiliğinden ortaya çıkacaktı. İngilizler bir halk hükûmeti değil, sağcı unsurların çok ağır basacağı bir kralın peşindeydiler. Bu isteklerinin sonucunda ise Yunanistan'da iç savaş olduyani istemediklerini söyledikleri şey.**

İKİNCİ EFSANE

Batı ikinci bir efsaneyi de uzun bir süre yaşatmağa çalıştı. Bu efsane gerillacılarla hükûmet arasında çatışma başlar başlamaz, başkaldıranların bütünüyle kendi denetimleri altında olmayan bir hükûmeti kabul etmedikleri uydurmacasıdır. Aralık 1944 katliâmından sonra ELAS, İngilizlere, işbirlikçi Yunan hükûmetlerine ve sağcı «X» birliklerine ([27]) karşı çarpışmak için, yeni baştan silâh kuşanmak zorunda kaldı. Oysa 12 - 13 Aralık 1944'e dek diplomatik konuşmalardan umut kesilmemişti. Siantos ile Scobie anlaşma ortamı aramışlar, İngiliz Generali bütün ELAS örgütünün silâhları bırakmasını istemiş, buna karşılık kralcı, sağcı ve giderek işbirlikçilerin silâhtan arınmasına yanaşmamıştı. 15 Aralıkta bile, ELAS Merkez Kurulu iktidarı almak istemediğini, yalnız solcuların temsil edildiği bir hükûmetten yana olmadığını ilân ediyordu ([28]). Daha bir hafta önce, 6 Aralıkta İngiliz Generalinin emriyle

---

(24) Ibid., s. 293; L. S. Stavrianos, **The Balkans Since 1953**, 1961, s. 825.
(25) Stavrianos, op. cit., s. 102.
(26) Fleming, op. cit., C. I, s. 185.
(27) W. Byford - Jones, **Grivas and the Story of EOKA**, London, Robert Hale, 1959, s. 28 - 29.
(28) Todd Gitlin, «Counter - Insurgency: Myth and Reality in Greece», **Containment and Revolution**, der., David Horowitz, London, Anthony Blond, 1967, s. 156'dan EAM, **White Book, May 1944 - March 1945**, New York, Greek - American Council, s. 59.

İngiliz uçakları Atina'da Ardettos tepesinde bir EAM karargâhını bombalamışlar, birçok sivili de öldürmüşlerdi. EAM gene de anlaşma imkânlarını arıyordu. Churchill 25 Aralık 1944'de Atina'ya geldiği zaman EAM bir buluşma da istemiş, Churchill ise Yunanistan'ın «iç işlerine karışmak istemediği» gerekçesiyle bu öneriye yanaşmamıştı.

Bu koşullar altında, çarpışmalar devam etmiş, ELAS - Aitan, Faleron Körfezi, Selânik ve Patras'da birer toprak parçası dışında - bütün Yunanistan'a egemen olmuştu. İşte, bu noktada Amerikan uçakları iki İngiliz tümeni daha indirdiler. 4 - 5 Ocak gecesi ELAS Atina'dan çıkmak zorunda kaldı. İngilizler de kuşkulandıkları sivilleri yakalayıp Kuzey Afrika'ya taşıdılar. ELAS bu yolda Afrika'ya 14.500 Yunanlının alınıp kaçırıldığını öğrenince, o da bir o kadar sağcıyı toparlayıp kuzeye götürdü. Şubat ayı içinde yapılan Yalta Konferansında Stalin Churchill'e Yunanistan'da neler olup bittiğini sormuş, fakat İngiliz tutumunu eleştirmek niyetlisi olmadığını, sadece «bilgi edinmek istediğini» eklemişti (29). 11 Ocakda bir silâh bırakışma anlaşması, 12 Şubatta da Varkiza Andlaşması imzalandı (30). Andlaşmaya göre, ELAS iki hafta içinde silâhlarını bırakacak, hem Komünist Partisi, hem de EAM yasalar karşısında siyasal örgütler olarak tanınacak, fakat Plastiras hükûmetinde temsil edilmeyeceklerdi. Bu andlaşma yapıldığı sırada bile, ELAS Yunanistan'ın dörtte - üçünü denetimi altında tutuyordu. Yine de silâhları bırakıp sivil hayata dönmeyi kabul etmişti. EAM, taraftarlarına yayınladığı bildiride şöyle diyordu:

«12 Şubat andlaşması silâhlı savaşımızı sona erdirmektedir. Silâhlarınızı onurla bırakmak saati geldi. Fakat göreviniz bitmiş sayılmaz.

«Mücadelemizin ikinci büyük hedefi, yani halk egemenliğinin korunması ve ülkemizde demokratik gelişme için gerekli koşulların yaratılması gerçekleşmeyi bekliyor.

«Şimdi de kendinizi, ELAS'ın askerleri olarak gösterdiğiniz inanç, ilgi ve disiplinle bu büyük hedefe vereceğinize güvenliyiz» (31).

1945 - 1946 yıllarında kurulan Yunan hükûmetleri zayıf, geri ve beceriksizdi. En başarılı oldukları konu, sağcı olmayanlara karşı yürüttükleri terör kampanyasıydı. **Ocak 1946'da Dışişleri Bakanı Sofinopoulos bile, devlet organları terörizme son vermeyecek olurlarsa serbest seçim yapılamayacağını söyleyerek istifa etti. 9 Martta da Başbakan Yardımcısı Kafandares seçimleri bir «komedi» olmakla nitelendirerek ayrıldı** (32). Sovyetler seçimlere katılmalarını öğütlemekle birlikte, EAM ve KKE, bir bağımsızlık gösterisi içinde ve protesto amacıyla katılmadılar. EAM ve KKE'den başka, seçimlere Svolos Sosyalistleri ile komünist olmayan üç parti de katılmadı. Kralcılar aşağı yukarı rakipsiz girdikleri seçimlerden tabiî zaferle çıktılar. Sağcı te-

---

(29) Edward R. Stettinius, Jr., **Roosevelt and the Russians: The Yalta Conference**, New York, Doubleday, 1949, s. 217.

(30) 20 Ekim 1945 Varkiza Andlaşması: **Keesing's Contemporary Archives: 1943 - 1946, s. 7486.**

(31) Stavrianos, **op. cit., s. 144 - 145.**

(32) **Gitlin, op. cit., s. 161.**

rör, temposunu arttırıyordu. Bu koşullar altında kralın dönmesi için bir de plebisit yapıldı. 1946 bahar ve yaz aylarında, 10.000 kadar gerillacı zaten dağa çıkmışlardı. İstemediği ve hazır olmadığı bir sırada solun omuzlarına bir iç savaş yükü yükleniyordu.

ÜÇÜNCÜ EFSANE

Üçüncü efsane, solcuların, komünistlerin ya da EAM'ın 1946'da iç savaşı körükledikleri ve ondan sonra da geliştirdikleridir. Komünist Partisinin, seçimlerin geleceği belli olduğu zaman bile, Şubat 1946'ya kadar silâhlı savaştan yana olmadığı anlaşılıyordu. General Markos Vafiades'in dağlardaki gerilla hareketini düzenlemek için ancak Ağustos 1946'da gönderildiğini Kousoulas gibi anti-komünist yazarlar söylüyor ([33]). İlk silâhlı çeteler daha komünistler ortada yokken dağa çıkmış olup, asıl bunların varlığı KKE'yi bir an önce karar vermeğe zorlamıştır ([34]). Birçok köylü siyasal baskıdan, açlıktan ya da öbür arkadaşları dağa çıkmış olduklarından sağın iktidarda oluşuna bakmadan, devletin askerî ve hukukî olanaklarının kendilerine karşı kullanılacağını bildikleri halde ve barışçı bir düzeni çok özlemiş olmalarına rağmen, silâhlı başkaldırma yolunu seçmişlerdi.

Bu arada, Ağustos 1946'da, İşçi, Liberal ve Muhafazakâr partileri temsilen Yunanistan'ı ziyaret eden bir İngiliz parlâmento heyeti «silâhlı sağcı çeteler», «vergi ödemeyen zenginler» ve «kralcı jandarmalar»ın sözünü ettikten sonra, anayasa özgürlüklerinin geri getirilmesini, özel güvenlik yasalarının kaldırılmasını ve yeni bir seçime gidilerek tüm partilerin hükûmette temsil edilmelerini öngörmüştü. Heyetin programı Yunanistan'daki sol ve merkezin programıydı. İngilizler bu önerileri hiç dikkate almadılar. İngilizlerden sonra gelen Amerikalılar da aynı şekilde davrandılar. Aslında, rapor Ocak 1947'ye dek açıklanmadı bile ([35]).

Bütün bunlara rağmen, EAM ve komünistler liberal Sofoulis ile koalisyon olanaklarını araştırarak mücadeleyi dağdan indirmeye çalıştılar. McNeill'in söylediğine göre, Sofoulis ile yapılan görüşmeler Temmuz 1947'de sonuçsuz kalınca, gerillacılar bir iç savaş aracı olarak belirdi. Sofoulis görüşmelere son verdikten sonra bile, General Markos Vafiades 10 Eylül 1947 tarihli Times gazetesinde yayınlanan bir barış önerisinde bulundu. Amerikan ve Yunan hükûmetleri solun ve gerillacıların tüm ortadan kalkmalarını istiyorlardı. Onun için bu öneri de kabul olunmadı. İç savaşı sürdürmek isteyen Batılıların kendileriydi.

DÖRDÜNCÜ EFSANE

Yunanistan ile ilgili bir dördüncü efsane de Amerika'nın reformdan yana ya da ılımlı sosyalistleri desteklemeye hazır olduğu uydurmacasıdır. Bu efsanenin bir yan efsanesi de solcuların, kendi programlarının başkalarınca alınıp uygulanmasına dayanamadıkları ve işi gerillacılığa vurduklarıdır. Bir zamanlar Yunanistan için ileri sürülen bu yanlış görüş daha sonra

(33) Kousoulos, op. cit., s. 240.
(34) Gitlin, op. cit., s. 163.
(35) Ibid., s. 164.

«Diem'in ekonomik mucizeleri» perdesi altında Vietnam'da kullanılmıştır. Yeryüzünde değişikliklere karşı olan hükûmetler, aslında, bugün Lâtin Amerika'da uygulanan «İlerleme İçin İttifak» gibi birtakım programlar düşünerek orta sınıfı olduğu yerde daha da pekiştirme ya da yeni tamponlar yaratma yollarını ararlar. Hiç kuşkusuz, Truman hükûmeti desteklemek istediği sistem ve yöneticiler hakkında bilgiye sahipti. Hangi hükûmetlerle işbirliği yapması gerektiğini pek iyi biliyordu. Truman Doktriniyle Yunan Hükûmetine yardım etmek suretiyle o nitelikteki bir hükûmeti desteklemeye kararlı olduğunu ortaya koydu. Amerika totaliter bir hükümete «ekonomik ve askerî yardım» yapma kararındaydı. Zaten sağcı Yunan basını da Amerikan desteğinin bugüne dek yapılanların büyük ölçüde desteklendiği anlamına geldiğini yazmaktaydı. ([36]). Amerika sağcı unsurların bütün devlet mekanizmasını denetimleri altına almış olmalarını, sol önerilerin geri çevrilişini doğru buluyor olmalıydı. Yunanistan'da eninde sonunda kurulan düzen de zaten bunu ispatlıyor.

BEŞİNCİ EFSANE

Bir beşinci efsane de hükûmet af ilânına hazır olduğu halde, gerillacıların bunu kabul etmeyerek savaşa devam ettikleridir. Böylece, iç savaşı sürdürmede bir kez daha gerillacılar suçlu gösterilmek isteniyor. Sofoulis hükûmetinin 8 Eylül 1947'de bir af günü ilân ettiği, daha doğrusu, silâhını bırakanı affedeceğine dair bir öneri yayınladığı doğrudur. Yalnız, **Sofoulis sadece bir aftan söz ediyordu; düzende bir değişim olmayacaktı.** Ne yeni bir seçim yapılacak, ne kabine değişecek, ne iktidarda bir kımıldama olacaktı. Tarım ve endüstri düzeni olduğu gibi kalacak, hiçbir reforma gidilmeyecekti.

İkinci olarak, ordu, jandarma ve polis sağcıların denetinde, hattâ hizmetinde oldukça, affın gereklerine uyulacağı da çok su götürürdü. Varkiza Andlaşmasından sonra da af ilân edilmiş, bunu terör ve cinayetler izlemişti.

Üçüncü, af ilânı önerisi çok geç yapılmıştı. EAM, ateş - kesi de içine alan ılımlı bir program ileri sürmüş ve bu siyasal program ılımlı sol ile merkezin onayını da almıştı.

Dördüncü olarak, af önerisi Komünist Partisi üyelerine dek uzanmıyordu. Böyle bir öneri ise ancak aldatmaca olabilirdi. KKE üyelerini içine almayan bir öneri daha başından başarısız olmaya mahkûmdu.

Son olarak, gerillacılar umutlu görünüyorlardı. General Markos'un başkanlığında bir Özgür Yunanistan Geçici Hükûmeti 24 Aralık 1947'de ilân edilmişti. Hükûmet kurulduğunun ilânı genellikle gerillacıların kendilerini güçlü buldukları dönemlerde yer aldığı kabul edilirse, böyle bir zamanda sınırlı af tekliflerinin başarılı olamayacağı bilinmelidir.

ALTINCI EFSANE

Altıncı efsane de Yunanistan'da gerillacıların kuzeyden beslenip desteklendikleri ve bu destek kaybolunca da savaşı yitirdikleri uydurmacasıdır.

---

(36) Frank Smothers, William Hardy McNeill ve Elizabeth Darbishire McNeill, **Report on the Greeks**, New York, 1948, s. 32.

Bu efsane gerillacıları bir «saldırgan» olarak niteleme tasarısını kolaylaştırmıştır. Ayrıca, gerillacıların bütün başarıları da kuzeyde yabancı bir devletin yardımına bağlanabilmektedir. Yerine ve zamanına göre, bu devlet, bazan Sovyetler Birliği, bazan Çin, hattâ bazan Küba ve Kuzey Vietnam olabilmektedir. Daha açıkcası, kapitalist Batı'nın iddiası budur.

Yunanistan'daki duruma dönecek olursak, **Yunanistan'daki iç savaşa gerçekten dış yardım geldi; yalnız bu yardım önce İngiltere, sonra da Amerika tarafından yapıldı, Sovyetler Birliği ya da öbür Balkan devletleri tarafından değil. Üstelik, bu sadece «yardım» da değil, düpedüz askerî müdahaleydi. Ve bu müdahale içteki güçler dengesini değiştirerek sonucu saptadı.** İngilizler Kuzey Afrika'dan tümenler getirmişler, tanklar ve uçaklar kullanmışlardı. Ve sonunda 12 Şubat 1945'de iç savaşı sona erdirdikleri zaman, «İngilizler EAM'ı dağıtmak ve iktidara gözden düşmüş krallıkla onun körcesine intikamcı sağcı destekçilerini getirmek istiyordu» ([37]). Gerillacılar yaralıların bakımı ve eğitim gibi nedenler yüzünden Yugoslav, Arnavutluk ve Bulgar topraklarını zaman zaman kullandılarsa da, ellerindeki silâhlar Alman, İtalyan ve ele geçirilmiş İngiliz silâhlarıydı. Vietnam'da NLF'nin Fransız ve Amerikan silâhları kullanması gibi, Yunan gerillacıları da kuzeyden silâh yardımı almadılar. O kadar ki, **Truman 12 Mart 1947 tarihli konuşmasında bile gerillacıların başarılarının nedeni olarak dış yardımın sözünü edemedi.** Öyle ki, Stalin 10 Şubat 1948'de Yugoslavlarla konuşurken Yunanistan'daki başkaldırmanın durması gerektiğini bile söylüyordu. Stalin hâlâ Churchill'in önerdiği anlaşmaya bağlı kalıyor, İngiliz ve Amerikalıların Yunanistan'dan vazgeçmeyeceklerini söylüyordu ([38]). Kurulan âsi hükûmeti tanınmamıştı bile ([39]).

Gerillacılar sadece kuzey dağlarında değil, Peloponez'de, hattâ bazı Yunan adalarında da aktiftiler. Ve buralarda dıştan yardım görmüş olmaları zâten mümkün değildi. Buna karşılık, Amerikan savaş malzemesi kralcı güçlerin en küçük birliğine dek ulaştığı gibi, Amerikalı askerî uzmanlar da cephelere dağıtılmışlardı. **Amerikalılar kralcı güçlere yeni yapılmış olan napalm bombaları da dağıtmışlardı.** 1949 yazında kralcı güçler tam 197.000 kişi olarak saldırıya geçtikleri zaman karşılarındaki gerillacıların sayısı 17.000 idi ([40]).

Sonunda, savaş bitince Yunanistan bütünüyle Amerikan nüfuz bölgesi içinde kaldı. Bir toplum olarak da savaş bittiği günden bir adım öteye ulaşamadı.

---

(37) Howard K. Smith, **The State of Europe**, 1949, s. 232-234.

(38) Milovan Djilas, **Conversations with Stalin**, New York, Harcourt, Brace and World, 1962, s. 181-182.

(39) Kousoulas, op. **cit.**, s. 249. Stalin'in Yunan iç savaşının durdurulmasıyla ilgili sözleri için bak : Djilas, **op. cit.**, s. 164. Bir İngiliz tarihçisine göre, «**Yunan komünistleri yenildiler ve Yunanistan'ın içindeki unsurlardan ötürü değil, İngiliz müdahalesinden ötürü.** İngiliz harekâtı olmasaydı, Yunanistan'da Yugoslavya'daki rejim olurdu.» Hugh Seton Watson, **The Pattern of Communist Revolution**, London, Methuen, 1960, s. 217.

(40) Stavrianos, op. cit., s. 217.

Yunan iç savaşından sonra ortaya çıkan polis ve güvenlik örgütü «Nazilere hizmet eden örgüttü» ([41]). Binlerce Yunanlı kaçacak yer aradı. Sağın aşırılıkları o dereceye vardı ki, İngiliz Başbakanı Attlee bile bir protesto yayınlamak zorunda kaldı ([42]). 31 Mart 1946 tarihli Yunan seçimlerinde seçmenlerin sadece % 49'u oyunu kullandı. Yeni Başbakan Tsaldaris'in programı krallığın kurulmasını ön plâna alıyordu. Tsaldaris hükûmeti bütçenin büyük bir kısmını ordu ve polise ayırmış olup, sadece % 6'sı iç savaşın yıkıntısını onarmaya harcanacaktı ([43]). Tsaldaris hükûmetinin işçi sendikalarına karşı takındığı tavır kurulan rejimin niteliğini açığa vurmaktaydı. Savaştan sonra sendika seçimleri bütün Yunanistan'da İngiliz sendikacılarının denetimi altında olmuştur. Kralcı hükûmet iş başına gelince seçilmiş bütün yöneticileri değiştirip Yunan İşçi Konfederasyonu'nu sağcılarla doldurdu, başına da savaş sırasındaki Quisling hükûmetinin sendikacısı Fotios Makris'i getirdi ([44]). İşte, Truman'ın «Amerika'nın desteklemesi gerekir» dediği ve «özgür halk» diye tanımladığı Yunanistan böyle bir ülkeydi. O günden bugüne Yunanistan'da pek bir şey değişmedi.

SONUNCU EFSANE

Truman Doktrini Yunanistan ve Türkiye'ye yardım amaciyle ileri atılmamıştır. Uzun bir geçmişi olan **Amerikan emperyalizminin yeni koşullara uygun bir açıklamasıdır.** İngilizlerin, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'de emperyalizmin bir numaralı bekçiliğini artık yapamayacak durumda olmasıyla, bu rolü atom tekelini elinde bulunduran ve savaştan en büyük kapitalist ülke olarak çıkan Amerika'ya bırakmasının bir sonucudur. **«Çevrelemo siyaseti» yaftası altında savaştan sonra asıl yayılmaya çabalayan büyük devlet Amerika'dır.** Diğer ülkelerle olan ilişkilerini, köklü değişikliklere karşı bir açıdan oturtmak isteyen **Amerika, bugün, yerleşmiş kapitalist çıkarların savunulması uğruna dünya çapında bir karşıdevrim harekâtının öndoridir;** Amerika'nın siyaseti adaletsizlik, özgürlük ve kalabalık sınıf için mutsuzluk siyasetidir. Bu siyasetin İkinci Dünya Savaşından sonraki bölümünün ilk önemli aşaması da niçin ve nasıl çıktığını açıklamağa çalıştığımız Truman Doktrini'dir. Amerika'nın dünyadaki jandarma rolünü bugüne dek nasıl sürdürdüğünü, NATO başta olmak olmak üzere askerî ittifakların asıl amaçlarını ve bu arada Türkiye'nin durumunu **Aydınlık** yayını olarak hazırladığım kitapta daha etraflıca anlatmağa çalışacağım.

---

(41) McNeill, **op. cilt.**, s. 150.
(42) **Idem.**
(43) **Ibid.**, s. 198.
(44) Horowitz, **op. cilt.**, s. 65.

georgi dimitrov

birleşmiş cephe mi, sınıflararası işbirliği mi?

Ülkemizde proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıf işbirliğinin (*) bilinen ideologları ve savunucuları, geçmişte karşılaşılan gerilemeler ve acı hayal kırıklıklarından sonra, bugün, «zafer» kazanmış bulunuyorlar ve ender raslanan bir tatmin duygusu içinde, proleter sosyalistlerinin birleşmiş emek cephesi ile ilgili tekliflerinin, sınıflararası işbirliği taktiğinin doğruluğunu kesin olarak ortaya koyduğunu, hattâ bunun, burjuva partileriyle kurdukları ilişkiler yüzünden emekçi yığınlarının çıkarlarına verdikleri zararların üstünü bile örtebileceğini bütün dünyaya göstermeye çalışıyorlar.

Bu, anlaşılan, hayattan yeni hiç bir şey öğrenemeyen ve eski, alışageldikleri ilişkileri unutamamış olan yüzeysel politikacıların, beyhude ve pek acele bir «zafer» idir!

(*) «İşbirliği» kelimesi, ingilizce «collaboration» kelimesi karşılığında kullanılmıştır. «Sınıflararası işbirliği» kavramı, sınıflararası güçbirliği kavramından tamamen ayrıdır. «Birleşmiş Cephe» kavramı, sınıflararası güçbirliğini ifade eder. «Sınıflararası işbirliği», proletaryanın sınıf hedeflerinin burjuvazinin sınıf hedeflerine bağımlı kılınmasıdır. Proletaryanın çıkarlarının hâkim sınıflara satılmasıdır. **(Aydınlık'ın notu.)**

Bu beylerin, bu konuyla ilgili olarak vardıkları sonuçların, Komünist Partisinin teklif ettiği birleşmiş emek cephesi ile sınıflararası işbirliği taktiklerinin, kabulü mümkün olmayan bir şekilde, birbiriyle karıştırılmasına ve özdeşleştirilmesine dayandığı açıktır.

Bundan daha büyük bir gaflet ve birleşmiş cephe fikrinin bundan daha kötü bir biçimde tahrifi olamaz, çünkü, hemen belirtmek gerekir ki, **birleşmiş cephe ve sınıflararası işbirliği** aynı şeyler olmak şöyle dursun, tam aksine, birbirine temelden zıt, hiç bağdaşmayan ve birbiriyle hiç ilgisi olmayan iki taktiktir.

Ve gerçekten, birleşmiş emek cephesi, çalışan yığınların ve onların siyasal partilerinin ve iktisadî örgütlerinin, belirli somut istekler ve hedefler uğrunda, burjuvaziyle, kapitalizmle ve onların partileriyle işbirliği yapmak yoluyla değil, sadece onlarla **savaşmak** yoluyla kazanılması mümkün olan ortak çalışma ve mücadelesi anlamını taşır.

Öte yandan, sınıflararası işbirliği, en iyi biçimiyle bile, bazı partilerin, grupların, hattâ kişilerin geçici ve küçük kazançlar sağlaması karşılığında, yığınların ihtiyaçlarının ve çıkarlarının, burjuvazinin sınıf siyasetine olduğu kadar, onun sınıf çıkarlarına ve hedeflerine bağımlı duruma sokulmasından başka bir şey değildir.

Sınıflararası işbirliği, emekçi halkı böler, onun partilerini ve örgütlerini kundaklar, burjuvazinin sömürü ve baskı planlarını kolaylaştırır ve emekçi halkın büyük çoğunluğu üzerindeki sınıf egemenliğini kuvvetlendirir. Oysa, birleşmiş emek cephesi, kapitalist burjuvaziye ve onun gericiliğine karşı, belirli bir an için birleşen hayatî çıkar ve haklarının savunulması amacıyla, proletaryanın ve bugünkü kapitalist toplumdaki diğer bütün emekçi halkın, grupların ve unsurların çabalarının birleştirilmesini hedef alır.

Sınıflararası işbirliği, yığınların, başkalarının çıkarlarının ve amaçlarının gerçekleştirilmesi için bir pazarlık unsuru olarak kullanılması sonucunu verir. Oysa, birleşmiş emek cephesi, emekçi halkın emeğini, hayatını, haklarını, özgürlüklerini ve geleceğini güvenlik altına alacak somut bir programın gerçekleştirilmesi için kurulur.

Birleşmiş emek cephesi, geniş yığınları kapitalist burjuvazinin siyasî nüfuzundan ve ona bağımlılıktan kurtarır; kapitalizmin boyunduruğundan nihaî olarak kurtuluşa giden yolu açarak, sermayeyi ve onun partilerini tam bir yalnızlığa iter.

Öte yandan, sınıflararası işbirliği, kapitalist burjuvazinin, sömürü, yağma ve baskı politikasına yenilenmiş bir şiddetle ve daha büyük bir gaddarlıkla devam edebilmesi için, yığınları kapitalist burjuvaziye teslim eder; kapitalist burjuvazinin sınıf durumunu sağlamlaştırır; o'nu, belirli bir anda halkın büyük çoğunluğunun hoşnutsuzluğundan doğan tehlikeli durumlardan kurtarır.

Sınıflararası işbirliği, hangi şartlar altında olursa olsun, proletarya ve yoksul şehir ve köy yığınlarının hayatî çıkarlarının ve bağımsızlığının, «bir tabak çorba» karşılığında, burjuvaziye ve kapitalizmin amaçlarına satılmasıdır.

Başka ülkelerde olduğu gibi, Bulgaristan'daki sınıflararası işbirliği de, burjuva partilerinin Sosyal Demokrat Parti ya da öteki küçük burjuva partileriyle kurduğu koalisyon hükûmetlerinin, burjuvazinin belirli zamanlarda kendisini tehdit eden halk hareketlerine karşı **savunulması ve onlardan kurtarılması** amacıyla kurulan, **her zaman için** geçici olan hükûmetler olduğunu, aksi ispatlanmaz bir biçimde ortaya koymuştur.

Burjuvazinin kendisi Sosyal Demokrasinin sınıflararası işbirliği taktiğini her zaman böyle değerlendirmiştir ve bu taktiğe, kendisini zor bir durumda görüp, sömürü ve baskı siyasetini ve sınıf egemenliğini hedef alan halk hareketlerini yolundan saptırmak ve felce uğratmak ihtiyacını duyduğu zaman ve sürece başvurmuştur.

Burjuvazi, güçlükleri ve tehlikeleri aşmayı başarıp, ayağını yere tekrar sağlam basınca, Sosyal Demokrat Parti'yle işbirliğini derhal reddeder ve amaçlarına ulaştıktan sonra o'nu sessiz sedasız tekmeleyip bir yana atar.

Hem kendi ülkemizde hem de başka ülkelerde bunun örnekleri o kadar çoktur ve bunlar o kadar iyi bilinir ki, burada bunların sözünü etmemiz gereksizdir.

Komünist Partisi'nin teklif ettiği birleşmiş emek cephesi, Sosyal Demokrat Parti'nin dikkatle izlediği sınıflararası işbirliği taktiğinin tam karşıtıdır ve burjuva partileriyle Sosyal Demokrat Parti arasındaki seçim uzlaşmalarıyla ve koalisyon hükûmetleriyle hiç bir ilgisi yoktur. Üstelik, Komünist Partisi ile diğer işçi ve küçük köylü partileri ve örgütleri arasında birleşmiş cephenin kurulabilmesinin birinci şartı, bu sonuncuların burjuvaziyle ve onun partileriyle ilişkilerini kesmeleri ve onlarla her türlü işbirliğini reddetmeleridir.

Birleşmiş emek cephesi, burjuvaziyle sınıf işbirliği fikrine değil, emekçi halkın, günlük hayatta ekmek, giyecek ve konut, vergi ve tazminat, siyasal haklar ve özgürlükler, barış ve savaş gibi bütün büyük meseleler karşısındaki tavrında görüldüğü gibi, kapitalist burjuvaziyle ve kapitalizmle **uzlaşmazlığı** esasına dayanır.

Bu yüzden, birleşmiş emek cephesi, emek ve sermaye arasındaki uzlaşmaz sınıf mücadelesine aykırı olmak şöyle dursun, gerçekte, belirli şartlar altında, bu mücadelenin devam ettirilmesinin bir biçimidir.

Burjuvaziyle sınıf işbirliği değil, sermayeye ve onun partilerine karşı birleşmiş emek cephesi : Bugün, yaşadığımız günün ve emekçi halkın hayatî çıkarlarının emrettiği şey, işte budur. Ve birleşmiş cephenin gerçekleşmesinin birinci ve kaçınılmaz şartı da şudur : Burjuvazi ile sınıf işbirliği taktiğini kesinlikle reddetmek ve Demokratik Birlik ve Ulusal - Liberal Parti'yle hükûmet koalisyonunu bozmak.

Bunu anlamak istemeyen ya da anlayamayan, ya da anlamayı çıkarına uygun bulmayanlar, hiç şüphesiz, birleşmiş cephenin düşmanları olarak kalacaklar, onu kundaklayacaklar ve onun pratikte gerçekleşmesini engellemeye çalışacaklardır.

İşte, tam olarak bu sebepten dolayı, bugün Sosyal Demokrat Parti kendisini bir yol kavşağında buluyor ve iç karışıklıklar geçiriyor. Çünkü şimdiye kadar izlediği sınıflararası işbirliği taktiği ile birleşmiş cephe taktiği arasında bir tercih yapmak zorundadır.

Popülistlerin organı **Mir**'in sinsice salık verdiği gibi, bazı Sosyal Demokrat Parti liderleri burjuva partileriyle işbirliği taktiğini izlemeyi, kabine üyeliği ve milletvekilliği koltuğu için perde-arkasında pazarlık ve gelecek seçimlerde seçim «çeyizi» ni «orantılı» olarak bölüşme taktiklerini izlemeyi çok uygun bulabilirler. Fakat bu taktiğin zararlarını ve utanç vericiliğini birçok defa tecrübe etmiş olan Parti üyeleri için, birleşmiş cephe ile sınıf işbirliği arasındaki derin farkı kavramak, kapitalist burjuvaziye karşı uzlaşmaz sınıf mücadelesi esasına dayanan, sağlam birleşmiş emek cephesi taktiğini benimsemek zor olmayacaktır.

Emekçi halk için hayatî olan bu meseleleri çözerken, liderlerin kişisel isteklerinden, fikirlerinden ve hesaplarından daha güçlü olan bir şey vardır: Yığınların ihtiyaçları ve iradesi.

Birleşmiş emek cephesini teklif eden ve onun gerçekleşmesi için elinden geleni yapan Komünist Partisi, herşeyden önce, büyük müttefikine, yani **dinamik, amansız ve bozulmak bilmeyen hayata** güvenmektedir.

29 Ağustos 1923

G. Dimitrov, **Collected Works**, Vol. 7.

faşizm ve sarı sendikacılıkla mücadele yolları

İŞÇİ SENDİKALARI ENTERNASYONALİ DÖRDÜNCÜ KONGRESİNDE YAPILAN KONUŞMA

Faşizmin **gölgesel** ya da **gelip geçici** bir şey olmadığını açıkça bilmeliyiz.

Faşizm, kapitalist burjuvazinin bir sınıf yönetimi sistemi ve burjuvazinin emperyalizm ve toplumsal devrim dönemindeki diktatörlüğüdür. Emperyalist savaştan ve Rus Devriminin zaferinden sonra, Sovyetler Birliğinin on yıllık mevcudiyetinden sonra ve bütün bunların proletarya, köylüler, ezilen uluslar ve sömürge halkları üzerindeki büyük devrimci etkisi karşısında, burjuvazi parlamenter demokrasinin eski biçim ve yöntemleriyle (halk yığınlarını) kendi sınıf hegemonyası altında tutamamakta ve kapitalist düzeni istikrarlı ve akla uygun kılma göreviyle başa çıkamamaktadır. Bu bakımdan burjjuvazi için çıkar yol yığınların faşizm yoluyla **boyunduruk altında tutulmasıdır. Faşizm burjuvazinin sınıf yönetiminin son aşamasıdır.** Er-geç bütün burjuva devletler ya **coup d'état** yoluyla ya da «barışçı» bir yol-

dan, yani, ya daha hunhar ya da daha «yumuşak» biçimde, faşizme geçerler; geçiş yöntemleri önemli değildir ve belirli bir ülkedeki özel duruma, toplumsal yapıyla sınıflar ve siyasal güçler arasındaki dengeye bağlıdır.

Faşizm prorleterya ve sınıfsal işçi sendikaları hareketi için **devamlı ve büyüyen bir tehlikedir.** Bu tehlikenin nihai olarak ortadan kalkması sadece burjuvazinin yönetimini devirmek, burjuva diktatörlüğünün yerine emekçi köylülerle ittifak kurmuş olan işçi sınıfının devrimci iktidarını getirmekle mümkündür. Faşizmi geçici bir olay olarak görmek ve kapitalizmin çerçevesi içinde eski burjuva - demokratik rejimi geri getirmekle ortadan kalkacağını sanmak ve ana kapitalist ülkelerde faşizmin yerleşmesi tehlikesini inkâr etmek prorletaryanın dikkatini ve karşı koymasını zayıflatacak, faşizme hizmeti dokunacak ve faşist diktatörlüğü geçici olarak pekleştirecek boş hayallerdir. **Bu hayaller en kesin bir biçimde reddedilmeli. İşçi Sendikaları Enternasyonalinin üyeleri bunlara karşı her yoldan mücadele etmelidir.**

Bütün bunlar, burjuvaziyi faşizm yoluna kaçınılmaz olarak itmesi için bir yığın tarihsel, ekonomik ve siyasal nedenin bulunduğu Güney - Doğu Avrupa (Balkan ülkeleri ve Macaristan) için daha da doğrudur. Başlıca nedenler şunlardır :

Balkanlar ve Macaristan'da burjuva - demokratik devrimi henüz tamamlanmamıştır. Burjuvazi, geçmişin feodalizmine ve istibdadına karşı, o'nu yığınlara ideolojik ve siyasal bakımdan bağlayarak, halkın önderi durumuna getirecek hiç bir devrimci görev yüklenmemiştir. Köylüler burjuvazinin demokratik devrimi yoluyla toprak sahibi olmamıştır. Tam aksine, sermayenin ilk birikimi için en hunhar sömürünün ve yağmanın konusu olmuşlardır. Feodalizm tamamen ortadan kaldırılmamıştır. Millî mesele henüz çözülmemiştir. Bu ülkelerin çoğunda, proletarya, doğrudan doğruya köylü kökenlidir; köylü ile yakın bağı vardır ve daha doğuşundan itibaren muhalif ve anti - kapitalist duygularla doludur.

Balkan ülkeleri ve Macaristan emperyalizmin yarı - sömürgeleri statüsündedirler. Emperyalist devletlerdeki yüksek derecede gelişmiş kapitalizmin güçlü rekabetiyle karşı karşıya olan, nispeten zayıf endüstriye sahip ve esas itibariyle tarımsal ülkelerdir. Gizli, mahvedici bir ekonomik savaşın, emperyalist güçlerin kışkırttığı ve faydalandığı sürekli millî savaşların ve toprak mücadelelerinin içindedirler. Yabancı pazarlar onlara çoğu kez kapalıyken geniş yığınların son derece düşük satın alma gücünden ötürü iç pazarları da oldukça sınırlıdır. Kendi olanaklarıyla kapitalizmi istikrara kavuşturmak ve üretimi rasyonel bir hale sokmak imkânları oldukça kısıtlıdır. Emperyalist savaşın sebep olduğu yıkıntı, bazılarının vermek zorunda kaldıkları savaş tazminatları ve herbirinin omuzlarına binmiş olan ağır savaş borçlarının yükü ekonomik durumlarını daha da ağırlaştırmakta ve ekonomik krizlerini yoğunlaştırmaktadır.

Emperyalist savaş ve onun sonuçları burjuvaziyi yığınların gözünden büyük ölçüde düşürmüştür. Yönetici burjuvazi ile baskı altında tutulan ve sömürülen yığınlar arasındaki uçurum daha da açılmıştır. Yabancı rekabete

karşı kendini korumaya çalışan burjuvazi bu ülkelerde proletaryayı her zaman amansızca sömürmüş ve köylü yığınlarını soyup soğana çevirmiştir. Emperyalist savaştan sonra, bütün bunlar çok daha geniş ölçüde olagelmektedir. İşçiler en ufak kazançları elde etmek için bile zorlu ve uzun bir mücadele vermek zorunda kalmaktadırlar. Prorletaryanın burjuvaziye karşı uzlaşmaz tutumu ve yığınların nisbeten yüksek devrimci heyecanı bundandır. Burjuvazinin, sömürgelerden sızdırdığı aşırı kârları kullanarak proletarya içinde imtiyazlı bir tabaka yaratmayı, bir kaç bahşiş vererek onların ahlâklarını bozmayı ve onları doğrudan ya da dolaylı hizmetkârları haline getirmeyi başardığı emperyalist ülkelerin aksine Balkan ülkelerinde işçi aristokrasisinin ve reformizmin zayıf olması da bu yüzdendir. Özellikle bugün, Güney - Doğu Avrupa'daki burjuvazi aradaki uçurumu kapatmak işçilere ve emekçi halka ciddi ekonomik tavizler verecek durumda değildir.

Eski Rusya ile Güney - Doğu Avrupa toplumsal bünyelerinin arasındaki büyük benzerlikten ötürü, Rus Devriminin etkisi, en çok burada güçlü olmuştur ve yığınların Sovyetler Birliğine bağlılığı büyüktür.

Böyle bir durumda, hele burjuvazinin işçi sınıfı ve köylü yığınları zararına kapitalizmin istikrarı için **istisnai tedbirler** alması kaçınılmaz ve zorunlu olduğu bir sırada, burjuva diktatörlüğünün parlemanter demokrasi yöntemleriyle korunamıyacağı oldukça açıktır.

Burjuva yalnızca bir faşist diktatorya yoluyla yönetimini korumak, yığınların muhalefetini ezmek ve onların zararına olarak azami kapitalist istikrar ve rasyonalizasyonu elde etmeyi ümit edebilir.

Özellikle, temel şartı proletaryanın, köylülerin ve ezilen ulusların devrimci hareketinin bastırılması, dağıtılması ve zayıflatılması olan emperyalist bir anti - Sovyet savaşın hazırlanmasına Balkanların ve diğer Güney - Doğu ülkelerinin katılmasıyla ilgili olarak emperyalizmin yaptığı baskı yüzünden de Balkan burjuvazisi ve bütün Güney - Doğu Avrupa burjuvazisi bu yolu kaçınılmaz olarak izleyecektir.

Ancak, Güney - Doğu Avrupa ülkelerine hâkim olan özel şartlar, faşizme kendine özgü bir nitelik vermektedir. Bu kendine özgü nitelik öncelikle, faşizmin bu ülkelerde, örneğin İtalya'nın aksine, iktidara bir yığın hareketi kanalıyla **aşağıdan gelen bir devlet yönetimi biçimi** olarak değil, fakat tam aksine, **yukarıdan** gelmesidir. Devlet iktidarının, burjuvazinin askerî kuvvetlerinin ve banka sermayesinin malî iktidarının elde olmasına güvenerek, faşizm yığınlara nüfuz ederek onlar arasında ideolojik, siyasî ve örgütsel bir temel yaratmaya teşebbüs eder.

9 Haziran 1923 de yapılan faşist - askerî darbeden sonra Bulgaristan'da bu denendi. Yugoslavya'da faşizme ilham veren ve onun örgütleyicisi krallık, militarizm ve banka sermayesi blokuydu. Romanya ve Yunanistan'da durum, bazı değişikliklerle, buna çok benzer. Horthy ve Bethlen yönetimi altındaki Macaristan bu kuralın bir istisnası değildir. Avusturya'da ve daha kapalı olarak Çekoslavakya'da faşizm örgütleniyor, silâhlanıyor ve bizzat «cumhu-

riyetçi» hükûmetlerinin himayesi ve azami desteğiyle kesin bir saldırıya hazırlanıyor.

Bu yukarıdan aşağıya, yığınlara doğru (devlet mekanizması yoluyla olan) gelişmede, faşizm sınıf mücadelesinin bütün izlerini yıkarak bir «endüstriyel barış» ve zorunlu hakemlik politikasını ilân ederek ve izleyerek devrimci işçi hareketine karşı amansızca savaşarak açıkça faşist bir tutumu benimseyen reformistlere karşı özellikle değerli taraftarlar bulmaktadır.

İşçi sendikalarını kontrol altında tutmak, sınıfsal işçi sendikaları hareketini ortadan kaldırmak, faşizmi yürütebilmek için hayatî zorunluluklardır. İşçi sınıfının devrimci iktidarının, sınıfsal işçi sendikaları olmaksızın düşünülmesi nasıl imkânsızsa, burjuvazinin sürekli bir diktatörlüğü de, proletaryayı ve köylüyü (şu veya bu şekilde) **boyunduruk altına almadan** ve her şeyden önce, sınıfsal işçi sendikaları hareketini ezmeden düşünülemez.

Demogojik şiarlar ortaya atmaktan ve demogoji ve ifsat etme metodlarını kullanmaktan hiç kaçınmayan, Balkan ve Güney - Doğu tipi faşizm, sınıf bilincine varmış proletaryaya karşı, esas itibariyle şiddete ve en amansız teröre başvurmaya, Bulgaristan'da ve Macaristan'da görüldüğü gibi yüzlerce ve binlerce devrimci işçiyi topyekûn öldürmeye zorlanmaktadır.

Faşizmin ana çabası, memur hareketini olduğu kadar, ulaştırma işçilerinin, madencilerin ve endüstrinin diğer ana dallarındaki işçilerin hareketini kontrol altına almaya yönelmiştir. Faşizm, demiryolu işçilerinin, PTT ve devlet hizmetlilerinin, madencilerin, v.s. sınıf örgütlerinin mevcudiyetine ve güçlenmesine karşı çeşitli engeller çıkararak, liderlerinin doğrudan doğruya yardımlarından yararlanarak bu alanlardaki reformist ve sarı örgütleri eline geçirir. Bütün Balkan ülkelerinde faşizm, bir yandan madencilerin kendi yasal örgütlerini kurma çabalarını felce uğratırken, bir yandan da demiryolu işçilerinin, PTT ve devlet memurlarının önderleri üzerinde kesin bir etkinlik kurmuştur. Faşizm, aç, işsiz yığınlar arasında olduğu kadar, onların büyük kültür geriliğinden yararlanarak tarım işçileri arasında da etkisini arttırmak için büyük bir çaba harcamaktadır. Köylü gençlerin emperyalist savaşın felâketlerine doğrudan doğruya tanık olmamış kesiminin kolay etkilenebilir niteliğinden yararlanmayı umarak, türlü spor ve diğer «kültür» örgütleri yoluyla köylü gençliği de ağına düşürmek uğraşısına daha az dikkat sarfetmemektedir.

İdeolojik bakımdan, faşizm, yerli işçileri yabancı işçilerle karşı karşıya getirmek, özellikle işsizleri aldatıp, yığınların dikkatini **iç sorunlardan dış sorunlara** çevirmek, halkın olumsuz duygularını diğer uluslara karşı yöneltmek, milliyetçi - şovenist duyguları kışkırtıp, komşu toprak ve bölgelerin işgal edilmesi halinde işçi sınıfının içinde bulunduğu şartlarda iyileşme olacağına dair vaadlerde bulunmak için özellikle **milliyetçi** ve **şovenist** fikirlerden yararlanır.

Faşizm, kapitalizmin istikrara kavuşturulması ve üretimin rasyonelleştirilmesi konusunda, kapitalistlerle işçilerin işbirliği teorisini, sınıflararası ahenk, çıkar birliği, bütün sınıf mücadelelerinin ortadan kaldırılması ve

grevler yerine zorunlu uzlaşıların konması, işçi sendikalarının burjuva devlet iktidarının bir organı haline dönüştürülmesi teorisini öne sürer.

Bu konuda da, işçi sendikalarının reformist liderleri kendilerini, faşizmle tam bir ideolojik ve siyasal anlaşma halinde bulurlar. Bu liderler, yayın organlarında da aynı fikirleri, aynı tutumu desteklerler. Örneğin, Bulgaristan'da demiryolu ve PTT işçilerinin reformist liderleri, faşist bir örgüt olan **Koubrat**'ın üyeleridir. Görevi işçi sendikaları hareketi üzerinde ideolojik etki kurmak olan **Zveno** adlı bir dergide yazı yazarlar. Sınıfsal işçi sendikalarına baskı yapılması konusunda, faşizmle işbirliği yaparlar; devlet dairelerinde ve iş yerlerindeki adamları, devrimci fikirlere sahip kimseleri durmadan ihbar ederler. Bütün Balkan ülkelerinde ve Macaristan'da durum budur.

Faşistler, aynı zamanda, bazı mesleklerin yukarı tabakalarına güvenerek, sınıfsal işçi sendikalarının zora başvurularak ezilmesi gerektiği zamanlarda, bütün işçi sendikaları hareketini kontrol altına almak amacıyla **örgütsel bir çekirdek** görevini görmek üzere **kendi** işçi sendikaları gruplarını kurmak için olağanüstü bir çaba harcarlar.

Bütün büyük iş yerlerinde emekli faşist subaylar ve birtakım ne idüğü belirsizler müfettiş, muhafız, v.s. olarak tayin olunur. Bunlar, bir yandan bu iş yerlerini devrimci proleter unsurlardan temizler ve böylece yığınları liderlerinden yoksun bırakırken, bir yandan da işçilere ve memurlara korku salan ve onların örgütlerini dağıtıp, morallerini bozmaya gayret eden silâhlı grupları meydana getirirler.

Faşizm, genellikle madenciler, demiryolu işçileri, liman işçileri ve diğer ana endüstri dallarında çalışanlar ve memurların yasal, sınıfsal işçi sendikaları kurmalarına izin vermeksizin, sınıfsal işçi sendikaları hareketinin kapsamını ve örgüt esasını, **küçük zanaatkârlarla ve endüstrinin sınıf mücadelesinde kesin bir önemi olmayan öteki dallarıyla** sınırlama yollarını arar.

Faşizm, aynı zamanda, sınıfsal işçi sendikalarının başarılı mücadelelerini engellemek için, onları bölgesel işçi sendikaları biçiminde parçalamaya çalışarak, **ulusal birlikler** halinde **merkezleşmesini** her türlü yoldan önlemeye gayret eder.

Meslek okulları, faşizm tarafından, ulaştırma ve endüstrinin diğer ana dallarındaki devrimci proleter kalifiye kadroların yerine geçecek olan, **yani teknik bakımdan iyi yetişmiş ve faşizmin etkisi altında kalmış kadroları** eğitmek için kullanılmaktadır.

Faşizmin işçi sendikaları hareketine karşı izlediği siyaset «Böl ve Hükmet» şiarıyla ifade edilebilir. Faşizm, proletaryanın farklı kesimlerini bölmeye ve onları birbirlerine (işsizi bir işi olana, yerliyi yabancıya) karşı çıkarmaya uğraşır. Sınıfsal işçi sendikaları hareketinin örgütlerinin kalıntıları üzerinde faşist örgütler kurmak için, sendikaları parçalamaya çalışır. Faşizm, işçi sendikaları hareketi içinde birliğin yeniden kurulmasının amansız düşmanıdır ve örneğin Yunanistan ve Macaristan gibi işçi sendikalarının henüz bölünmemiş olduğu ülkelerde, reformistlerin yardımıyla, sendikaları dağıtmaya çabalar. **İşçi sendikaları hareketinde faşizmin ağır basması, işçi**

sendikaları hareketinin bölünmesi, sınıfsal işçi sendikalarının ezilmesi ve proletaryanın bağımsız sendika hareketinin sona ermesi demektir.

Faşizm, prorletaryanın ve sınıfsal işçi sendikalarının yeminli düşmanıdır. Faşizme karşı sonuna kadar uzlaşmaz ve amansız bir mücadele sürdürmek zorunludur. Sınıfsal işçi sendikaları hareketi ile faşizm arasında uzlaşma diye bir şey söz konusu olamaz. İşçi Sendikaları Enternasyonali üyeleri hiç bir zaman ve hiç bir yerde faşizmle ortak ya da paralel eylemlere girmemelidirler. Ve faşistlerin (örneğin, Bulgaristan'da Öğretmenler Birliği gibi) reformist işçi sendikaları önderleri ile henüz son anlaşma ve karşılıklı uzlaşmaya varmadıkları ve birbirleriyle henüz rekabet halinde oldukları yerlerde, İşçi Sendikaları Enternasyonali üyeleri reformistlere karşı mücadelede faşistlerle hiç bir ilişki kurmamalıdırlar. Bulgaristan'daki İşçi Sendikaları Enternasyonali üyelerinin, demiryolu işçileri ve öğretmen örgütlerinde bu yolda yapmış oldukları hatâlardan ileride kaçınılmalıdır. **Reformizme karşı savaş, her zaman faşizme karşı savaş; faşizme karşı savaş her zaman reformizme karşı** savaş **olmalıdır.**

İşçi sendikaları hareketinde faşizme karşı ve özellikle faşist işçi sendikalarına karşı **bütün cephelerde ve her yerde** sistemli, sürekli ve amansız bir savaş durmaksızın sürdürülmelidir. Faşizm nerede görülürse ezilmelidir. İş yerlerinde, bürolarda, örgütlerde, işsizler arasında, v.s., nerede görülürse, proletaryanın kurtarıcı sınıf mücadelesi açısından ve işçilerin ve hizmetlilerin acil çıkarları ve işçi sendikalarının özel görevleri uğruna somut ve etkin bir şekilde ezilmelidir.

Faşizme karşı savaş, işçi sendikaları hareketinin ideolojik, siyasal ve örgütsel alanlarında aynı anda, şu yönlerde yürütülmelidir.

1. Proletaryanın sınıfsal devrimci ideolojisini, faşist ideolojinin karşısına kuvvetle çıkarmak. «Endüstride barış» ve «sınıflararası ahenk» fikirlerini olduğu kadar, şovenizmi de teşhir etmek ve suçlamak; sınıflararası işbirliği ve her türlü reformizmi ortadan kaldırmak. Faşizmin işçi sendikaları hareketinin parçalayıcısı ve mezar kazıcısı olan gerçek yüzünü ortaya çıkarmak. Faşizmi, banka sermayesi ve emperyalizmin ideolojisi olarak teşhir etmek. Faşizmi savaş tehlikesinin, özellikle Büyük Sovyet Cumhuriyetleri Birliğine karşı bir savaş tehlikesinin kaynağı olarak suçlamak. İşçi Sendikaları Enternasyonalinin, sınıfsal işçi sendikaları hareketi Enternasyonalinin program ve taktikleri en yaygın ve en yorulmak bilmez biçimde geniş halk kitleleri arasında yaymak.

2. Sınıfsal işçi sendikaları örgütünü güçlendirmek ve örgütlenmemiş işçi yığınlarını saflarına katmak. (Madenciler ve diğer işçilerin durumunda olduğu gibi), legal sınıfsal işçi sendikalarının yaşamasının mümkün olmadığı yerlerde, geniş yığınlarla ilişkileri devam ettirecek ve mücadeleye öncülük edecek olan illegal işçi sendika grupları kurmak gereklidir. Reformist, milliyetçi, bağımsız ve diğer işçi sendikalarında sınıf bilincine varmış unsurları ve onların sınıfsal işçi sendikaları ile bağlarını ortak eylem ve mücadele açısından güçlendirmek. İş yerlerinde ve bürolarda, işçi komiteleri ağını yığın

organları olarak yaymak ve güçlendirmek ve bunların çalışmalarını sınıfsal işçi sendikaları hareketiyle bağlamak. İşsizlerin hareketini örgütlemek ve sınıfsal işçi sendikalarının yürüttüğü kampanya ile eşgüdümlü hale koymak. Tarım işçilerini örgütlemek. Emekçi gençlik ve emekçi kadın yığınlarını sınıfsal işçi sendikaları saflarında toplamak. Yabancı işçileri mümkün olan her biçimde örgütlemek ve korumak.

3. Daha yüksek ücret, daha az çalışma saati, işçilerin korunması ve örgütlenme ve grev özgürlükleri için yığın kampanyaları ve grevlerin özel bir önemi vardır. Böylece, (işçilerin en acil çıkarları ve istekleri için savaş sırasında) **yığınları** faşizmle (ve onun yardakçısı reformizmle) karşı karşıya getirerek, onların hain burjuva niteliklerini açığa vurmak. Bu yolla faşizmi ve faşist işçi sendikalarını prorletarya yığınlarından tecrit etmek.

4. Diğer şehir ve köy emekçilerinin (grevler v.s. gibi) işçilerin mücadelesine **aktif** maddî ve manevî desteğini sağlamak: Mücadele süreci içinde faşizmi emekçi yığınlarından tecrit etmek için sanayi sermayesine karşı yapılan ortak kavgada, işçilerle emekçi köylüler arasında birleşmiş bir cephe kurmak; (tütün, şeker endüstrisi v.s. gibi) sanayi iş yerlerinde çalışan işçilerle, (tütün yetiştiricileri, şeker pancarı ekicileri v.s. gibi) küçük ham madde üreticileri arasında yakın bir işbirliği sağlamak.

5. İş yerlerinde faşist baskılara karşı koyabilmek için (örgüt, toplantı, grev, muhafızları; işçi sendikaları militanları, v.s. gibi) savunma tedbirlerini örgütlemek. Faşist ajanların, nezaretçilerin, casus ve provokatörlerin iş yerlerinden atılması için kampanyalar yürütmek.

6. Amsterdam Enternasyonaline ve faşist işçi sendikalarına hiç bir taviz vermeksizin ve onlara karşı uzlaşmaz bir savaş vererek, işçi sendikaları hareketinin **sınıf birliği** için yapılan mücadele sırasında, faşizmin (ve reformizmin) bölücü siyasetine karşı yığınlar arasında **aşağıdan yukarıya doğru** yapılacak kampanyayı genişletmek.

İşçi sendikaları hareketinde faşizme ve faşist işçi sendikalarına karşı savaş, **uluslararası planda,** bütün ülkelerdeki sınıf bilincine varmış proletaryanın ortak çabalarıyla yürütülmelidir. (İtalya ve Bulgaristan gibi) faşist diktatörlüklerin kurulmuş olduğu ülkelerde, sınıfsal işçi sendikalarını savunmak için uluslararası kampanyalar düzenlemek özellikle gereklidir. İktidarda olduğu ülkelerde faşizmin durumunun zayıflaması, faşist diktatörlüğünün henüz kurulmadığı ülkelerde işçi sendikaları hareketindeki faşist saldırıya karşı yapılan savaşı şüphesiz kolaylaştıracaktır.

İşçi sendikaları hareketi içinde faşizme karşı savaşın bütün başarısının öncelikle işçi sendikaları Enternasyonali üyelerinin çalışmalarına, yığınların güvenini kazanabilmelerine ve yığınların sermayenin saldırısı ve savaş tehlikesine karşı yürüttükleri mücadelenin gerçek öncülüğünü yapabilmelerine bağlı olduğu üzerinde daha fazla durmaya gerek yok.

Aksi takdirde, sınıfsal işçi sendikaları hareketini savunmak imkânsızdır.
G. Dimitrov, **Collected Works,** Vol. 8.
(İşçi Sendikaları Enternasyonali Dördüncü Kongresi, Moskova 1928.)

bilâ tefrik-i din ve mezhep istanbul amele ve işçilerine!

30 Ağustos 1922 Zaferinden sonra uzunca bir süre İstanbul emperyalistlerin ve hükûmetinin elinde kaldı. Bu sırada, İstanbul'daki millî kuvvetler İstanbul işçilerini ve halkını emperyalistlere ve Sultan hükûmetine karşı direnmeye çağıran bildiriler yayınladılar. Bugünkü MİT Teşkilâtının babası olan ve **gerçekten** millî olan o günün MM teşkilâtı bu bildirilerin yayınlanmasında İstanbul'daki bütün millî kuvvetlerle işbirliği yapıyordu. (*)

Bu sayımızda bu bildirilerden birini yayınlıyoruz. Bildirinin aslı 39d/14669 sayısıyla Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü arşivlerinde kayıtlı olarak bulunmaktadır.

Bildiri dört sayfalıktır. Birinci sayfadaki karikatürde şunlar görülmektedir: Mehmetçik bir iskeleti süngüyle bir yardan denize doğru iter. İskeletin başından tacı, elindeki çantasından pa-

(*) Bkz: Mete Tunçay, **Türkiye'de Sol Akımlar,** 1908 - 1925, s. 158, Dipnot 31.

raları dökülür. Karikatürün altında şu yazı okunur: «Sultana müjde: Anadolu İşçi ve Çiftçi Ordusu Diyor Ki: — Konstantin'in kaburgalarını delen süngüm Altıncı Mehmet'in Sultanlığını da gebertti.» İkinci ve üçüncü sayfalarda bildiri metni yer almaktadır. Dördüncü sayfada küçük bir süs vardır. İkinci sayfanın hemen başında şu ibare okunur: Bütün Dünya Emekçileri Birleşiniz.

Amele; İstanbul'un beyaz elli beylerini, efendilerini münakalâttan, emekten, gazeteden, telgraftan, ziyadan her şeyden mahrum ediniz.

Memurlar; Sultan hükûmeti devairindeki vazifelerinizi terkediniz;

İstanbul hükûmeti ile Sultan'a kaçabilmek fırsatını vermeyiniz; onu tevkif ediniz.

Evet tevkif ediniz; ta ki millet mahkemesinde muhakemeleri görülebilsin.

***

Arkadaşlar! Kardeşler!

Çiftçi ve ameleden mürekkep olan Türk ordusu Anadolu'yu, kâmilen muzafferiyetiyle tahlis ettikten sonra İstanbul kapıları yakınında ayak diriyor!

İstilâcılar elinde üç seneden beri bir vasıta-i tagallûp ve tecebbür olan Yunan amele ve çiftçi orduları Asya-i Sügrayı terkettiler.

Mürteci Yunan hükûmeti, Kral Konstantin tarafından sürüklenen hâkim sınıfların kanlı komedyalarını anlayan, işçi kütlelerin adem-i memnuniyetine karşı gelerek Yunan komünist arkadaşlarımızı hapisanelere attılar.

Aynı zamanda İstanbul'da dahi istilâcı işgalcilere karşı bir gürültü başgösteriyor. O istilâcı ve işgalcilere ve İstanbul hükûmetine karşı ki, tıpkı Yunan mülteci hükûmeti gibi ihtilâlcileri ve komünistleri hapishanelere atmakta, onları insanî her türlü haktan tecrit etmektedir.

Her iki hükûmet, Sultan hükûmeti ve Yunan hükûmeti tekerlenmeye hazırdır. Onları yalnız itmek ve yuvarlamak lâzımdır. Milliyet farkı gözetmeksizin hitap ediyoruz: Amele arkadaşlar! Türkiye işçi ve köylüsünün istilâcılığa karşı mücadelesi; sizin mücadeleniz, cihan proletaryasının mücadelesidir.

Çünkü bu emekçiler kütlesi, ancak şarktaki tazyikatı neticesinde tutunabilmekte olan Avrupa burjuvazisini devirmek istiyor.

Anadolu proletaryası ile işçi kütlelerinin en ileri piştar müfrezesi olan Türkiye Komünist Partisi ve Şimendiferciler Kızıl Sendikası size işgalcilere ve Sultan mutlakiyet ve istibdadına karşı mücadele tavsiye ediyor!

Bu kat'i dakikalarda İstanbul'un hayat ve talihi ellerinizde bulunuyor, eski usul idare taraftarları, Hilmi, Rıza ve arkadaşları hain sosyalistler, istilâcılara karşı bir müzaharet gösteriyorlar.

İstilacılar dahi, millet (.........) (*) olan Sultan Altıncı Mehmet, ve Peyam-ı Sabahta havlayan köpekleriyle beraber İstanbul hükûmetine şuur ve kuvvetleri nisbetinde müzaheret ve muavenet ediyorlar.

(*) Bu kelime okunamamıştır. Muhtemelen **haini**'dir. Y. N.

Arkadaşlar! Bu mürteci muharrikleri memleketimizden tardediniz! Kovunuz!

Türk ordusu, istilâcıların tiranlığı ile beraber Sultan'ın mutlakiyet idaresine de ölüm getiriyor!

Fakat kimin için biliyor musunuz? Bilcümle İstanbul işçileri için!

Evet... Bilâ tefrik-i cins ve mezhep bilcümle İstanbul işçileri için!

Arkadaşlar! Hiç bir zaman bu meseleleri fakir ve yoksullar arasında millî mücadeleler ve kıtaller şeklinde telâkki etmeyiniz!

Bilâkis, bilâ tefrik-i cins ve mezhep bütün İstanbul işçileri; kuvvetlerinizi birleştiriniz!

Çünkü siz, cihanın yekvücut bir kitlesine mensupsunuz! Ve onun azaları ve mümessillerisiniz.

Bu dakika, Sultanlığa ve işgâlciliğe, istilâcılığa karşı mücadele zamanıdır! Uyanınız! Kalkınız! Silâhlanınız! Teşkilâtlanınız!

Üçüncü Enternasyonalin bir şubesi olmak sıfatıyla Türkiye Komünist Partisi Merkez-i Umumisi ve Anadolu Kızıl Sendikaları sizi derhal, inkişafı halinde Sultan hükûmeti ve istilâcılar aleyhinde umumî bir kıyam şekline istihale edebilecek umumî bir grev ilân etmeye davet ediyor.

Arkadaşlar!

Bu beyaz elli efendileri, beyleri sudan, münakâlâttan, ekmekten, gazeteden, telgraftan, ziyadan her şeyden mahrum etmelisiniz!

Zanaathaneler ve fabrikaların işlerini durdurunuz!

Memurlar Sultan hükûmeti devairindeki vazifelerinizi terketmelisiniz!

Greve aleyhtar olanları size itaate mecbur ediniz! İstanbul hükûmeti ile Sultan'a kaçabilmek fırsatını vermeyiniz! Onu tevkif ediniz!

Evet tevkif ediniz! Ta ki millet mahkemesinde muhakemeleri görülebilsin! Sultan'ın polis ve jandarmalarını silâhtan tecrit ediniz!

İngiliz, Fransız ve İtalyan askerleriyle kardeşleşiniz! Ve onları da zabitleri, kumandanları aleyhine tahrik ediniz! Küçük sulh grupları teşkil ediniz!

Bir tek kelime ile, ey İstanbul'un bilcümle işçi ve amelesi! Siz oranın sizce (.........) (*) gayri kabil olacak dakikaya kadar âmiri ve hâkimi olmalısınız!

Ordu tıpkı cihan emekçileri gibi sizin icraat ve hareketinize muntazırdır.

Sultan mutlakiyet ve istibdadını devirdikten sonra, istilâcılığa karşı zaferden sonra, sizin için, sizin has iktisadî menfaatiniz için mücadele edebilmemiz kolaylaşacaktır.

Faraza, sekiz saatlik say, sendikaların serbestisi, ücretli kâfiye ve kollektif kontratlar gibi.

Sultanın tekerlenmesinden sonra düşmanlarınız yarı yarıya azalmış olacak, karşımızda yalnız burjuvazya kalacaktır.

Sersem Türk aristokrasisinin sükûtunu müteakip biz Türk burjuvazisine karşı daha kolaylıkla harp edebileceğiz!

O halde arkadaşlar! Vakit kaybetmeksizin hareket ediniz!

(*) Bu kelime okunamamıştır. Y. N.

Ordu size muavin ve müzahirdir. Ve muavin ve müzahir olacaktır. Cihan emekçileri size bakıyor!

İstilâcı acentaları ve hain sosyalistler havruza!

Yaşasın Türk ve Rum işçi kütlesi kardeşliği!

Kahrolsun Sultan ve Konstantin hükûmetleri!

Ya İstanbul serbest ve hür olacak veya siz ebedî esirler olacaksınız!

Unutmayınız ki; İstanbul Garp emekçileri ile Şark işçi kütlesini bütün dünyanın, emperyalizm ve kapitalizme karşı müttehit bir cidali için birleştirecek kilittir.

Ankara Merkezi **Merkez-i Umumi** **Kızıl Sendika**